

Euskaltzaindiaren XIV. Jagon Jardunaldiak: Etorrinak eta euskara

Bilbo, egoitza, 2009-XI-20

Aurkezpena

ALEMAN ASTIZ, Sagrario

Euskaltzain osoa eta Sustapen batzordeko burua

Euskaltzaindiaren Sustapen batzordeak «etorkinak eta euskara» gaia landu nahi du XIV. Jagon Jardunaldian.

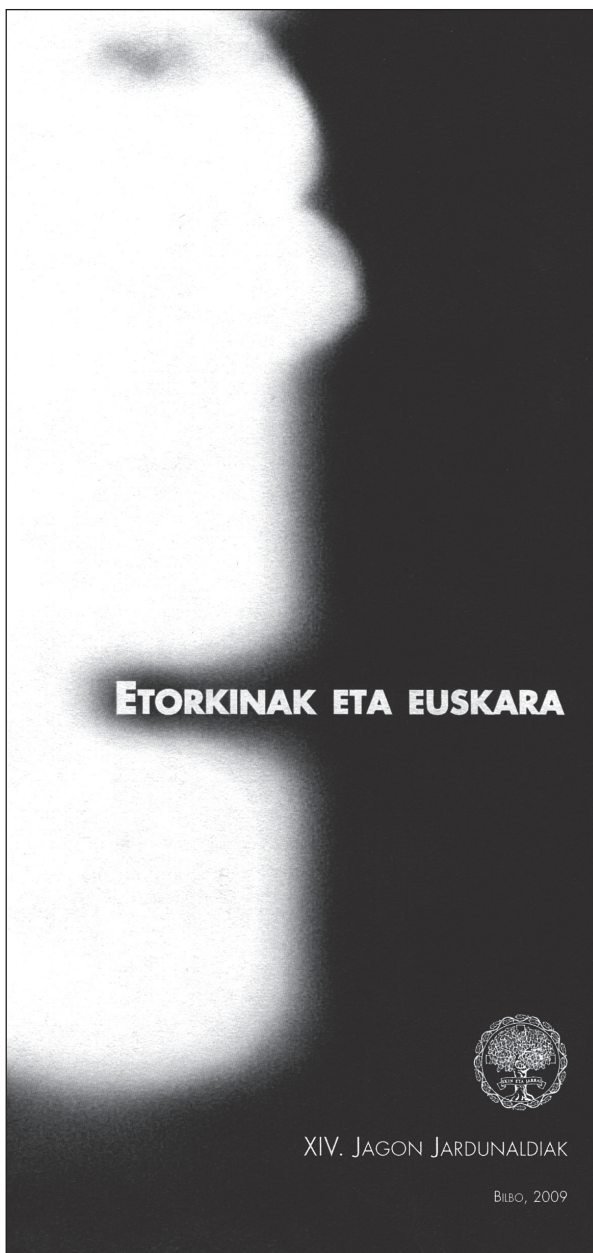
Euskaltzaindia, besteak beste, euskararen babes eta sustatze lanetan aritzen da, horiek baitira Jagon Sailaren Sustapen batzordearen egitekoak. Erne egoten da, bada, gizartean hizkuntza normalizazio bidean ematen diren urratsei eta aldaketei eta hauen inguruan, urtero, gogoeta egiten du Jagon Jardunaldietan.

Horrela, iazko Jardunaldietan kontsumoaren arloan euskararen egoera eta bilakaera aztertu genuen eta aurten, berriz, pilpilean dagoen immigrazioaren gaiari heldu diogu.

Azken urteotan Euskal Herrira iristen ari diren etorkinen kopuruak gora egin du nabarmenki, 60ko hamarkadaz geroztiko igoerarik handiena izan da. Honek kezka sortu du hainbat arlotan, eta nola ez, baita euskalgintzan ere. Euskararen normalizazioan handik eta hemendik etorritako jendeak nolako eragina izanen du? Euskara hizkuntza gutxitua izanik, eta Euskal Herriko gizartean integratzeko beharrezkoa ez bada, zer jarrera hartuko du jende horrek euskararekiko?

Immigrazioaren fenomenoaren ezagutzeko, honen inguruan hausnartzeko, gogoeta egiteko, zenbait herritako esperientziak biltzeko eta baloratzeko garaia dugula iritzi diogu Euskaltzaindian. Gaur, hemen, saiatuko gara etorkinak ezagutzen eta hauen integrazioa errazteko bidea irudikatzen.

Euskaltzaindiak, Deustuko Unibertsitateko Euskal Gaien Institutua eta Unesco Etxearekin batean antolatu duen Jardunaldi honetara etorkinekin lanean ari diren edota honetan adituak diren pertsonak ekarri ditu. Horrela, pertsona hauengandik ezagutuko dugu Euskal Herrian gizartea nola aldatu den, eta orain bizi dugun eleaniztasunak nola eragin dezakeen hizkuntza nagusiaren eta gutxituaren arteko harreman gatazkatsu horretan. Etorkinak Ipar Euskal Herrian helduen euskalduntzean duen indarra azalduko digute; etorkinen eskubideak errespetatzeko hartu beharreko neurriak zein diren hausnartuko dugu; Sakanako, Markinako eta eskolako esperientzien berri izanen dugu; eta hezkuntzako sistema eleaniztuna ezagutzeko ere aukera bikaina emanen digu Jardunaldi honek.

EGITARAUA**GOIZEKO SAIOA:**

10:00-10:15

Lan-jarduna eta mintegian esku hartuko dutenen aurkezpena

Sagrario Alemanek Jagon Jardunaldiaren aurkezpena egingo du.

10:15-10:45

Immigrazio berria, hizkuntza arazo berririk?

Moderatzailea: Manu Ruiz Urrestarazu

Hizlariak: Xabier Aierdi eta Erramun Osa

10:45-11:00

Elkarrizketa eta galderetarako tartea

11:00-11:40

Helduen euskalduntzea eta etorkinak Ipar Euskal Herrian

Moderatzailea: Andres Iñigo

Hizlariak: Erramun Baxok eta Jean-Baptiste Coyos

11:40-12:00

Kaferako tartea

12:00-12:30

Hedabideen aurrean agerraldia*Euskera: XIII.* Jagon Jardunaldietako hitzaldiak. Aurkezpena

12:30-13:00

Etorkinak, euskara eta hizkuntz aniztasun berria.**Giza eskubideetatik sortutako zenbait hausnarketa**

Moderatzailea: Santiago Larrazabal

Hizlaria: Eduardo Javier Ruiz Vieytez

13:00-13:15

Elkarrizketa eta galderetarako tartea

EGITARAUA

ARRATSALDEKO SAIOA:

16:00-17:30

Esperientzien aurkezpena
Moderatzailea: Andres Urrutia

16:00-16:25

Haur etorkinen euskara:
eskolaren eta inguru euskaldunaren eragina
Hizlariak: Ibon Manterola eta Eider Lardizabal

16:25-16:50

Etorri berriak nola hurbildu:
Markina-Xemeingo esperientzia
Hizlaria: Iratxe Laso

16:50-17:15

Sakanako esperientzia
Hizlaria: Begoña Zestau Baraibar

17:15-17:30

Elkarrizketa eta galderetarako tarte

17:30-18:15

Los programas de educación multilingüe:
nuevo reto para la didáctica de las lenguas
Moderatzailea: Itziar Idiazabal
Hizlaria: Joaquim Dolz

18:15-18:30

Elkarrizketa eta galderetarako tarte

18:30-18:40

Ondorioak eta saioaren bukaera
Andres Urrutia, Sagrario Aleman eta Erramun Osa

Hitzaldi guztiak iragarri diren hizkuntzan izango dira.
Las conferencias serán en el idioma en que se anuncian.

Aurtengo jardunaldien gaia etorkinak eta euskara dugu. Orain gutxi arte arlo horretan kezkarik ez izan arren, azken urteotan Euskal Herrira iristen ari diren etorkinen kopurua gero eta handiagoa izanik, orain, beharrezkoa dugu fenomeno honetaz aritzea. Horretara dator bada, jardunaldia, ditugun datu eta esperientzien inguruan hausnartzea eta iradokizunak egitea. Azken batean, etorkinak ezagutzeko eta hauen integrazioa erazteko urrats egokiak ematen ote ditugun aztertzea, immigraziorekin etorri zaigun eleaniztasuna euskararen normalizazioan aberasgarri izan dadin, eta ez oztopo.

Lekua

Euskaltzaindiaren egoitza
Plaza Barria, 15
48005 BILBAO
Tel: +34 944158155
Fax: +34 944158144
www.euskaltzaindia.net

Datak

2009ko azaroaren 20a, ostirala.
Goizez eta arratsaldez.

EUSKALTZAINDIA
REAL ACADEMIA DE LA LENGUA VASCA
ACADÉMIE DE LA LANGUE BASQUE

Laguntzaileak:

 Deusto
Instituto de Estudios Vascos
Euskal Gaien Institutua

centro unesco euskal herria
centre unesco pays basque
centro unesco euzko herria

Immigrazio berria¹, hizkuntza arazo berririk?

OSA, Erramun

EHiko Hizkuntz Arduraduna eta Euskaltzaindiko Sustapen batzordeko idazkaria

AIERDI, Xabier

IKUSPEGIko zuzendaria eta EHUKo irakaslea

Jasotze data: 2010-07-14

Onatze data: 2010-07-14

Garai batean Espainiatik etorri zen bezala, oraingo honetan, Espainiatik kanpo –nagusiki– immigrazio-fluxu berria etorri da azken urteetan Euskal Herri penintsularrera. Oraindik gutxi dira, besteak beste, beste Erkidego batzuekin edota Espainian dagoen batez bestekoarekin alderatzen baldin badugu behintzat.

Horiek horrela, pertsonen etorrera berri hori, euskara are egoera ahulagoan utziko duen zalantza areagotzen ari da. Alabaina, euskaraz jarduten duen hizkuntza-erkidegoaren arazoak, pertsona hauen etorrerarekin areagotu egin badaitezke ere, ez dira sortu berriak, Euskal Herriko gizarteak eusten baitie arazo horiei bere horretan kasik

Hitz-gakoak: immigrazioa, etorkina, euskara, hizkuntza politika, euskal hiztuna.

Así como en su día llegaron de España, recientemente, un nuevo flujo de inmigrantes ha llegado a la Euskal Herria peninsular, esta vez de fuera de España. Es

¹ Datuak-eta aurkezterakoan zein azken urteotako bilakaera aztertzerakoan Arabako, Bizkaiko, Gipuzkoako eta Nafarroako datuak baliatu dira. Izan ere, Iparraldeko daturik ez dago, ez baitira jasotzen. Nolanahi ere, Iparraldearen barnealdea biztanlez hustutzen jarraitzen du (egitura ekonomikoa oso ahula du), eta biztanleriaren gehiengoa, Baiona-Angelu-Miarritze –BAM– eta Lapurdi barnealdean pilatzen da. Azken honi dagokionez, Lapurdi barnealdeko biztanleriak azken urteotan garapen bizkorra izan duela aipatzea komeni da, BAM inguru-neak pilatzen duen kopuruetara dezente hurreratuz, BAM ingurunekeo biztanleriaren hazkunde oso apala izan baita. Halaber, Gipuzkoatik Lapurdi barnealdera –nagusiki– migrazio-mugimenduak gertatu dira, euskal hiztunen kopurua zertxobait emendatuz (*IV. Inkesta Soziolinguistikoa* (2006). Eusko Jaurlaritza. Vitoria-Gasteiz).

todavía un porcentaje mínimo si lo comparamos con otras Comunidades Autónomas o con la media española.

La llegada de este nuevo tipo de inmigración, genera dudas en cuanto a cómo va a afectar a la por sí débil situación del euskera. Si es verdad que la llegada de este nuevo flujo puede debilitar aún más al euskera, no es una situación nueva, la sociedad vasca viene trabajando en este contexto desde hace tiempo.

Palabras clave: inmigración, inmigrante, euskera, política lingüística, vascoparlante.

Tout comme cela fut le cas depuis l'Espagne par le passé, de nos jours un nouveau flux migratoire, majoritairement non originaire d'Espagne, est arrivé ces dernières années au Pays Basque péninsulaire. Ces immigrants sont encore peu nombreux mais on peut néanmoins les rapprocher de ceux que l'on trouve dans d'autres Communautés et même en Espagne.

Avec cette nouvelle immigration, la situation de la langue basque empire. Cependant, si le problème de communauté linguistique empire avec l'arrivée de ces personnes, il n'est pas nouveau, la société du Pays Basque doit s'atteler à ce problème.

Mots-clés : immigration, immigrant, langue basque, politique linguistique, basophone.

Just as a wave of immigration arrived from Spain at one time, this time a different one, mainly from beyond Spain's borders, has been arriving in the peninsular Basque Country in recent years. There are not many immigrants as yet, at least if we compare the numbers with those of other Autonomous Communities (regions) or with the average for Spain.

That being the case, there is a growing doubt that this fresh entry of people will render Basque even weaker. But even if the problems of the speech community that operates in Basque could be further exacerbated by the entry of these people, no fresh problems have arisen, because they remain virtually the same as before with respect to the Basque Country's society.

Key Words: immigration, immigrant, Basque, language policy, Basque speaker.

Garai bateko euskal herritar gehienek bizitzaren aldi eta alderdi desberdinak gune geografiko mugatu batean garatzen ziren. Denborarekin, ostera, muga horiek lausotuz eta gaindituz joan dira, horrenbeste non baserria/auzoa/herria ez ezik eskualdea zein herrialdea bera ere txiki geratu zaizkigun.

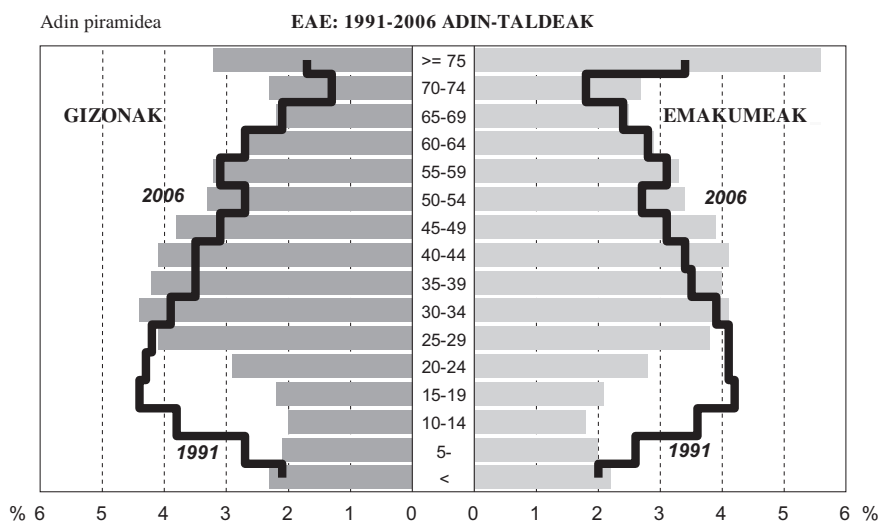
Industrializazio-garaiak XIX. eta XX. mendeetan zehar nekazaritza inguruneak hustu eta pertsonak, ohikotasunez, naturaltasunez eta nagusitasunez gaztelaniaz jarduten zuten herri eta hirietara ekarri zituen, euskaraz jarduten duen hiztun-elkartea are gehiago ahulduz eta estatuko gainerako erkidegoetatik gaztelania ez besterik zekiten pertsona are gehiago gure kale bazterretara erakarriz. Alabaina, batzuek uste dutenaren kontra, gertaera soziodemografiko hori ez da euskararen gainbeheraren abiapuntua, ez eta arrazoi nagusia ere, euskaraz jarduten duen hiztun-elkartearen makaldi funtzionala, geografikoa eta demografikoa, askotariko arrazoiak tarteko, lehenagotik baitzetozen.

Joan den mendeko laurogeiko hamarkadan, ostera, berreskuratu berri ziren autogobernu erakundeek, euskal gizartearen gehiengo zabal baten eskariari erantzunez, haren sostenguekin zein laguntzarekin, euskara indarberritzearen aldeko jardun indartsua jarri zuten abian. Horrek, besteak beste, euskararen hedapen funtzionala eta geografikoa ekarri ditu, euskaraz jarduten duen hiztun-erkidegoa bera ere haziz eta gaztetuz. Herri-erakundeak eta gizartearen bultzadak galbidean zetorren hizkuntzari, beraz, haize berria eman dio, XXI. mendean zehar euskarak iraun ahal izateko ez ezik indarberritzen jarraitzeko ere arazo zein erronka berriak planteatuz.

Aldi berean, zoru zabala zuen populazioaren adin-piramidea izatetik zoru mehar eta gerri-ondo lodia duen gizartea izatera iritsi da geurea, jaiotze-tasa urrikoa; geroz eta zaharragoa, erretiroa hartzen duten hainbat langile ordezteko geroz eta zailtasun handiagoak dituena; lan-ordain murriztekoak diren lan-eremu batzuk gutxietsi (nekazaritza, eraikuntza, ostalaritza², eta abar) eta gizarteak berak eskatzen dituen eta, oro har, kualifikazio eskasekoak

² Beste batzuen artean, gai hau ere izan genuen gogoeta-gai 2008ko XIII. Jagon Jardunaldietan EAeko Kontsumitzaileen eta Erabiltzaileen 123/2008 Dekretua aztertzerakoan (XIII. Jagon Jardunaldiak: *euskara kontsumoa eta hizkuntza eskubideak*. Euskaltzaindia. 2008)

diren gizarte-zerbitzu³ azaleratu berriei (adinekoen zaintza, eta abar) eusteko pertsonak behar dituen. Hitz batean, industrializazio-garai ondoko eta zerbitzuei geroz eta emanago dagoen gizarte «moderno» baten ezaugarriak barnebiltzen dituen gizartea ere bada geurea, bere ongizateari eusteko zein areagotzeko eskulanaren eskean dagoena.

Iturria: Eustat.

Horiek horrela, estatuko gainerako erkidegoetatik (Gaztelatik, Galiziatik, Extremaduratik eta Andaluziatik, batez ere) etorritako jende-oldeari Europako bestelako herrialdeetatik, Afrikatik, Asiatik eta Latinoamerikatik etorritako jende-emariak gehitu zaizkio azken denboretan, Espainiako beste erkidegoetan (Valentzia, Katalunia, Madril, batez ere) lehenago eta indartsuago gertatutako fenomeno gurea ere iritsiz, maila apalagoan bada ere. Gertaera honek, hala ere, euskararen indarberitze ahaleaginean izan dezakeen eraginagatik kezka piztu du hainbatengan. Alabaina, immigrazio berriak hizkuntza arazo berririk ote dakar gure artera? Ala lehendik datorrena are ageriago utzi du?

³ 2008ko ekainean Zorroagan burutu ziren jardunaldietan, besteak beste, gai hau jorratu zen (E. Osa (2008) «Gizarte-zerbitzuetan euskararen erabileraz»).

Gaude kezka horien atzealdean batzuek desiratzen/bilatzen duten baina existitzen ez den errealitatearen irudikapena dagoela, hain zuzen, euskaraz ohikotasunez, nagusitasunez eta normaltasunez bizi den alegiazko hiztun-herriarena. Alabaina, gure errealitate soziolinguistikoa gogoan, gunerik euskaldunenak ez dira etorri berriak gehien pilatzen dituzten gunek. Alta, hiriak eta, urte-sasoia araberak, eskulan ugariaren beharrez dauden nekazari-eremuak dira etorkinak gehien pilatzen dituztenak, eta gune horietan, euskararen ezagutza urria da, eta haren erabilera zein gizartean duen agerpena are eskasagoa da.

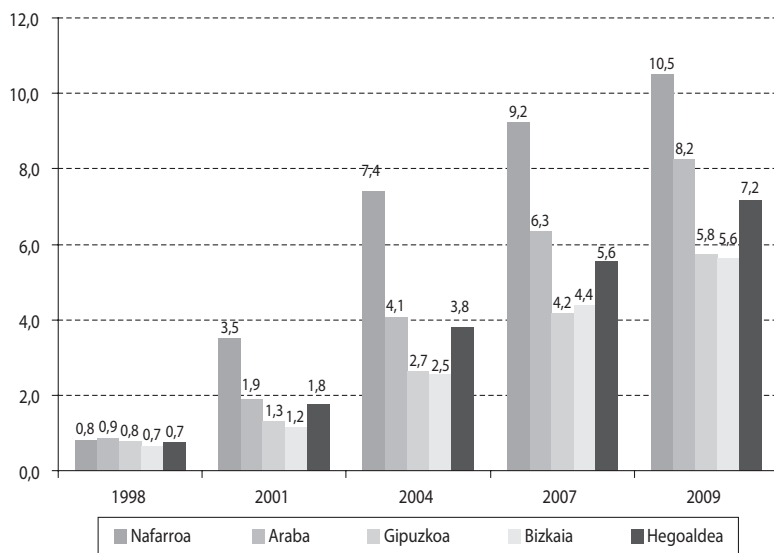
Ingurune soziopolitiko batzuetatik eraikitako diskurtsoa gogoan, maiz eskatzen zaie etorkinei bertakoek, ingurune soziopolitiko horretakoak barne direla, bete beharrik ez dituzten hainbat kultur- edo gizarte-arau bete ditzaten, horien artean euskara ezagutzearena. Baina... hemen sozialki normala izateko, integrazteko, euskara jakin behar ote da? Edo bestela esanda, euskaraz ez dakiena integratu gabe ote dago? Ingurura begiratu, hala ote dira kontuak justu-justu?

Etorri berriak: urte gutxian jende-emari indartsua

1998-2008 aldian, hots, hamar urtean, Espainiatik kanpo 200.000⁴ etorkin etorri dira Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroa herrialdeetara. Nolanahi ere, hauen banaketa eta dentsitatea ez da homogenea, ez herrialdeen artean, ez eta herrialde bakoitzean eskualde batetik bestera ere; izan ere, errealitate horren atzealdean, herrialde eta eskualde bakoitzaren egitura ekonomikoa dago.

⁴ IKUSPEGI, Espainiako INE erakundearen datuetan oinarrituta.

Hegoaldeko eta lurraldeko immigrazio portzentaiaren bilakaera

Iturria: IKUSPEGI, Espainiako INEren datuetan oinarrituta.

Horiek horrela, denbora labur batean etorkinen kopuruak hamar aldiz egin du gora. Alabaina, lurralde batzuetan izandako hazkundera are handiagoa da, nekazaritzak daukan pisuagatik, batez ere. Hazkunde honek, jaiotze-tasaren gainbeheragatik biztanleria galtzeko zorian zeuden herrialdeetan hazkunde txiki bat ekarri du⁵. Era berean, etorkizunerako egin daitezkeen aurreikuspenei buruz, berriz, etorkinen kopuruak gora⁶ egiten jarraituko duela aurreikusi liteke. Hala eta guztiz ere, azken aldia, atzerritik zuzenean etorri ordez, atzerritik Espainiako beste erkidegoetara hurreratutakoak ari dira EAE eta Nafarroara migratzen.

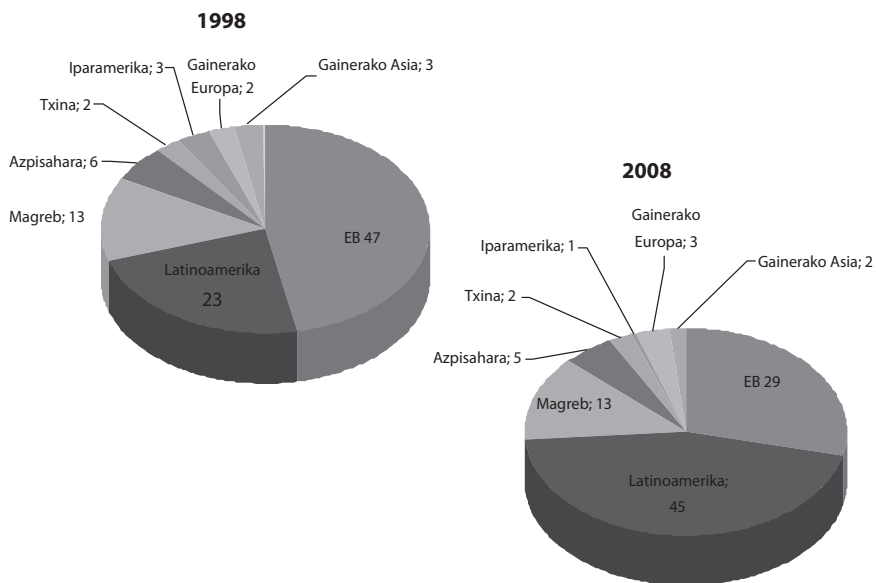
⁵ 1998-2009 aldia, EAEko biztanleria murriztu egin da; 44.376 herritar gutxiago baitaude. Denbora-tarte berean, baina, EAEko biztanleria-kopuruak gora egin du; 72.615 lagun gehiago baitago. Beraz, bertako biztanleriaren galera orekatu du biztanle atzerritarren emaitza positiboak. Dena den, nabarmentzekoa da, hamar urtetan lehen aldiz, 2008an, ez duela behera egin bertako biztanleria-kopuruak; hain zuzen, 158 lagun gehiago izan baita (IKUSPEGI. 2009).

⁶ Esate baterako, EAEn 2008-2009 aldia, hots, urte bakar batean, immigrariaren kopuruan %12 egin du gora (IKUSPEGI. 2009).

Etorri berrien jatorria

1998. urtean Euskal Herri penintsularrean zeuden etorri berrien⁷ ia erdia Europar jatorrikoa zen; heren bat Latinoamerikatik etorritakoak ziren; beste % 13 eta %6, aldiz, Magreb eta Azpisahara eskualdeetatik etorritakoak ziren, hurrenez hurren. Iparramerika, Txina edo bestelako herrialdeak jatorritzat zituzten bestelako herritarrak %10 besterik ez ziren. Hamar urte beranduago, ostera, Europar jatorrikoak dezente murriztu eta Latinoamerikar⁸ jatorriko etorkinen pisua modu esanguratsuan hazi da, 90.000 gaztelania-hiztun gehiago erakarriz.

Hegoaldeko immigrazioaren jatorriaren bilakaera: 1998 eta 2008

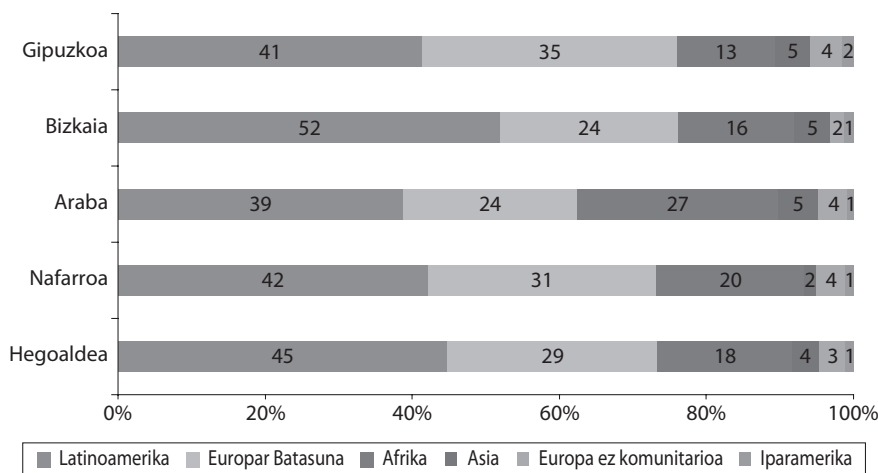
Iturria: IKUSPEGI, Espainiako INEren datuetan oinarrituta.

⁷ IKUSPEGI, Espainiako INE erakundearen datuetan oinarrituta.

⁸ Honek erdal elebarraren pisua areagotu duenez, aldi horretan gertatutako euskararen indarberritzea aurreko aldiekiko moteldu den itxura barreiatuko du (ikus. EUSKO JAURLARITZA, 2009, IV. *Mapa Soziolinguistikoa*, Vitoria/Gasteiz: EUSKO JAURLARITZA).

Herrialde bakoitzari erreparatuta, etorri berri diren pertsona hauen dentsitatea, aldiz, ez da homogeneoa. Izan ere, Latinoamerikarrak nagusi dira Bizkaian, pisu esanguratsua dute Nafarroan eta Gipuzkoan eta intentsitatea galtzen dute Araban. Azken lurralde horri dagokionez, Afrikatik datorren populazioak –Magrebekoa, batez ere– pisu esanguratsua du, nekazaritza-sektoreak daukan garrantziagatik seguruenik.

Hegoaldeko eta lurraldeetako immigrazioaren jatorria kontinenteka 2009

Iturria: IKUSPEGI, Espainiako INEren datuetan oinarrituta.

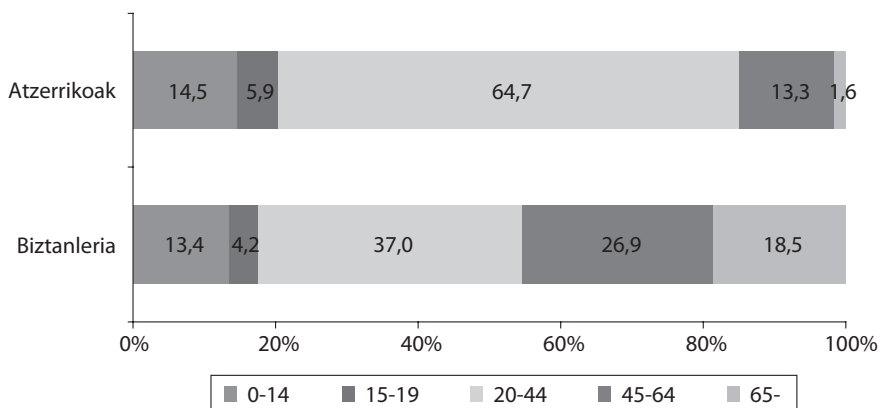
Etorri berrien batez besteko adina

Adinari erreparatuta, oso desberdinak dira Euskal Herri penintsularraren biztanleria osoaren eta etorkinen adin-egiturak⁹. Izan ere,

⁹ Biztanleria osoaren adin-egituraren barruan etorkinak ere sartuta daudela kontuan hartzen badugu gazteen kopurua urriagoa eta adin batetik gorakoak are gehiago direla hartu beharko genuke kontuan.

etorkinen hiru laurdena¹⁰ 0-44 adin-tartean kokatzen da, gehienak (bi heren) 20-44 urte-tartean egonik. Horiek horrela, hain gazte izateak zenbait ondorio dakartza euskararen eraberritzearen ikuspegitik; batetik, lan proiektu batekin datoz eta oso gutxi dira eskolara hurbiltzeko adinean daudenak; bestetik, gune euskaldunetan bizi ezean, euskararekiko ukipen txikia eta euskarara hurreratzeko zailtasun objektiboak dituzte; azkenik, etorri berrien ugalkortasun-tasa hemengoena baino handiagoa da, beraz, familia-giroan euskarari sarbidea eman ahal izateko familiak bertakotzea eta denbora beharko dira.

Hegoaldeko immigrazioaren eta biztanleria osoaren adin egitura, 2009

Iturria: IKUSPEGI, Espainiako INEren datuetan oinarrituta.

Derrigorrezko eskolaldian dauden etorri berriak¹¹

Eskola izan da, helduen euskalduntzarekin batera, euskararen ezagutza hedatzearen motor erabakigarriena. Horiek horrela, 1980an lehenagotik

¹⁰ IKUSPEGI, Espainiako INE erakundearen datuetan oinarrituta.

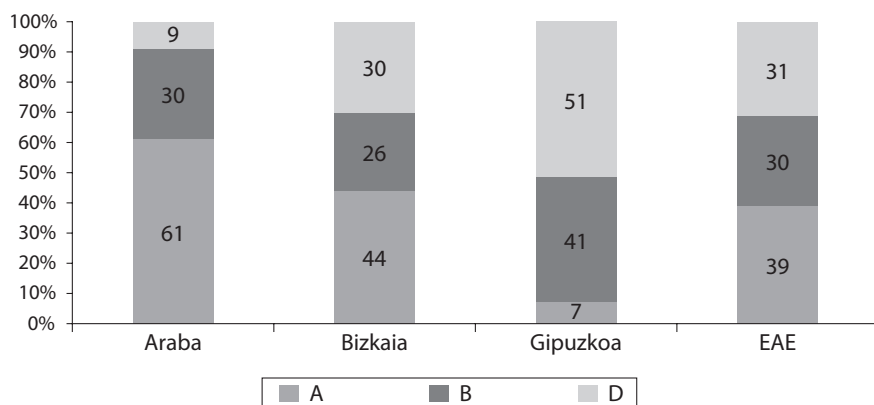
¹¹ Irizpide komunak arabera Nafarroako datuak biltzeko modurik ez dugu izan, horregatik, Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako datuak jaso dira hemen.

zeterren murgiltze-ereduari A, B eta D ereduak gehitu eta euskarazko irakaskuntza eskola-sare guztietara zabaltzeko urratsak egin zirelarik, etengabea izan da euskarazko irakaskuntzak izan duen hazkundea.

Garai batean, D eredia ikasleen gutxiengo bat biltzetik, oso denbora laburrean, ikasle gehien biltzera igaro da. Alabaina, etorri berriez jardutean ez da argazki¹² bera antzematen. Izan ere, desberdintasunak daude Euskal Autonomia Erkidegoko lurraldeen artean.

Eskola-sasoian dagoen haur zein gazte etorri berrien gehiengo zabala A ereduan ikasten ari da Araban; esanguratsua da, bestalde, A ereduak Bizkaian duen pisua; Gipuzkoaren kasuan, aldiz, gutxiengoa da A ereduan ikasten dabilena, eta gehiengoa, eredurik euskaldunenean, D ereduan, ikasten ari da.

EAE-ko ikasleria ez-unibertsitaria lurraldeka eta hizkuntz-ereduka, 2008-09

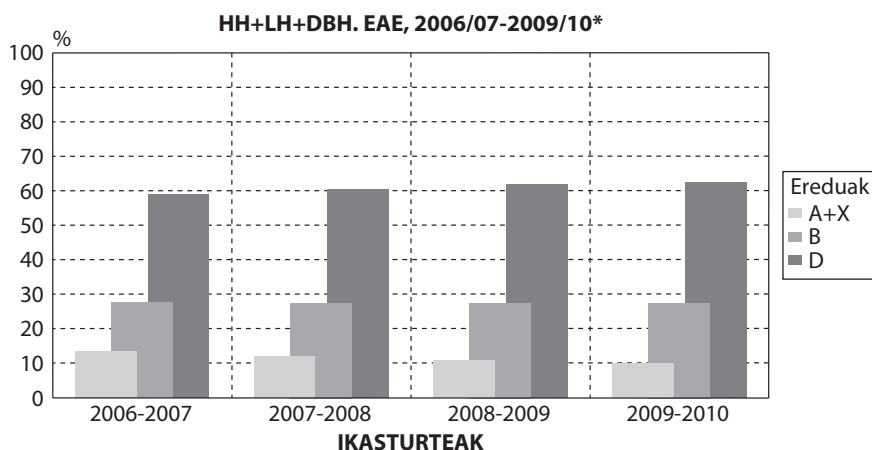
Iturria: IKUSPEGI, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa sailaren datuetan oinarrituta.

Nolanahi ere, EAEn ereduak duten pisua eta etorri berriek egiten duten aukeraketaren artean alde nabarmena dago. Izan ere, derrigorrezko eskolaldian A

¹² EUSKO JAURLARITZA, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa saila.

ereduak 2009-10¹³ ikasturtean izan duen pisua %10 baino txikiagoa da (Haur Hezkuntzan % 5 baino txikiagoa). Alta, etorri berrien % 40a A eredura hurreratzeko da. D ereduari erreparatzen badiogu, aldiz, EAeko batez bestekoa % 60tik gorakoa denean, etorri berrien batez bestekoa %31 izatera –ez besterik– iristen da.

EAE-ko ikasleria ez-unibertsitariaren matrikulazio bilakaera ereduak, 2009-10 ikasturtea, behin-behineko datuak

Iturria: IKUSPEGI, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa sailaren datuetan oinarrituta.

Hainbat arrazoi dago errealitate horren atzealdean; euskararen errealitate soziolinguistikoa anitza, mugak bere baitan dituena; etorri berriek euskarekiko izan dezaketen hurbilpen/ukipen-maila zein gure errealitatearekiko ezagutza; lurralde bakoitzean eredu bakoitzak duen ezarpen-maila eta pisua¹⁴; etorkinen kokapena eta dentsitate geografikoa, dagoen eskaintzara

¹³ EUSKO JAURLARITZA, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa saila. 2009-10 ikasturteko behin-behineko datuak.

¹⁴ A eredua gainbehera etorri da Gipuzkoan, maila apalagoan Bizkaian eta, gainbehera etorri arren, indartsu segitzen du oraindik Araban (EUSKO JAURLARITZA, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa saila).

egokitzen behartzen dituen; familiek duten lan-egitasmoa, bertan bizitokia egonkortzen edo aldatzen eramango dituen, eta horren arabera, euskara/gaztelania hizkuntzei ematen dieten balio funtzionala; etorkinen eskolatu-adina, jatorrizko herrialdeetan hainbat eskolatuta egon baitira, beraz, hezkuntza sistema berri batera egokitu beharri beste zailtasun bat ez diote erantsi nahi; eta abar.

Etorri berriak eta euskal hiztunen dentsitatea, bi errealitate desberdin

Azken hamarkadetan gertatu den elebitasunaren hazkundera fenomeno urbanoa da, batez ere. Izan ere, garai bateko elebidunak herri txikietan bizi ziren, eta gehienek adin-talde guztietan euskara zuten lehen hizkuntza. Egungo elebidunak, aldiz, hirigune handietan (10.000 biztanletik gorako udalerrietan) eta hiriburuetan bizi dira, eta adin-talde gazteenetan¹⁵ (35 urtez azpikoetan) gaztelania dute gehienek lehen hizkuntza¹⁶. Alabaina, jaiotze-tasaren jaitsieraren ondorioz belaunaldi hauen pisu demografikoa urria da. Aldi berean, gune urbanoetan dago euskara egoerarik zailenean, haren presentzia oso urria izanik.

Horiek horrela, etorkinek bizitza sozialeko egitura arruntetan euskararekin topo egiteko zailtasun objektiboak dituzte. Etorri berrien kopuru handia dagoen tokietan euskararen dentsitate urria da, erdal itsaso zabalean ia desagertuta baitago. Alta, euskal hiztun dentsitate handiko guneetan etorri berrien kopurua eskasa da¹⁷.

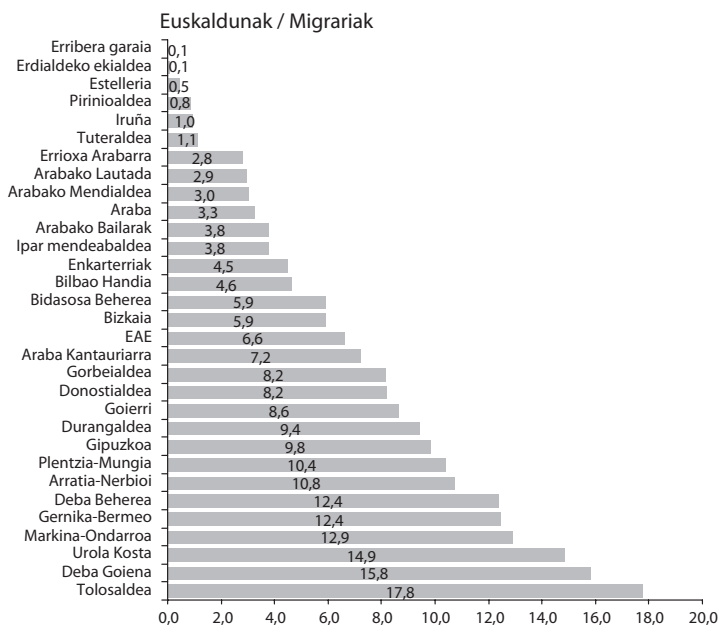
¹⁵ 15 urtetik beherako herritarrei erreparatzen badiegu, hazkundera ikaragarria da: gaur egun % 75ek badaki ongi euskaraz, eta duela 25 urte % 20k bakarrik. Duela 25 urte % 60k ez zekien tutik ere euskaraz, baina gaur egun ez dira %10era iristen elebidun ez direnak (EUSKO JAURLARITZA, 2009, IV. *Mapa Soziolinguistikoa*, Vitoria/Gasteiz: EUSKO JAURLARITZA).

¹⁶ Gertaera honek euskararen erabilera eragiten du. Izan ere, belaunaldi hauen hizkuntza-gaitasun erlatiboak, dituzten harreman-sareak, euskara baliatzeko dituzten egiazko aukerak, eta abar, gazte belaunaldien euskararekiko atxikimenduan, eta euskararen erabilera eragiten dute.

¹⁷ Besteak beste, gune euskaldunenetako egitura ekonomikoak esplikatzeko du erakarmen-ingar eskas hau.

Beraz, etorkinen eta euskaldunen arteko gurutzaketa¹⁸ egiten badugu, ohartuko gara ratorik handienak Gipuzkoako eskualde batzuetan gertatzen direla, baina neurri batean euskaldun asko dagoelako eta etorkin kopurua, aldiz, txikia delako (esaterako, Tolosaldea, Deba Goiena eta Urola Kostan). Kasu bitxi bat Bizkaiko Lea-Artibai (Ondarroa eta Markina izanik udalerrri garrantzitsuenak) eskualdea da, non euskaldun portzentajerik handienak etorkinen kopuru esanguratsu batekin topo egiten duen. Nafarroako eskualdeak, berriz, beste muturrean daude. Egoera kezagarria erakusten baitute, ez etorkinak euskarara hurbiltzerik izango ez dutelako, baizik eta euskarara bera arrisku larrian dagoelako.

Hegoaldeko euskaldun eta immigrariaren banaketaren ratioa eskualdeka

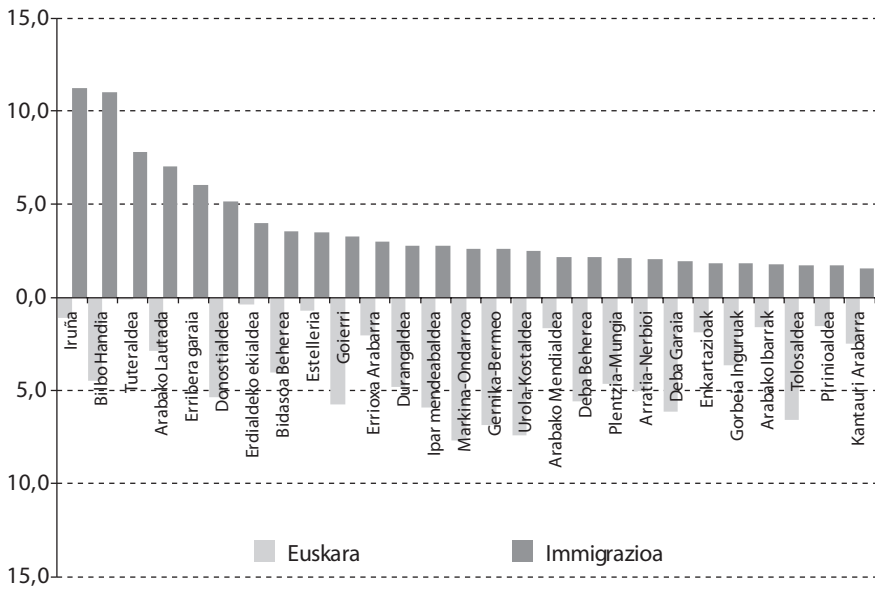

Iturria: IKUSPEGI, Espainiako INE eta IV. Inkesta Soziolinguistikoaren datuetan oinarritua.

¹⁸ IKUSPEGI, Espainiako INE erakundearen datuetan oinarrituta.

Euskaldun bakoitzeko zenbat etorri berri dagoen aztertu ordez, biztanleria osoarekiko euskaldunen ehunekoak eta etorri berriena alderatzen baditugu, ehunekoak oso bestelakoak¹⁹ direla ohartuko gara. Beraz, etorri berri ugari dagoen eskualdeetan euskaldun gutxi dago eta alderantziz. Beraz, etorri berriek euskararekiko izan dezaketen ukipen-maila urria da oso.

Hegoaldeko euskaldun eta immigrarien banaketa eskualdeka

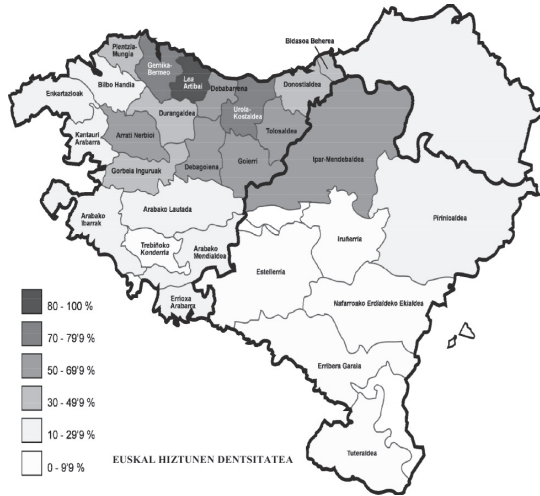

Iturria: IKUSPEGI, Espainiako INE eta IV. Inkesta Soziolinguistikoaren datuetan oinarrituta.

Beste horrenbeste esan liteke euskararen eta etorri berrien kokapen geografikoak alderatzen baditugu:

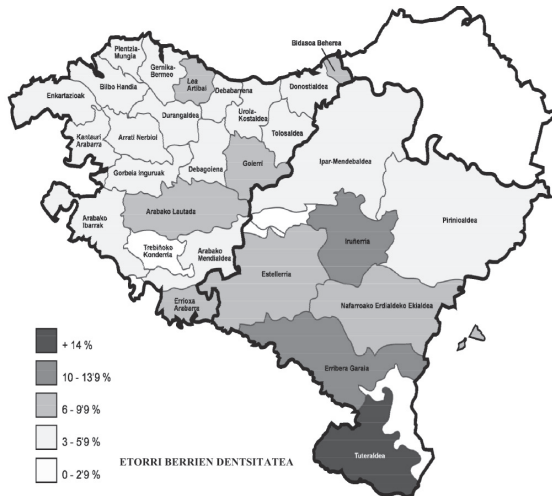
¹⁹ IKUSPEGI, Espainiako INE erakundearen datuetan oinarrituta.

Euskararen geografia eskualdeka, 2006

Iturria: IKUSPEGI, IV. Inkesta Soziolinguistikoaren datuetan oinarritua.

Immigrarien geografia eskualdeka, 2009

Iturria: IKUSPEGI, Espainiako INEren datuetan oinarritua.

Zenbait ondorio

- 1) Euskara egitura ahuletan garatu da historikoki eta badirudi denbora luze batean halaxe izaten jarraituko duela. Inguruabar horretan, hainbat jendek pentsa dezake, akaso, etorkinen etorrerak euskararen egoera gehiago okertzen duela, baina seguruenik intentsitate eta kopuru kontua baino ez da.
- 2) Egoera demokratiko batek, bere nahi diren eskasi guztiak aintzat hartuta ere, errutinizatu egiten ditu konpromisoak²⁰. Horiek horrela, azken hamarkadetako ibilbidea begiraturaz, eskuartean dauzkagun zailtasun objektiboak aztertuz, euskararen garatze bideak berrausnartu behar ditugu.
- 3) Horrela, etorkinen etorrerak azaleratu baino ez du egiten aspalditik beharrezko ikusten den hausnarketa beharra. Etorri berriek ispilu bat ipintzen digute, geure erronken kontzientzia hartzeko baliatu dezakeguna. Izan ere, euskarak etorkinekin arazo bat badauka, batez ere, eta gauza guztien gaineratik, bere gizarte propioarekin du erronka, eta izatekotan, arazoa.
- 4) Aurrekoaren haritik, berriro bi faktore gogoratzea ezinbestekoa da; batetik, etorri berri diren gehienak, lehen fasean behintzat, ez direla eskolaratuko; beraz, bide formaletik ez dira euskarara hurbilduko. Bide informaletatik, berriz, kokatzen diren guneez linguistikoen arabera ukipen handiagoa edo txikiagoa izango dute; bestetik, oso giro euskaldunetan kokatu direnak gutxi dira, eta hiriburuetan euskaldunen presentziarik handienarekin ere, fragmentazioak ez du laguntzen ez etorkinen erakarpenerako ezta euskaldunen guneez propioak trinkotzeko ere.

²⁰ Sasoi batean identitate zeinu bati eusteko ez ezik diktaduraren kontrako borroka-bidetzat har zitekeen euskararen aldeko langintza. Denborarekin, ostera, kontuak normaldu ahala gure partaidetza zuzenarekin edo, pertsona askok egin ohi duen moduan, lagun hurkoaren bizkar berreuskalduntzearen zama utzita euskararekikoak beteta ditugula onartu ohi da, modu implizituan edo esplizituan. Adin talderik zaharrenek gazte belaunaldien bizkar utzi dute, hein handi batean, berreuskalduntzearen zama. Orain, erdal elebakarra den gizartearen gehiengoak ez bieziaie ezarri etorri berriei haiek betetzeko prest ez dauden gizarte-konbentzioak.

- 5) Gainera, etorri diren erdiek ez dute kode linguistikoz zertan aldatu eta gainontzeko ugari -esaterako, afrikarrak, asiarrak eta hainbat europar- oso urrun daude euskaratik. Horiek horrela: batetik, soziolinguistika berri bategi berri berrikusi behar du faktore ambiental hau edo kolektibitate hauen banaketa espaziala; bestetik, faktore ekologiko hauei muga sozialak gainezarri behar zaizkie, ondorioz, parametro berrietatik aurre eginez erronka berri hauei.

Azken gogoetak

Mitxelena²¹ aspaldi idatzi zuen: «Ezin fida daiteke -zenbaitek, areago erosokeriaz beste ezertaz baino, egiten duen bezala- dekretuaren ondorio mirengarrietan, ezta ofizialkidetasun nahiz ofizialtasunezko aitortpenetan ere. Gure herriak herri artean bere tokia behar duen bezala, hizkuntzak ere berea aurkitu behar du hizkuntza artean: handikeriazko menturarik gabe, iraupena eta hazkuntza segurtatzeko behar adinako tokia. Beste nonbait esan eta idatzi dudana bezala, diglosiaren purgatorioetatik ihesi goazela, ez gaitzela ghettoaren infernuan eror. Hizkuntza integrazioa beste zein bezain beharrezkoa dugu». Beraz:

- 1) Zein da gaur egungo errealitatean eta etorkizunari begiratuta euskararen iraupena eta hazkuntza segurtatzeko euskararen behar adinako tokia? Hori da, ikuspuntu berri batetik, eta ahalik bizkorren, aboratu beharko genukeen gizarte-erabatida²², gure ustez. Horiek horrela, euskararen inguruan diharduten sektoreei euren oinarri teorikoak berrikusteko eskatu behar zaie baina, era berean, euskaratik oso urrun sentitu eta sentitzen diren sektoreei ere errespetu intelektuala eta jarrera displizientea abandonatu beharra eskatu behar zaie.

²¹ Mitxelena, K., 2001, «Euskararen bide luzeak bezain malkarrak» *Koldo Mitxelena gure artean*. Donostia: Alberdania eta Gipuzkoako Foru Aldundia.

²² Berritzeko gogo horrek bultzatu zuen aurreko legealdian EUSKO JAURLARITZAKO Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza **Euskara-21** izeneko gizarte-erabatida prozesua aurrera eramatera.

- 2) Testuinguru horretan, euskarak eta euskararen munduak liluratu/seduzitu/ase/erakarri egin behar dute euskara gure eguneroko bizitzan modu naturalean errotuko bada, inork, etxe barrukoak nola baita etorri berriak izanagatik ere, ezeri uko egin beharrik gabe eta gogoko ez duen ezer irentsi beharrik gabe hurbilduz euskarara.
- 3) Hari berari tiraka, etorkizun hurbilean elebidunen kopuruak gorantz egiten jarraituko duela aurreikusi daiteke (dela eskolaren dela euskaltegien ekarriari esker), baina elebidun horiek ez dira, gaitasunei dagokienez, maila berean elebidun izango ez eta toki guztietan era homogeneoan banatuta egongo. Horiek horrela, batetik, euskararen presentzia eta erabilera areagotzeko asmoz, euskara eta gaztelaniaren edota euskara eta erdaren arteko konpartimentazio linguistikoa²³ eraikitzea ez ezik, euskarazko arnaguneei ere lehentasuna ematea eta arnagune berriak eraikitzen saiatzea hil ala bizikoa suertatuko da; bestetik, euskararen erabilerari bultzada erabakigarria eman ahal izateko elebitasun pasiboa helduen artean, tartean etorri berrien artean, orokortzeko eta prestigioatzeko ahalegina egin beharko da.
- 4) Euskara modu eraginkorrean erakutsiko duten eredu pedagogikoak eta hezkuntza sistema berri baten diseinua ezinbestekoak ditugu. Helburu horrek zeharo gainditzen du etorri berriei erantzun egokia ematearen erronka, baina errealitate honek azkartu egin behar du prozesu hau, non eta kultura beti politikaren mende jartzen den gizarte batean, eta ustez konponbide politikoak berez eta trabarik gabe erronka kulturalaren oztopoak eta muga sozialak ezabatuko dituela uste den gizarte batean. Politika-zentrismoa alboratuz, berandu izan baino lehen, kultura eta batez ere euskara lehen planoan jartzeko garaia heldu da.
- 5) Horretarako, ezinbestekotzat jotzen da gurea bezalako errealitate nazional batean, immigrazio eta integrazio politika propioak garatzeko

²³ Ekarpene interesgarriak egin izan ditu Mikel Zalbidek gai honi buruz, besteak beste, **Euskara-21** prozesuan. Ikus. *XXI. mende hasierako hizkuntza politikaren oinarriak. Batzorde-atal bereziko kideen EKARPENAK*. Vitoria/Gasteiz: EUSKO JAURLARITZA (2008).

eskuduntza; bestela oso erraza baita joko estatala. Behin eta berriz gogoratu behar da, hala ekonomian nola kultural, liberalismoa garai-leen gramatika dela.

- 6) Aurrekoez gain, euskara nonahi baliatzeko dauden erabilera-aukerak indartu eta berriak sortu behar ditugu. Horrela, lehentasun osoa beharko lukeen zerbait ahalbidetuko baitugu: euskal hiztun direnek hizkuntza-erkidegoa trinkotzea eta sendotzea. Horrela, euskaraz dakitenek duten hizkuntza-gaitasuna areagotu eta euskal hiztun izatera iritsi daitezen lagunduko diegu.
- 7) Era berean, euskararen erabilera sendotzea eta areagotzea dugu erronka nagusia, batez ere esparru ez-formaletako erabilera, etxeko eta harreman pertsonaletako erabilera. Hori ezin da arautu, are gutxiago inposatu, baina bai elikatu eta sustatu. Euskara modu naturalen errotuko da, errotzen baldin bada behinik behin. Horretarako, arauak eta planak beharko ditugu, baina batez ere norbanakoaren euskararekiko atxikimendua eta borondatea elikatu beharko ditugu. Era berean, horretarako, mota ugarietako motibazioak sustraitu beharko dira gizartean. Motibazio politikoa ere beharko da, baina, integratzailea den neurrian balioko du horrek, eta ziur aski, hori baino askoz gehiago motibazio kulturalak eta sozialak, hizkuntzaren erakar-garritasunari lotuak, eta hizkuntza-aniztasuna eta hizkuntza-bizikidetzaren indartu eta zabaltzearen aldeko motibazioak beharko ditugu.
- 8) Gaur egungo testuingurua eta etorkin hurbilekoa eleaniztasunaren testuingurua da. Hor aurkitu behar du bere tokia euskarak ere. Inguaruabar horretan, hizkuntza aukera-berdintasunaren eta hizkuntzen bizikidetzaren aldeko hizkuntza politika behar da, beste hizkuntzarik ukatuko ez duen eta guztiak errespetatuko (tarrean etorri berriena) dituen hizkuntza politika, ahulenaren alde –euskararen alde– zentzuz eta zuhurtasunez, baina beldurrik eta konplexurik gabe egingo duen hizkuntza politika, hori baita hizkuntza dibertsitatearen alde jarduteko modu bakarra. Alabaina, mugak eta aukerak biak daude aldi berean gizartean, ez dezagun hori inolaz ere ahaztu. Aukerak daude, gizarte elebidunerako bidean eginkizun dagoena oraindik handia de-

lako. Eta mugak ere badaude, bidea egiteko abiada ezin baitaiteke gizartearen nahi eta ahalmenek uzten dutena baino bizkorragoa izan.

- 9) Laburbilduz, nolabait, konfiantza giroa sortu behar da, helburuak birdefinitu behar dira, lortuko ez den estatu logika unibertsalizantea mugatu eta bide berriak asmatu behar dira. Hori da erronka nagusia, gure ustez. Hor sartuko dira etorri berriak, eta baita gure gizarteko sektore zabalak ere. Zeregin kolektibo honetan denok dugu, inolako salbuespenik gabe, zeregina.

Hala izan bedi!

Bibliografia

AIERDI, X., 2006, «Inmigración extranjera», in *Euskal AEko Txosten Sozioekonomikoa 2006*. Vitoria/Gasteiz: Eustat, 39-92.

ANAUT, D., 2006, *Txokotik Zabalera*. Donostia: Alberdania.

BARQUÍN, A., «Euskara eta etorkinen hizkuntza integrazioa», bertsio elektronikoa.

CALSAMIGLIA, A., 2000, *Cuestiones de lealtad. Límites del liberalismo: corrupción, nacionalismo y multiculturalismo*. Barcelona: Paidós.

Eusko Jaurlaritzza, 2006, IV. *Inkesta soziolingüistikoa*. Vitoria/Gasteiz: Eusko Jaurlaritzza.

GARZÓN VALDÉS, E., 1997, «Cinco confusiones acerca de la relevancia moral de la diversidad cultural», *Claves de razón práctica*, 74 (1997) 10-23.

IKUSPEGI, 2009, «Biztanleria atzeritarra EAEn. 2009», *Immigrazioari begirada*, 29 (2009).

KYMLICKA, W., 2006, *Fronteras territoriales*. Madrid: Trotta.

———, 2003, *La política vernácula. Nacionalismo, culturalismo y ciudadanía*. Barcelona: Paidós.

RUIZ VIEYTEZ, E., 2006, «Políticas de inmigración y diversidad lingüística», in *Diversidad migratoria. Distintos protagonistas, diferentes contextos*. Bilbo: Deustuko Unibertsitatea.

Helduen euskalduntzea eta etorkinak Ipar Euskal Herrian AEK-ko ikaslegoaren azterketa

BAXOK, Erramun

Ohorezko euskaltzaina eta Sustapen batzordekidea

COYOS, Jean-Baptiste

Euskaltzain Urgazlea eta sustapen batzordekidea

Jasotze data: 2010-07-14

Onartze data: 2010-07-14

Ikerketa honek euskara ikasten duten Ipar Euskal Herriko helduen ezaugarriak aztertzen ditu, herrikoenak (Euskal Herrian sortu direnak) eta etorkinenak bereiziz. Emaitzak AEK-ko ikasleen 1995-1996, 2002-2003 eta 2008-2009 ikasturteetako matrikulazio-fitxetan oinarritzen dira.

Etorkin horiei buruzko datu soziolinguistikoak azaltzen dira eta herrikoenei konparatzen. Gainera zortzi motibapen aukerak eta hamar irakaskuntzaren helburu aukerak aztertzen dira.

Oro har iduri luke etorkinek oinarritzko komunikazioa lortu nahiko luketela, herrikoek aldiz komunikazio-gaitasun handiagoa. Era orokorrean, AEKko ikasle helduak Ipar Euskal Herriko biztanleriaren maraila dira gutxi gorabehera, nola ezaugarri soziolinguistikoetan, hala euskarari buruzko motibazioetan.

Hitz-gakoak: helduen euskalduntzea, Ipar Euskal Herria, etorkinak, ezaugarri soziolinguistikoak, motibazioak.

Esta investigación estudia las características de la población adulta que estudia el euskera en Iparralde, diferenciando los nacidos en Euskal Herria de los inmigrantes. Los resultados tienen su base en las fichas de matriculación de los alumnos correspondientes a los cursos 1995-1996, 2002-2003 y 2008-2009.

Se ofrecen datos sociolingüísticos de los inmigrantes y se comparan con los de los nativos. Se estudian 8 diferentes tipos de motivación junto con 10 objetivos pedagógicos.

Uno de las conclusiones de este estudio destaca que los inmigrantes desean conseguir una comunicación básica mientras que los nativos desearían adquirir una comunicación más profunda. Se puede afirmar que el alumnado adulto de AEK es reflejo de las características generales de la población de Iparralde, tanto en lo que respecta a las características lingüísticas como motivaciones para el aprendizaje del euskera.

Palabras clave: euskaldunización de adultos, País Vasco Norte, inmigrantes, características sociolingüísticas, motivaciones.

Cette étude examine les caractéristiques des adultes qui apprennent la langue basque en Pays Basque Nord, en distinguant les natifs et les non-natifs. Les résultats s'appuient sur les fiches d'inscription remplies par les élèves d'AEK en 1995-1996, 2002-2003 et 2008-2009.

Les données sociolinguistiques des non-natifs sont mises à jour et comparées à celles des natifs. De plus huit choix de motivations et dix objectifs d'apprentissage sont étudiés.

Il apparaît que les non-natifs recherchent plutôt une compétence linguistique de base; pour les natifs c'est une compétence linguistique plus grande. D'une façon générale, les élèves adultes d'AEK sont plus ou moins le reflet de la population du Pays Basque Nord, que ce soit au plan des caractéristiques sociolinguistiques, qu'en ce qui concerne les motivations pour la langue basque.

Mots-clés: apprentissage du basque par les adultes, Pays Basque Nord, non-natifs, caractéristiques sociolinguistiques, motivations.

This piece of research studies the characteristics of adults in the Northern [French-administered] Basque Country who are learning Basque, by distinguishing between the local population (people born in the Basque Country) and the immigrants. The results are based on the enrolment cards of AEK students [AEK=organisation that runs Basque courses for adults] during the 1995-1996, 2002-2003 and 2008-2009 academic years.

Sociolinguistic information on these immigrants is provided and then compared with that of the local population. Furthermore, eight motivation options and ten teaching objective options are examined.

On the whole, the immigrants would appear to want to achieve basic communication, while the local inhabitants are after greater communicative competence. Generally, adult AEK students are more or less a reflection of the inhabitants of the Northern Basque Country, both in sociolinguistic characteristics and in their motivations with respect to Basque.

Key Words: Basquisition of adults, Northern Basque Country, immigrants, sociolinguistic features, motivations.

1. Sarrera

Ikerketa honek euskara ikasten duten Ipar Euskal Herriko helduen ezau-garriak aztertzen ditu, herrikoenak (Euskal Herrian sortu direnak) eta etor-kinenak bereiziz.

Emaitzak AEK-ko ikasleen matrikulazio-fitxetan oinarritzen dira. Hiru ikasturte kontuan hartuak dira: 1995-1996, 2002-2003 eta 2008-2009.

Etorkin horiei buruzko datu soziodemografikoak eta demolinguistikoak azaltzen dira eta herrikoenei konparatzen, ondoko aldagaien arabera: sexua, adina, sorterrria, lan-egoera, lanbidea, ikasketa maila, atzerriko hizkuntza ezagutza, Euskal Herrian egonaldiko luzera, familiaren euskararen ezagutza, etab.

Gainera zortzi motibapen aukerak eta hamar irakaskuntzaren helburu aukerak aztertzen dira.

Ikasle-fitxa aldatu da pixka bat urteen zehar. Oraikoan 16 galdera badira, datu pertsonalak kontuan ez hartuz (izena, deitura, helbide elektronikoa eta telefono zenbakia). Galdera horien artean bost aukera itxiko galdera, bi aukera anitzeko galdera eta galdera ideki bat daude.

2. Ikerketaren helburuak

Fitxetako erantzunetan oinarritua, ikerketa hau kuantitatiboa da bereziki.

- Helburu orokorra Ipar Euskal Herrian euskara ikasten duten helduen ezaugarrien biltzea da eta ondotik, sistematikoki, etorkin helduen kopurua herrikoen kopuruari konparatzea ezaugarri horien arabera.
- Helburu berezia etorkin helduen ezaugarrien aztertzea da aipatu ditugun aldagaien arabera. Beren motibapenak eta helburuak kontuan hartuz, AEKAn euskara ikasten duten etorkinen profila agertarazi nahi dugu.
- Ikuspegi diakronikoa dugu ere, hiru ikasturte desberdin horiek aztertzen baititugu. Hamahiru urte buruko bilakaera agertzen zaigu.
- Ahal den neurrian euskara ikasten duten etorkin helduen multzoa Ipar Euskal Herriko etorkin helduen multzo osoari parekatuko dugu, gauza bera herrikoekin.
- Ikerketak euskarari interesatzen zaion pertsona arruntaz gain aginteak nahi lituzke argitu, era batez, euskararen aldeko hizkuntza-politika erabakitzen dutenak bereziki.

3. Corpora eta metodologia

Fitxa kopurua

Orotara, hiru urte horietan bete izan diren 2837 fitxetarik **2607 ikasle-fitxa** baliatzeko gai izan gara: 1995eko 835 fitxa, 2002ko 893 fitxa eta 2008ko 879 fitxa. Beste fitxek lerro hutsa bazuten datu-basean.

2008-2009 ikasturtean adibidez, 955 ikasle baziren AEKko gau eskoletan baina 893 fitxa bakarrik sartuak ziren datu-basean, erran nahi baita 76 fitxa faltatzen zaizkigula.

Halere, erran dezakegu corpus zabal, baliagarri eta adiezarria daukagula gure ikerketarako.

Datu enpirikoak, aitortuak – Erantzun batzuen subjektibotasuna

Ikerketa soziolinguistiko baten emaitzen balioa neurtzeko, oinarri diren datuen balioa neurtu behar da, haien fidagarritasuna, haien koherentzia.

Zein erantzunez mesfidatu behar dugu, besteez baino gehiago? Zein datu-mota fidagarria izan ez daiteke? Pentsa dezakegu erantzun soziodemografikoak, hala nola sexua, adina, sorlekua, lanbidea, lantokia fidagarriak daitezkeela.

«Zure familian nork daki (zekien) euskara?» galderari erantzunak, aldiz, aski dudazkoak izan daitezke, gurasoen eta are gehiago aitona-amonon euskararen ezagutza maila neurtzearengatik. Badakigu ere guraso batzuek haur denboran euskara ikasi zutela haurrei gordetzen zietela.

Halere, erantzuleen hizkuntza menperatzeari buruzkoak dira behar bada dudazkoenak. Galdera hau da: «Beste hizkuntzarik menperatzen duzu? Zeintzu/*Quelle(s) autre(s) langue(s) parlez-vous?*», euskaraz «Beste zein hizkuntza(k) mintzatzen d(it)uzu?» beraz. Hizkuntza bat mintzatzea zer den erratea zehazki ez da erraza. Ondorioz, bigarren hezkuntzan ingelesa eta gaztelania ikasgaiak izan dituztenek bi hizkuntza horiek mintzatzen dituzte-

la erantzun dezakete, eguneroko egoera arruntetan mintzatzeko gai izan gabe adibidez.

Hots, autoebaluazioak gainestimaziora eraman dezake, adibide bakanago batzuetan azpiestimaziora.

Hutsuneak eta errore motak

Baliatzen dugun datu-base horren balioa neurtzeko, erantzun batzuen subjektibotasunaz gain, haren hutsuneak eta balizko erroreak kontuan hartu behar ditugu.

Fitxetako erantzunak datu-basean kopiatzea errore-iturri izan daiteke.

Datu-basean hutsuneak badira: Ikasleak fitxa bete ez duelako edo fitxako erantzunak datu-basean kopiatu izan ez direlako.

Beste hutsune mota sortzen da fitxa osoki bete ez delako, ikasleak erantzun batzuk eman ez dituelako.

Metodologia

Datuetan sartu baino lehen, bi hitz metodologiaz.

AEKko datu-baseko datuak tratamenduko programa baten bidez bilduak izan dira, gurutzagarriak izan daitezten, datu pertsonaletatik kanpo, fitxa bakoitzari zenbaki bat emanez.

Erabili dugun metodologia simple da. Hiru urteetako ikasleen erantzunak sartu izan dira taula bakar batean, urte eta gau eskolaka. Datuak numerizatuak izan dira, erantzun mota edo aldagai bakoitzari zenbaki bat emanez. Softweraren bidez nahi genituen gurutzaketak egin ditugu, etorkinak eta/edo bertakoak ordenatuan ala abzisan emanez.

Tratamenduak ikasturte bakoitzarentzat eginez, aldagaiak iragaz zaitzkeen, bata edo bestea atxiki nahiaren arabera, bata edo bestea isolatu nahi genuenean.

4. Ezaugarri soziodemografikoak

AEKko ikaskuntza mailak

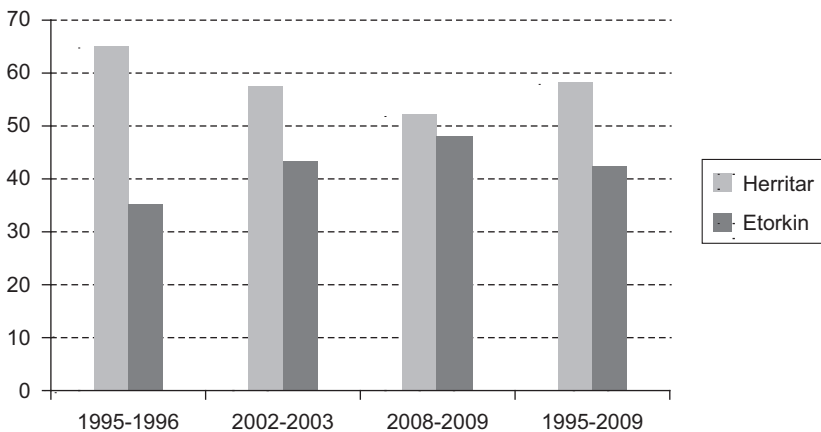
AEKko euskararen ikaskuntzaren ibilbidean zortzi urrats badira. Europako Erreferentzia Markoan sartzen dira.

Lehen bi urratsetan diren ikasleek multzo handiena osatzen dute, nahiz herrikoetan (%52), nahiz etorkinetan (%67).

Lehen urteetan ikaskuntzaren uztea gora da.

Goiko urratsetan herrikoak etorkinak baino gehiago dira.

Ikasleen jatorria

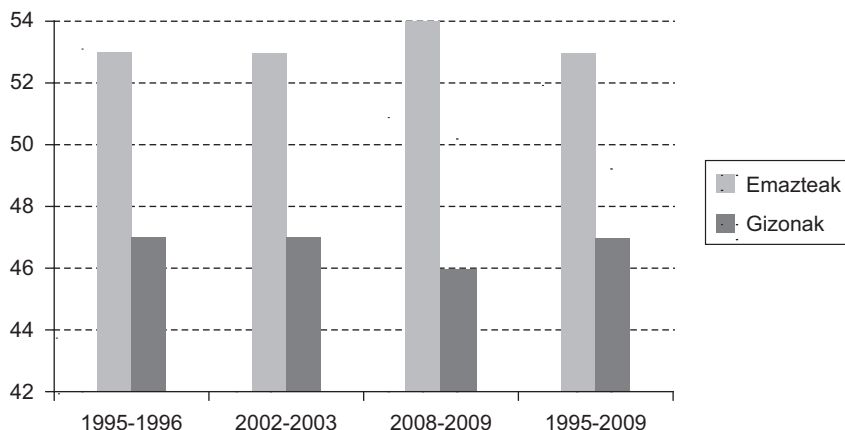

Herrikoak etorkinak baino gehiago dira AEKan, baina diferentzia tipitzen da. 2008-2009an 100 ikasleetan 52 herrikoak dira eta 48 kanpokoak, 1995-1996an herrikoak 65 ziren eta kanpokoak 35.

Sorlekuaren arabera sailkatuz, Ipar Euskal Herrikoan sortu direnek talde handiena osatzen dute (%47), Hego Euskal Herrikoek talde tipiena (%3). Akitanian sortu direnak %14 dira, Akitaniatik kanpoko Frantzian %30 eta etorkin atzerritarrak %6.

Era batez AEKko ikasleen jatorria Ipar Euskal Herriko gizartearen antzeko dela erran daiteke.

Ikasleen generoa

AEKn, euskara ikasten duten emazteak gizonak baino gehiago dira: 100 ikasletan 53 emazte eta 47 gizon dira.

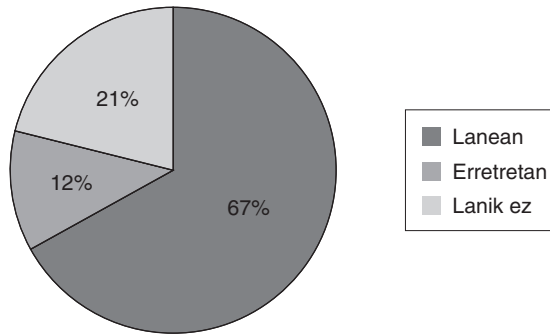
Ezberdintasun hori herrikoetan handitzen da. 2008-2009an, 100 herriko ikasletan 56 emazte eta 44 gizon dira.

Ikasleen adina

Ikasleak gero eta zaharragoak dira, batez-besteko adina 1995ean 35 urtekoa zen, 2002an 39 urtekoa eta 2008an 42 urtekoa.

Herrikoak etorkinak baino gazteagoak dira urte oroz. 16-24 urteko multzoan gehiago dira bereziki. Etorkinak, aldiz, herrikoak baino gehiago dira 50 urte eta gehiagoko multzoan.

Ikasleen lan-egoera

AEKko ikasleak lanean dira gehienik (%67) eta urte oroz langile gehiago bada herriko ikasleetan ezinez eta etorkinetan. Baina enplegu-tasa apaltzen da urte batetik bestera, nahiz herrikoentzat, nahiz etorkinentzat.

Erretretan direnak gero eta gehiago dira: herrikoen %16 alde batetik eta etorkinen %21 bestetik 2008an.

Langabezia aldiz apaltzen da. 2008an herrikoen %15 langabezia dira eta etorkinen %20.

Ikasleen lanbideak

1. sektorean AEKko ikasleen %3 dira (laborantza). 2. sektoreko ikasleak %25en inguruan kokatzen dira (industria). 3. sektoreak enpleguen %70ren haina gainditzen du (zerbitzuak).

Ohargarri da nola AEKren estatistika INSEE erakundeak ematen duen Ipar Euskal Herrikoaren miraila den gutxi gorabehera.

Ikasle etorkin baino herritar gehiago bada bulegoetan eta salerospenetan, aldiz ikasle etorkin gehiago hezkuntzan. Beste lan eremuetan ezberdintasunak ttipiak dira.

Ikasleen ikasketa-mailak

AEKko ikasleen ikasketa-maila orokorra aski gora da. Unibertsitateko ikasketak egin dituztenak %46 dira aztertu diren bi urteetan (2002-2003 eta 2008-2009).

Deus ez dutenak, gehi lehen mailara, gehi BEPC mailara heldu direnak %6 dira bakarrik.

Etorkinen ikasketa-maila herrikoena baino gorago da. Unibertsitateko ikasketak egin dituztenak %52 dira, herrikoak %40.

Zenbat urte Euskal Herrian?

AEKn euskara ikasten duten herrikoen egonkortasun geografikoa handia da.

Betidanik Euskal Herrian egon direnak %90 dira eta 10 urte baino gehiago iragan dituztenak %5.

Etorkinetan, multzo handiena da 10 urte baino gehiago iragan dituztene-na (%33).

Euskara ikasleen familietan hiru ikasturteetan

Familiak	Herrikoak	Etorkinak	Orotara
Familia euskaldunak	%47	%13	%33
Familia mistoak	%36	%29	%33
Familia erdaldunak	%17	%58	%34
Familiak oro	1.437	1.005	2.242

AEKko ikasleen familietako hizkuntza giroa euskaldunago da Euskal herrian sortu direnetan eta erdaldunago ikasle etorkinetan: hori ustekabea ez da.

Ikasturte batetik bestera herriko ikasleen familiak gero eta linguistikoki mistoagoak dira, eta ikasle etorkinenak gero eta euskaldunagoak dira.

Hiru ikasturteetako ikasle guztiak kontuan hartuz, familia euskaldunak, familia erdaldunak eta familia elebidunak hein berean daude, herenaren heinean.

Euskara eta ikasleen haurrak

Ikasleetan etorkinak herrikoak baino gehiago dira haurrak dituztenak: etorkinen %56 guraso dira, herrikoen %40. Joera hau Ipar Euskal Herriko demografiari konparagarria da.

Ikasleen hurrek euskara ikas dezaten ez da gehiengoaren erabakia, ikasleen %44ena baizik. Aukera hau handiago da herriko ikasleetan (%52) etorkinetan baino (%38).

2002-2003ko ikasturtetik 2008-2009kora euskarazko hezkuntza emendatu dela agertzen da, nahiz herrikoen hurrekin, nahiz etorkinen hurrekin. Bilakaera hau iraunkorra balitz, euskararen garapena segurtatua litzateke.

Euskara ikasleen inguruan: euskara lagunartean

Euskara ikasten dutenek mintzakide euskaldunak behar dituzte euskaraz mintzatzeko.

AEKko ikasleen hizkuntza-ingurunea aztertu nahiz, hiru ikerketa egin ditugu: zenbat lagun euskaldun dituzten, zenbat lankide euskaldun eta familiarian zenbat euskaldun. Hiru inguruneetako egituren arteko konparaketa egin dugu.

Lagunartearen kasuan, ikusten dugu ikasle etorkin gehiago dabiltzala lagunarte osoki erdaldunetan, herritarrei konparatuz. Baina, oro har, herrikoen hizkuntza-ingurunea eta etorkinena antzekoak dira.

Euskara ikasleen inguruan: lankide euskaldunak

Ikasle langile gehienek, nola herritarrek, hala etorkinek, diote lankide euskaldun batzuk dauzkatela. Halere 2008ko ikasleen lankidegoak 2002koak baino euskaldunagoak dira, baina laurdenaren heina gairitu gabe.

Bukatzeko, **ikasleen ingurunetako hiru egiturak** konpara ditzagun.

Familiak dira euskaldunenak herriko ikasleentzat. Ikasleen lagunarteak familiak baino erdaldunagoak dira, baina langilegoak baino euskaldunagoak. 2008an ikasleen lagunarteak eta lankidegoak 2002an baino euskaldunagoak dira.

Iparraldean euskalduntasuna ahuldu delarik, ikasle helduen lagunetan %35 euskaldunak dira, beren adineko herritarrak baino %10 gehiago, AEK erakundearen dinamika baikorraren seinalea. Datu horren azalpena ikasleek beren ingurune euskaldunarengatik euskara ikasten has dezatela izan daiteke.

5. AEK-ko ikasleen eleaniztasuna

Galdera hau zen: «Beste hizkuntzarik menperatzen duzu?».

Ipar Euskal Herrian denek frantsesa badakite eta AEKn euskara ikasten dute. Beste hizkuntzak dira hemen aipatzen: gaztelania, ingelesa, alemana, italiara, okzitaniara, errusiera, portugesa, arabiera edo beste.

Txosten osoan, emaitzak bi zerrenda luzetan emanak dira: hizkuntza bakoitzak zenbat hiztun eta hiztun bakoitzak zenbat hizkuntza. Adibide batzuk ikus ditzagun.

Hiru ikasturteak	Herrikoak	Etorkinak	Ikasle oro
Frantsesa elebakarra	%39	%29	%35
Frantsesa + hizkuntza 1	%32	%31	%31
Frantsesa + 2 hizkuntza	%27	%29	%28,5
Frantsesa + 3 hizkuntza	%1,6	%8	%4
Frantsesa + 4 hizkuntza	%0,4	%2	%1
Frantsesa + 5 hizkuntza	%0	%1	%0,5
Orotara	1.514	1.093	2.607

Ikasleen kopurua 2.607koa da, 1.514 bertakoak eta 1.093 etorkinak. Emaizak laburbilduz: frantsesdun elebakarrak %35, elebidunak %31, hiru eledunak %29 eta eleanitzak %5.

Lehen garrantzizko oharra da, AEKko ikaslegoan, frantsesdun elebarrak guttiengoan direla, herena baino gehixeago (%35). Orain arte erran dugu euskaldun guztiak elebidunak zirela, denek frantsesa baitakite. AEKko ikasleen kopurua, Ipar Euskal Herritarren lagin fidagarria balin bada (askotan frogatu dugun bezala), erran dezakegu, Iparraldean erdaldunen gehiengo handia ere elebiduna dela, %65 hain zuzen.

Bigarren ohar harrigarria hau da, elebakar ez direnetan, kasik ikasle bielehun bezainbat hirueledun badela: %31 eta %29 hurrenez hurren, ez bakarrik etorkinetan bai eta ere herritarretan. Zergatik? Hain segur denek ingeleza ikasi baitute kolegioetan eta lizeoetan eta askok gaztelania. Baina eleanitzak, laueledunak edo gehiago gutti dira: bertakoetan %2, etorkinetan %11, orotara %6.

Ezberdintasun nabariak badira herriko eta kanpoko ikasleen artean. Etorkinetan herritarretan baino askoz elebakar gutiago da, zenbaki gordinetan ala ehunekotan (% 29 eta % 39 hurrenez hurren). Gainera bostetan eleanizdun gehiago bada etorkinetan (%11 versus %2). Berdintasun bat halere, bieleduen eta hirueledunen proportzioa berdintsua da bi multzoetan.

Hizkuntzen arrakasta

Hona hizkuntza bakoitzari dagokion hiztunen kopurua, 3 ikasturteetako 2.754 ikasleen artean.

1. Gaztelaniaz: 1.285 hiztun. 2. Ingelese: 1.133 hiztun. 3. Alemaneraz: 151 hiztun.

4. Italieraz: 50 hiztun. 5. Portugesez: 37 hiztun. 6. Okzitanieraz: 20 hiztun.

7. Errusieraz: 13 hiztun. 8. Arabieraz: 11 hiztun. 9. Besterik: 54 hiztun.

Hizkuntzak	Herrikoak	Etorkinak	Ikasle oro
Gaztelania	792	493	1.285
Ingelesa	547	586	1.133
Alemana	27	124	151
Italiera	14	36	50
Okzitania	4	16	20
Errusiera	5	8	13
Portugeses	7	30	37
Arabiera	1	10	11
Besterik	8	46	54
Hiztunak	1.405	1.349	2.754

Frantsesa eta euskara kontuan hartu gabe, gaztelania eta ingelesa dira beste hizkuntza mintzatuenak bai herritarretan bai eta ere etorkinetan: ikasle guztiak hartuz hizkuntza bakoitzean 1.000 hitzun baino gehiago dira. Esplikazioa da gaztelania auzoko estatuaren hizkuntza ofiziala dela eta mugaz gaineko harremanak ugari direla. Aldiz ingelesa mundualizazioaren hizkuntza. Bi hizkuntzak ikaskuntzaren bigarren mailan ikasten dira eta orain jadanik lehen mailan.

Horiek hola beste hizkuntzak ez dira biziki ezagunak, etorkinen jatorrizko hizkuntzak izanikan ere: alemanez 151 hitzun, italieraz 50, portugesez 37, okzitaniaraz 20. Ohargarri da ok hizkuntza (gaskoina edo biarnesa) seigarren mailan dela. Auzo hizkuntza da baina ez da biziki ezaguna.

Ikasle herritarrak eta etorkinak konparatzen baditugu, gaztelaniadun gehiago bada herritarretan eta ingelesdun gehiago etorkinetan. Lau hitzun multzo horiek dira jendetsuenak, 500 hitzun baino gehiagorekin. Bosgarren hitzun multzoa da etorkin alemandunena 124 hitzunekin. Beste hitzun multzoak arrunt ttipiak dira. Adibidez ikasle etorkin portugesez 30 dira, dakigularik Iparraldeko gizartean etorkin portugesen multzoa dela jendetsuena.

Konklusioa

Eleaniztasunaren fenomeno hau, gero eta indartsuago izanen dela pentsa dezakegu, ez bakarrik imigrazioaren eraginez. Herritarretan ere elebakarrak

guttiago dira. Mundializazioak eleaniztasunera behartzen gaitu, Internet, nazioarteko instituzio, lan eskaintza eta kontsumoaren bideetarik. Dena dela elebakarra nolazbait gaur eguneko analfabetoa da.

6. Euskara ikasteko motibazioak

Motibazioei buruzko galderak egin ziren 2002an eta 2008an. Bi urteetako erantzunak azter ditzazkegu. 2002-2003 ikasturtean 893 erantzun bildu ziren: 513 herriko ikasle eta 380 etorkin. 2008-2009an 879 erantzun: 455 herriko ikasle eta 424 etorkin. Orotara 1.772 erantzun: 968 herriko ikasle eta 804 etorkin.

Ikasle bakoitzaren erantzunak anitzak izan daitezke. Kontuan hartu behar da ikasle batek motibazioetan hautaketa bat baino gehiago egin zezakeela. Eta hau da maizenik gertatu zena. Hona motibazioari buruzko inkesta, ikasleen fitxan agertzen den bezala.

Galdera da: «Zerk motibatzen zaitu euskara ikastera?»

Zortzi erantzun proposatuak ziren eta azterketarako sailkatu ditugu emaitza orokorren arabera, lehenik motibazio aipatuena. Ohargarri da motibazioen ordena berdina dela 2002an eta 2008an. Lerroalde honetan 2008-2009ko zehaztasunak agertzen ditugu.

1. «Euskaldunekin komunikatzeko»: 2002an %47, 2008an %77. Motibazio hau handiena da, herrikoentzat eta etorkinentzat. 2002tik 2008ra 32%ren handitzeak, kasik bikoiztuz, erakusten du motibazio horrek AEKko ikasleentzat duen garrantzia.
2. «Euskal kultura nereganzeko»: 2002an %37, 2008an %51. Motibazio hau orotara bigarrena izanik ere, hirugarrena da herrikoentzat. Etorkinek hautatu dute bigarren motibazioa gisa, aldiz herrikoek hirugarren mailan ezarri dute. Aurreikus daitekeen bezala, herrikoek etorkinek baino gehiago euskal kultura ezagutzen dute. Ondorioz bereganatzearen beharra guttiago sentitzen dute.
3. «Nere sustraiak, nortasuna atxemaiteko»: 2002an %27, 2008an %41. Motibazio honekin alderantzia da. Aurten herrikoak dira be-

reziki hautatu dutenak, %58k, etorkinen (%24) doblea dira. Emaizta hau ere normalizat har dezakegu: herriko ikasleek euskal nortasunaren beharra daukate, beren euskal sustraiak berriz aurkitu nahi dituzte

4. «Hizkuntzak maite ditudalako»: 2002an %25, 2008an %36. Hizkuntzentzat motibazioa handiagoa da etorkinetan (%44), hirugarrena izanez, nortasunarentzat baino handiago. Herrikoen %28k hautatu dute; guttiago dira beraz. Asmatzekoa da motibazio honek hizkuntzei buruzko interes intelektuala adierazten duela.
5. «Euskal Herrian integratzeko»: 2002an %23, 2008an %32. Aurten ere batez besteko ehunekoek herrikoen eta etorkinen arteko desberdintasun handia erakusten dute. Integratzeko motibazioa etorkinen %53k agertzen dute, aldiz herrikoen %13. Azken hauentzat seigarren motibazioa da, aldiz etorkinentzat hirugarrena da. Integratzeko nahia handia da etorkinetan. Pentsa daitekeen bezala herrikoek beren burua integratutzat hartzen dute.
6. «Nere haurrak euskara ikasten ari direlako»: 2002an %14, 2008an %20. Komunikatzeko motibazioarekin bezala, motibazio hau orekatua da: aurten herrikoen %20ek eta etorkinen %21ek hautatu dute. Kontuan har haurrak dituzten ikasleak %48 zirela. Dena dela, ikasle hauek euskara ikasten dute eta beren haurrek ere bai. Euskararen jarraipena segurtatua izan daiteke holako familietan.
7. «Lana atxemaiteko edo aldatzeko»: 2002an %11, 2008an %11. Aurten herrikoen eta etorkinen arteko banaketa orekatua da (%11). Motibazio honen sailkapen apala harrigarritzat har daiteke. Halere ulergarria da jakinez Ipar Euskal Herrian lanpostu guttik euskara behartzen dutela. Iduri luke gau eskoletako ikasleek Ipar Euskal Herriko lan-mundua ezagutzen dutela.
8. «Besterik zein?»: 2002an %4, 2008an %6. Ikasleek zortzigarren aukera bat bazuten, beste motibazio baten zehaztea nahi baldin bazuten. Erantzun gutti izan dira. Ehuneko hau ttipiena da herriko ikasleentzat, bai eta ere ikasle etorkinentzat.

Ikusmolde orokorra

Orain bi ikasturteetako emaitzak bilduko ditugu, motibazio bakoitzaren indar erlatiboa neurtzeko. Lehenik kondatu ditugu zenbat aldiz ikasleek aukeratu duten motibazio bakoitza, herriko ikasleek, etorkinek eta orotara. Banan-banako analisisian motibazio bakoitzaren arrakasta neurtu dugu ikasleen kopuruari begira. Lerroalde honetan bi ikasturteetako emaitzak metatuz aztertuko ditugu, herriko ikasleak eta etorkinak konparatu. Adibidezko emaitza batzuk aipa ditzagun.

Ikasle guztientzat, bertako ala etorkin, komunikazioa da motibazio nagusia eta laneko erabilera motibazio ahulena. Proposatu zerrendaz kanpo, beste motibazio gutti aukeratu dute.

Sailkapenean herriko ikasleen eta ikasle etorkinen artean desberdintasun batzuk badira:

1. Zein dira ikasle herritarren motibazioak?

- Motibazio nagusiak dira euskaldunen arteko komunikazioa (%60) eta nortasunaren adierazpena (%46).
- Erdi-guneko motibazioak dira euskal kultura (%33), interes linguistikoa (%24) eta haurren hizkuntza (%16) kontuan hartuz haurrak dituzten ikasleak %40 direla.
- Motibazio ahulena da euskara lanerako (%5).

2. Zein dira ikasle etorkinen motibazioak?

- Motibazio nagusiak dira euskaldunekin komunikatzea (%65), euskal kulturaren jabeakuntza (%57) eta integrazioa (%46).
- Erdi-guneko motibazioak dira interes linguistikoa (%37) eta haurren hizkuntza (%18) kontuan hartuz haurrak dituzten ikasle etorkinak %56 direla.
- Motibazio ahulenak dira nortasunaren adierazpena (%8) eta euskara lanean (%4).

Sailkapen sintetikoa

Motibazioak hiru multzotan bil daitezke erranahi nagusiaren arabera:

- Nortasunaren eremuko motibazioak, kultura (2), integrazioa (5) eta sustraiak (3).
- Motibazio praktikoak, komunikazioa (1), haurren euskalduntzea (6), lanerako (7).
- Motibazio linguistikoak, hizkuntzak maite (4) eta beste (8).

Jatorriaren arabera, ikasleen motibazioak euskara ikasteko 2002an eta 2008an (zenbaki, %)

Motibaziok	Herrikoak (968)	Etorkinak (804)	Ikasle oro (1772)
Nortasun motibazioak (2, 5, 3)	887 = %44	983 = %51	1.870 = %47
Motibazio praktikoak (1, 6, 7)	851 = %42	619 = %32	1.470 = %37
Interes linguistikoa eta beste (4,8)	282 = %14	340 = %17	622 = %16
Motibazioen kopurua	2.020 = %100	1.942 = %100	3.962 = %100

AEKko ikasleen lehen motibazio andana euskaltasunari buruzkoa da. Hizkuntzaren bidez herriko ikasleek beren erroak aurkitu nahi dituzte, eta kultura sakondu, nor diren ulertzeko (%44). Aldiz ikasle etorkinek Euskal Herrian integratzea bilatzen dute, hizkuntzaren bidez eta neurri ahulagoan euskal kultura landuz (%51). Harrigarri da nortasunari buruzko motibazioak indartsuagoak direla etorkinetan ezinez-eta herriko ikasleetan.

Motibazio praktikoak euskararen erabilerara norabidetuak dira: euskaldunekin komunikatzeko, euskara hurrei transmititzeko, euskararen bidez lan bat edo lan hobea aurkitzeko. Motibazio andana hau bigarren mailan da bai herriko ikasleetan (%42), bai eta ere etorkinetan (%32). Ikusi dugu komunikazioa dela motibazio nagusia ororentzat, aldiz orok ikusten dute euskarazko lanbideak xuhur direla Ipar Euskal Herrian. Orokorki, euskara ikasterakoan, herriko ikasleen nahikundea praktikoagoa da etorkinena baino. Hauen kezka nagusia da beren tokia atzematea euskaldunen artean.

Motibazio linguistikoak, hizkuntzei buruzko interesa, ahulena da bi multzoetan, ikasle etorkinetan (%17) eta herriko ikasleetan (%14). Motibazio hau interes intelektual bat da eta, hain segur, euskararen ikasteko zailtasunak ezkututzen die euskararen edertasuna.

7. AEK-ko ikasleen helburuak

2008-2009 ikasturtean ikasleen helburuei buruzko 10 proposamen gehitu dira ikasle-fitxan. Frantsesez bakarrik idatziak dira. Beraz urte bakar bateko erantzunak aztertzen ditugu:

Ikasle-fitxako atal horren izenburua zen: «Nahi dituzu zure helburuak zehaztu?»

Hona hemen 10 erantzunak bakoitza bere arrakasta orokorraren arabera sailkaturik:

1. Adiskideekin mintzatu nahi dut sinpleki.
2. Irratia, telebista ulertzeko gai izan nahi dut.
3. Euskaraz frantsesez bezain ongi mintzatu nahi dut.
4. Nire harremanetan, nire lanean euskaraz ahal bezain usu mintzatu nahi dut.
5. Nire lanbide jarduera euskaraz ere egin nahi dut.
6. Eskolan euskara ikasten duten nire haurrak lagundu nahi ditut.
7. Lehen hizkuntza gisa euskara nire haurrei transmititu nahi diet.
8. Esaldi sinple batzuk ulertu nahi ditut.
9. Nozio batzuk ikasi nahi ditut.
10. Lanpostu bat euskararen bidez eskuratu nahi dut.

Proposatutako diren hamar helburuetan «adiskideekin mintzatu nahi dut sinpleki» da hautatuena, hala herrikoentzat (%54) nola etorkinentzat (%61). Bigarrena «euskaraz frantsesez bezain ontsa mintzatu nahi dut» da herrikoentzat (%45); hirugarrena da etorkinentzat (%35). Hirugarren helburua «irratia, telebista ulertzeko gai izan nahi dut» da herrikoentzat (%39). Helburu hau bigarrena da etorkinentzat (%43).

Sailkapenean, «lanbide bat euskararen bidez eskuratu nahi dut» azken helburua da herrikoentzat (%4) eta bai ere etorkinentzat (%5).

Oro har iduri luke etorkinek oinarrizko komunikazioa lortu nahiko luketela, herrikoek aldiz komunikazio-gaitasun handiagoa bilatuko lukete.

8. Baionaldeko gurasoen irizia euskararen irakaskuntzaz

2001ean, Hezkuntza ministeritzaren adostasunarekin, Baiona-Angelu-Biarritz (BAB) hiri elkargoak ikerketa bat eskatu zion CSA iritzi-zundaketa erakundeari, euskararen irakaskuntzari buruz. Galdezkatuak ziren 3 urtez petikako haurrak zituzten gurasoak, orotara 501 pertsona.

Laginaren egitura BABko jendetzaren itxurakoa da.

- Bizitza lekua: Baionan 220 (%44), Biarritzen 121 (%24) Angelun 159 (%32).
- Hizkuntza gaitasunaren arabera: euskaldunak 46 (%9), erdi-euskaldunak 128 (%26), erdaldunak 327 (%65).
- Jatorriaren aldetik: Euskal Herrian sortuak 220 (%44), etorkinak 281 (%56).

Euskararen irakaskuntza

Galdera: «Urte bat edo biren buruan, zure haurrak eskola hasiko du. Nahi zenuke zure haurrak euskara ikas dezan eskolan?»

Guraso gazteen gehienek (282 pertsonak) nahi dute beren haurrak euskara ikas dezan eskolara joanen delarik: % 56 dira, % 19 osoki ados, %37 nahiko ados.

- Guraso gazteagoetan da xede kartsuena: 30 urte baino guttiagokoetan %64, 30-34 urtekoetan %57 eta 40ez goragokoetan %54.
- Hizkuntza gaitasunaren arabera, euskara ongi dakitenak ados dira %85, euskara doi bat dakinak %60 eta erdaldunak %51.
- Jatorriaren arabera bertako gurasoetan euskararen irakaskuntza nahi dute %58k eta kanpokoetan %54k.

Euskararen irakaskuntzarik nahi ez duten gurasoak 209 dira, % 42 (%23 osoki kontra, %19k nahiago ezetz). Kontrako horietan herrian sortuak %40 dira, kanpokoak %43.

Emitza hauk harrigarriak dira. Hirigune erdalduna da eta etorkinek gehiago estatistikoa daukate. Frantziako legerian, ikastetxeek herri hizkuntzen irakaskuntza eskain dezakete, gurasoen eskaera frogatua balin bada («une demande avérée»). Aginterien asmoa ziteken Baionaldean gurasoen eskaera ahula aurkitzea. Orain badakigu euskararen aldeko atxikimendua nahiko handia dela etorkinen eta erdaldunen aldetik. Aspaldidanik 3 ikastola baziren BAB hiri elkargoan. Geroztik, Euskararen Erakunde Publikoaren eraginez 11 sail elebidun ireki dira hirigune honetako eskoletan. Hastapenaren hastapena.

Euskal irakaskuntzari buruzko motibazio baikorrak

Galdera irekia: «Zergatik nahi duzu zure haurrak euskara ikas dezan?».

Ez zen erantzun proposaturik. Hona erantzun aipatuenak, bataz besteko maiztasunaren arabera sailkatutik.

Baietzaren motibazioak	Herrikoak 129 guraso	Etorkinak 153 guraso	Orotara 282 guraso
Euskal Herrian bizi gara	%37	%37	%37
Kutura aberatsa, izpiritu irekidura	%23	%27	%24
Ondareari, jatorriari atxikiak	%20	%15	%17
Familia eta gizarte komunikaziorako	%16	%11	%13
Haurra Euskal Herrian sortua delako	%9	%12	%11
Euskara Herrian integratzeko	%6	%13	%10
Euskara ez dadin gal	%15	%6	%10
Baliagarri lanbidearentzat, lanerako	%9	%4	%6

CSAren komentarioa: «Haurrei euskara irakasteko motibazioak kulturak dira eta praktikoak baina ez dira profesionalak, ez eta ere politikoak». Gurasoen herena baino gehiagok (%37) nahi dute haurrek euskara ikas

dezaten Euskal Herrian bizi direlako, eta neurri berean herrian sortuak direnetan eta etorkinetan. Bataz beste gurasoen laurdenak aipatzen dituzte motibazio kulturalak: euskararen ezagutzak dakarren izpirituaren irekidura edo aberastasun kulturala. Askoz gehiago guraso etorkinetan (%27) bertakoei konparatuz (%23). Aldiz bertakoei askoz gehiago aipatzen dute ondareari, jatorriari buruzko atxikimendua (%20, etorkinek %15), bai eta ere euskararen biziraupena (%15, etorkinek %6).

Motibazio praktikoetan familiako eta gizarteko komunikazioa da nagusi: bertakoen %16 eta etorkinen %11 rentzat. Kanpotik etorri diren gurasoen zatia euskara baliagarri da haurren integrazioarako (%13, bertakoei %6). Bainan oso guttik garrantzia ematen diote euskarari lan egiteko, lanbide bat segurtatzeko: bertakoen %9k, etorkinen %2.

Hizkuntzei buruzko pedagogiari begira, ama-eskolako irakaskuntza goiztiarraren alde dira bertako gurasoen %79 eta etorkinen %73. Askoz gehiago dira ikaskuntza elebidunaren alde direnak denbora berdinarekin bi hizkuntzaz (%84), euskararen aldeko murgilbideari konparatuz (%13). Euskara frantsesa bezain ongi menperatzearen alde dira (herriko gurasoen %30, etorkinen %19), frantsesari ematen diote lehentasuna (guraso etorkinen %24k, herrikoen %11).

Euskal irakaskuntzari buruzko motibazio ezkorrak

Galdera irekia: «Zergatik ez duzu nahi zure haurrak euskara ikas dezan?»

Ezetzaren motibazioak	Herrikoak 88 guraso	Etorkinak 121 guraso	Orotara 209 guraso
Ez gara hemengoak	%9	%38	%26
Euskara ez da baliagarria	%27	%24	%25
Etxean nehork ez daki euskara	%29	%21	%24
Hobe ingelesa ikas dezan	%29	%20	%24

Atzerritasuna da guraso etorkinek maizenik eman duten arrazoia euskara ez irakasteko: «Ez gara hemengoak, euskara ez da gure kultura» (%38).

Bigarren lerroan dagoen arrazoa da baliagarritasun eskasa orokorki (bertakoen %27, etorkinen %24). Euskararen beharrik ez da familia erdaldunetan (bertakoen %29, etorkinen %21).

Baliagarritasunaren izenean guraso anitzek nahiago dute haurrak ikas dezan ingelesa edo gaztelania edo beste nazioarteko hizkuntza bat (bertakoen %29, etorkinen %20). Ohiko motibazio ezkorrak ez dira maiz agertu, ez euskararen zailtasuna (%2) ez eta ere irakaskuntzaren politizazioa (%4).

9. Bururatzeko

Konparaketa bat egin genezake Baionaldeko guraso gazteen eta AEKko ikasleen artean. Euskararen irakaskuntzari buruz kartsutasun berdintsua ikusten da herriko gurasoetan eta kanpokoetan. Baina ez arrazoi berdinentzat. Herrikoen motibazioa da ondarea, familia eta euskarari buruzko atxikimendua. Etorkinen helburua da integrazioa, izpiritu irekidura, frantsesaren ezagutzari kalterik egin gabe.

Ikasle helduetan, herri komunikazioaz gain, nortasunari buruzko motibazioak dira nagusi. Nehork ez du ikusten euskara baliagarri denik lanbidearentzat, baina gehienek euskara nahi dute berentzat eta haurrentzat Euskal Herrian ongi bizitzeko.

Ikerketa osoa, 2010ean argiteratu da *Helduen euskalduntzea eta etorkinak Ipar Euskal Herrian – L'enseignement du basque aux adultes natifs et non natifs en Pays Basque Nord*, Jagon 9, Bilbo, Euskaltzaindia.

Etorkinak, euskara eta hizkuntz aniztasun berria.

Giza eskubideetatik sortutako zenbait hausnarketa

RUIZ VIEYTEZ, Eduardo Javier
Deustuko Unibertsitateko irakaslea

Jasotze data: 2010-07-14

Onartze data: 2010-07-14

Euskal gizartean azken urteetan gertatu diren immigrazio-mugimenduek aurretik zegoen «hizkuntz paisaia» modu nabarmenean aldatu dute. Horren ondorioz, euskara normalizatzeko politikak testuinguru ezberdin bati aurre egin behar diote. Orain arte, etorkinen hizkuntz aniztasunaren eta gizarteratzearen arteko lotura ez da ondo aztertu. Herritartasunaren kontzeptu barne-hartzailea oinarri hartuta, beharrezkoa da hizkuntz identitate berriek gure eskema politikoetan duten eginkizunari buruzko galdera egitea. Bestaldetik, behar beharrezkoa da gizartean dagoen hizkuntz aniztasuna kudeaketa demokratikoa arautzea, parte-hertzeko aukerak handituz eta identitate ezberdinen presentzia egokia ziurtatuz.

Hitz-gakoak: Hizkuntza aniztasuna, immigrazioa, herritartasuna, giza eskubi-deak, eremu urriko hizkuntzak.

La mayor presencia de personas con orígenes diversos ha aumentado la diversidad lingüística (y cultural) de la sociedad vasca. Las políticas de normalización del euskera se enfrentan así a un contexto diferente de aquél para el que inicialmente fueron pensadas. Por otro lado, la conexión de diversidad lingüística e integración social de las personas inmigrantes no ha sido profundamente estudiada. Sin embargo, es obligado preguntarse sobre el papel que pueden ocupar las nuevas identidades lingüísticas en nuestro contexto político. La cuestión es reflexionar sobre qué tipo de intervenciones jurídicas deben establecerse en la relación entre las lenguas inmigradas y el euskera. En este sentido, es necesario asumir una gestión más abierta e integradora de la diversidad lingüística, pudiendo utilizarse como parámetro para ello la normativa europea vigente en materia de lenguas minoritarias.

Palabras clave: diversidad lingüística, inmigración, ciudadanía, derechos humanos, lenguas minoritarias.

Les mouvements d'immigration de ces dernières années dans la société basque ont modifié de façon très importante le «paysage linguistique» existant. C'est pourquoi les politiques de normalisation de la langue basque doivent s'adapter à des contextes différents. Jusqu'à présent on n'a pas bien étudié le lien qui existe entre la pluralité linguistique des immigrants et leur intégration dans la société. En se basant sur le concept de citoyenneté, il faut que les nouvelles identités linguistiques s'interrogent sur leurs devoirs à l'intérieur de nos schémas politiques. D'autre part, il est indispensable de réglementer la gestion démocratique de la pluralité linguistique de notre société, en élargissant les choix participatifs et en assurant une présence correcte des différentes identités.

Mots-clés: pluralité linguistique, immigration, nationalité, droits de l'homme, langues moins répandues.

The immigration movements that have taken place in recent years in Basque society have significantly altered the previously existing «language landscape». As a result, the policies for normalising Basque have to deal with a different context. Until now the link between the language diversity of the immigrants and their integration into society has not been properly studied. Taking the inclusive concept of citizenship as the basis, it is necessary to ask what the task of the new language identities is in our political frameworks. On the other hand, it is essential to regulate the democratic management of language diversity existing in society by increasing the opportunities for participation and by ensuring a suitable presence of the different identities.

Key Words: language diversity, immigration, citizenship, human rights, little-used languages.

Sarrera

Azken urteetan gure inguruan bizi izandako immigrazio-mugimenduek, ikuspuntu askotatik, gizarte-testuinguru berria sortzen dute, eta horrek erantzun juridiko eta politiko batzuk ere baldintzatu behar ditu. Zehatz esanda, immigrazioaren eraginez, gure gizartearen aniztasunak gora egiten du, gizartearen, kulturaren, erlijioaren eta hizkuntzaren ikuspuntutik. Errealitate berri horrek ondorio garrantzitsuak ditu. Erantzun politiko klasikoak gizarte-errealitate berrietara gero eta txarrago egokitzen dira. Beraz, gizarte-integrazioarako eta egitura politikoak legitimatzeko parametro berriak eraikitzeke ahaleginak egin behar dira. Hizkuntz politiken esparru zehatzean, aniztasun gero eta handiagoaren eraginez, tradizioz bereganatutako ideiak berriz hausnartu behar dira, kontzeptuei zein estrategiei dago kienez.

Lan honetan, irakurleari aniztasunaren (hizkuntz aniztasuna) kudeaketa demokratikoari buruz gogoeta egiteko espazio bat eskaintzen ahaleginduko naiz, bi premisa oinarri hartuta. Batetik, immigranteek edo etorkinek harreara-gizartea berdintasun-egoeran osatzeko eskubidea dutela hartuko dut abiapuntu, herritartasun-kontzeptu barne-hartzailearen bidez. Aldi berean, jakitun naiz ariketa hori elebitasunaren kultura behar den moduan barnerratu ez duen gizartean egiten dela. Egia esan, eremu urriko hizkuntza autoktonoa normalizatzeko prozesua eta hizkuntza immigratu berriak espazio publikoan sartzeko prozesua ezin dira bide guztiz bereizietatik garatu.

1. Gutxiengo nazionalen testuinguru berezia

Immigrazioaren fenomeno zabal aztertu da, ikuspegi askotatik. Hala ere, hizkuntz alderdiak alde batera utzi izan dira, gizarte-integrazioan itxuraz premiazkoagoak diren beste beharrian batzuek lehenetsun handiagoa dutela pentsatzen da eta. Gutxiengo nazionalen edo estaturik gabeko nazioetan immigrazio-prozesuek gai eta interes bereziak sortzen dituzte. Inguru horietan, bi proiektu politikoak edo nazionalak daude esparru berebean, eta gainera, askotan, kontrajarriak izaten dira. Gure inguruko kasurik dei-

garrienak Katalunia, Eskozia, Gales, Hego Tirol, Aosta harana, Aaland uharteak eta Quebec dira, besteak beste. Leku horietan, migrazio-fenomenoen inplikazioak bikoitzak dira gutxienez. Batetik, estatuko hizkuntza ofizialaren eta berezko hizkuntzaren (eremu urrikoa izan daiteke edo ez) arteko lotura-prozesuak ukitzen dituzte. Bestetik, migrazioek ondorio politikoak dituzte, herritar berriak, zuzenean edo zeharka, liskarrean dauden proiektu nazionalen baten alde jartzen baitira, eta proiektu horien etorkizuneko bilakaera modu garrantzitsuan baldintzatu baitezakete.

Immigrazioaren eta gatazka nazional edo linguistikoen arteko loturaren ikuspegia orain arte ez da behar den beste aztertu, ez politikaren ikuspuntutik ez ikuspuntu akademikotik. Zalantzarik gabe, esparru horretan gogoeta gehien egin duena Quebec da, bertan probintzia-agintariek hizkuntz prozesua leheneratu baitute. Ikuspegi politikotik, aldiz, herritar berrien botoa erabakigarria izan zen 1995ean egindako azken erreferendumean. Europako gutxiengo nazionalen kasuan, gaia ez da zorrotz aztertu. Proiektu edo saiakera batzuk egiten ari dira, besteak beste, Belgikan eta Bruselaren periferian, Katalunian, Tirolen eta Aalanden, baina oraindik autore gutxi arduratzen dira gai horretaz¹.

¹ Adibidez, kasu horiek eta beste batzuk oraintsu landu dira Amsterdameko Unibertsitateak Castelldefelsen (Bartzelona) antolatutako *When multiculturalism meets ethno-regionalism: the integration of immigrants amidst ethno-linguistic conflict* nazioarteko topaketan, 2009ko urtarrilaren 22an eta 23an. Eusko Jaurlaritzak 2008ko ekainaren 10etik 14ra Bilbon «Aniztasun kulturalaren eta nazionalaren kudeaketa demokratikoa» lemapean antolatutako Giza Eskubideei buruzko Nazioarteko III. Biltzarrean ere azalerratu ziren nola edo hala. Gaiaren aldeko interesa duten autore aipagarrien artean, nazioartean Will KYMLICKA eta Espainian Ricard ZAPATA-BARRERO aipa daitezke. Ikusi, era berean, BANTING, Keith eta SOOKA, Stuart, «Federalism, Dualism and Immigrant Integration in Canada», Queen's University-ko (Kanada) Institute of Intergovernmental Relations zentroak 2007ko urrian antolatutako «The Federal Idea» biltzarrean aurkeztutako hitzaldia; RUIZ VIEYTEZ, Eduardo, «Immigrant integration policies in Spain: none, one or several models?», 5th Annual Conference of the IMISCOE Network of Excellence izenekoan emandako hitzaldia, Bilbon, 2008ko irailaren 10ean eta 11n; RUIZ VIEYTEZ, Eduardo (2008), «New minorities and linguistic diversity. Some reflections from the Spanish and Basque perspectives», *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe (JEMIE)*, 7. lib., issue 2; eta MEDDA-WINDISCHER, Roberta (2009), *Old and New Minorities: Reconciling Diversity and Cohesion a Human Rights Model for Minority Integration*, Nomos-Eurac research.

Gure kasuan, gai horren aldeko interes handia dago, pertsonen mugimendu-fenomenoak aurrerantzean ere gertatuko direlako, indar handiagoarekin edo txikiagoarekin, eta euskararen bilakaera-dinamiketan eragina dutelako². Horrenbestez, gure herrialdean hizkuntz politikak diseinatzekoan kontuan hartu behar dira. Batetik, immigrazioak (berezi immigrazio mota batek) mehatxu berriak eragiten ditu euskararen gizarte-lanekarako hizkuntz espazioetan. Bestetik, herritar berrien eta euskararen arteko lotura jorratu behar da, baita erakundeetatik ere. Azken hori, nola edo hala, euskal gizarteak bizi dituen identitateen edo proiektu nazionalen gatazkaren aurrean herritar guztiek duten kokapen politikoari lotuta dago nola edo hala, baina gai hori saiakera honen interesetik kanpo geratzen da. Edonola ere, euskal gizartean gai horiek lantzea oso garrantzitsua dela zalantzarik gabe onartu behar litzateke. Modu berean, immigrazio-politika eta aniztasun-politikak berezi behar dira. Azken horien hartzailak herritar guztiak dira. Hemen bigarren esparruan egongo ginatke, eta horretan, hizkuntzen tratamendua, immigratuak izan zein ez, funtsezko faktorea da.

2. Hizkuntzak, giza eskubideak eta immigrazioa

Europar Batasunaren Oinarrizko Eskubideen Gutuneko 22. artikuluan ezarritakoaren arabera, Europar Batasunak hizkuntz aniztasuna errespetatzen du. Modu berean, Europar Batasunaren lema ofizialak («batasuna aniztasunean») aniztasunaren balio positiboa aldarrikatzen du. Hala ere, hizkuntzei dagokienez, Europar Batasunean aniztasuna aitortzerakoan hierarkia dagoela esan daiteke. Izatez, irizpide oso desberdinei erantzuten dieten zenbait kategoria ezarri dira. Maila goreneko aitortpena duen lekuan ingelesa kokatuko genuke, nazioarteko hizkuntza eta lanerako hizkuntza baita erakunde gehienetan. Europako erakundeen egoitzak inguru frankofonoan kokatuta egon arren, frantsesak lehentasunezko kokapena galdu du

² AIERDI, Xabier, «Larritasun egoeretara hurbiltzea: Hizkuntza aniztasun berriaren eragina hizkuntza gutxituen normalizazio prozesuan», RUIZ VIEYTEZ, Eduardo (zuz.) (2008), *Giza eskubideak eta aniztasuna. Erronka berriak askotariko gizarteentzat*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia, 127-154 orr.

Europar Batasuna ekialderantz hedatu eta gero. Gaur egun, Europako programa askotan, hizkuntzen aldetik teorikoki berdinzaleak izan arren, ingelesari mesede egiten zaio argi eta garbi Europako hizkuntza erkide moduan, halakorik aldarrikatu gabe. Gogoan izan, adibidez, Europa osoko unibertsitateetan azterketak edo proiektuak egitera bideratutako laguntza ekonomiko handiak.

Bigarren mailan Europar Batasuneko laneko hizkuntzak edo itunen hizkuntzak daude, estatu kideren bateko lurralde osoaren hizkuntza ofizialekin bat datozenak. Aniztasun hori Europar Batasunak legez aitortzen du, baina berezko estatua duten hizkuntzetara mugatzen da. Aitorpenari dago-kionez, behezagoko mailetan daude berezko estaturik ez duten eremu urriko hizkuntzak, eta aurrekoek baino hiztun gehiago izan ditzaketen arren, ez dute babes bera. Beraz, aniztasun hori ez da aurrekoa beste aitortzen, hori ere Europakoa izan arren berdin-berdin. Hala ere, egoerarik makurrena estatuek berezkotzat edo tradiziozkotzat hartzen ez dituzten hizkuntzek dute, hau da, europar hizkuntzat hartzen ez ditugunek, Europar Batasunean kontuan hartzeko moduko hiztunen kopurua edo nolabaiteko erro historikoa izan arren. Modu horretan, besteak beste turkierak, arabierak, txinerak eta urduak ez dute aitorten ofizialik, Europako herritar gero eta gehiagok ama hizkuntza moduan dituzten arren. Egoera are kaskarragoa dute hizkuntza immigratuek, munduko herrialde batean ere ofizialak ez direnek, hala nola berbererak eta kurduerak. Europako herritarrek aipatutako hizkuntzetako edozein berezko moduan izan dezaketen arren, aitorten eta babes maila oso desberdina da batetik bestera.

Argi dago oinarrizko identitate-osagaiak, hala nola erlijioa, hizkuntza, etnia- edo kultura-talde bateko kide izatea, oinarrizko faktoreak direla nor-tasun indibidualak eta kolektiboak eraikitzeko. Emigratzen duen pertsonaren kasuan ere, identitate-erreferentziak osagai garrantzitsuak dira, eta harrera-gizartean apurka-apurka gizarteratzea ireki edo ixten duen gilitza. Edozein kasutan, norberaren eta taldeko balioen unibertsoa osatzen duten elementuak dira. Askotan, oinarrizko eskubideez gozatzean eragina dute eta, aldi berean, garrantzi handiko erreferente sinbolikoak dira. Elementu horiek espazio publikoan agertzean, horiek elkarbanatzen dituen gizabanakoak balioa handitzen du bere zein besteen ikuspegitik. Beraz,

kultura-parametroek garrantzi handia dute giza eskubideen diseinuan. Kultura-aniztasunari buruzko UNESCOren aldarrikapen unibertsalaren³ 4. artikuluan hurrengo ezarri da:

«Kultura-aniztasuna defendatzea betebeharrak etikoak da, gizakien duintasunarekin errespetutik banezina. Kultura-aniztasunak giza eskubideak eta oinarritzko askatasunak errespetatzeko konpromisoa dakar berarekin, bereziki gutxiengoetako kideenak eta herri autoktonoenak. Ez da zilegi inork kultura-aniztasunaren izena erabiltzea nazioarteko zuzenbideak bermatzen dituen giza eskubideak urratzeko, ezta haien garrantziaren murrizteko ere.»

Hala ere, Europako erkidego politikoak eraikitzean, kultura- eta identitate-uniformetasuna desiragarria dela onartu da, modu esplizituan zein ez. Kontinenteko mapa estatu subiranoen arabera zatitu ondoren, arrazionalismoak erakutsi du espazio itxi horien kultura- eta identitate-uniformetasuna desiragarria eta, neurri handi batean, naturala dela. Horren arabera, Estatuak bere homogeneotasuna bilatu behar du, gizarte-kohesioaren aitzakiarekin. Nola ez, beste entitate politiko batzuek, hala nola autonomia-erkidegoek, eskema teoriko bera erabiltzeko nahia izan dezakete. Modu horretan, herritar arruntarentzat homogeneizatzeko ereduak lehentasuna izaten jarraitzen dute. Oinarri hori izanda, erkidegora iritsi berriek integrazio-iragarkia gainditu beharko dute kultura- eta identitate-osagai erkideetan parte hartuz. Hizkuntzaren kasuan, funtsean hizkuntz asimilazioa defendatzen da.

Modu horretan, estatu modernoetan gutxiengo tradizionalak izan duten xurgatze-prozesu bera immigranteen taldeekin errepikatzen da orain, horren inguruan gogoeta handirik egin gabe. Hala ere, integrazioa immigrazio-politiken kudeaketan kontzeptu giltzarria bada, fenomenoak berak dakarren errealitate kulturantzun berriarekin bateragarria izan behar da. Immigratioa behar den moduan bereganatzeko, epe luzera herritar berrien kultura- eta identitate-ekarpena fenomeno iragankor moduan baino behin betiko fenomeno moduan ulertu behar da⁴.

³ Biltzar Nagusiak onetsia, 2001eko azaroaren 3an.

⁴ Ikusi *Immigrazioari buruzko Euskal Plana 2003-2005*, Eusko Jaurlaritza, Vitoria-Gasteiz, 2004, 63. or. eta h.

Ikuspuntu juridiko-politikotik, herritartasun-kontzeptu barne-hartzailea modu publikoan bereganatzea beharrezko betekizuna da immigrazio-prozesuan kultura-politika aberasgarri eta bidezkoak gehitzeko. Herritartasun osoak eskubideen titulartasuna eta immigranteak erkidego politiko hartzailean barneratzea dakar. Integrazioa modu eksklusiboan ez da erartortzen lan-merkatuan sartzetik eta egoitza-baimena edukitzetik, erkidego politikora bertako agente aktibo moduan benetan eta modu eraginkorrean sartzetik baino. Eta horrek politika publikoen bidez bideratu nahi diren hizkuntz dinamiketan ere ondorioak izan behar ditu.

Gizarte garaikidean, oro har, erlijioa esparru partikularrera murriztu daiteke, neurri handian, modu horretan erlijio-identitateek espazio publikoan izan ditzaketen ondorioak gutxituz. Hala ere, erkidego politikoak ezin du bere definizio linguistikoa saihestu, hizkuntza beharrezko osagaia baita estatu guztien berezko eginkizun asko egikaritzean (Rubio-Marín: 55, Patten: 296). Baina, gaur egun, planetan 200 estatu subirano inguru daude, eta hizkuntza biziak 6000 inguru direla kalkulatu da. Zifra baten eta bestearen artean dagoen aldea ikusita, hizkuntzen erabileraren antolaketa publikoa egitea oso zaila dela ondorioztatu dezakegu. Estatu garaikideak sendotzearekin batera hedatu den uniformetze-prozesuaren eraginez, gaur egun, munduko hizkuntzen %4k baino gutxiagok nolabaiteko estatutu ofiziala dute (Romaine: 1). Horren ondorioz, fenomenora egindako hurbilketa, batez ere uniformetasun-irizpideak oinarri hartuta, ez da erraz bat etorriko pertsona askoren kultura-identitateekin edo gizadiaren hizkuntz ondarea gordeztearekin. Horregatik, nazio-estatu elebkarren ideia mehatxua da gure planetan dagoen hizkuntz aniztasunaren aurrean (Kymlicka eta Patten: 10; Kontra: 284).

Hizkuntz gaiek gure gizarteetan duten garrantzia ez da ondorioztatzen erkidego politikoaren antolaketan duten eginkizun sinboliko eta instrumental hutsetik. Pertsona eta gizakien talde gehienentzat, hizkuntza norbere identitatearen funtsezko osagaia da (Patten: 313, Hogan-Brun eta Wolff: 3, O'Reilly). Osagai hori galdu, atrofiatu, bereizi edo atzeratzea trauma pertsonal eta kolektiboen eragilea da, baita gizarte-gatazken eragilea ere, zuzenean edo zeharka (Kontra: 281). Horrez gain, identitateari eta garapen pertsonalari hain estu lotuta dagoen osagaiaren tratamendua pertsonen

duintasunarekin zuzenean lotuta dago eta, horren ondorioz, baita giza eskubideen errespetuarekin ere. Hala ere, gure gizarteetan uste sendoa dago espazio politiko bera osatzen dutenek kultura eta hizkuntza ere elkarbanatu nahi dituztela. Oinarrian dagoen ustea da kultura-homogeneotasunik gabe ez dagoela erkidego politikorik. Hori dela eta, kultura-homogeneotasuna sortzea edo mantentzea erkidego politikoaen helburu bat bihurtzen da.

Kontuan hartu beharreko beste alderdi bat da zuzenbidea tresna nahiko mugatua dela hizkuntz prozesuak baldintzatzeko. Prozesu horiek, gehienbat, gizarte- eta ekonomia-kausaltateen emaitza izaten dira, eta horiei, askotan, ezin zaie bide juridikotik aurre egin (Hogan-Brun eta Wolff: 5). Bestalde, egia da antolamendu juridikoak balio sinbolikoa ere baduela eta gizarte-balioetan benetan eragiten duela, bereziki erkidegoak hizkuntza jakin bati dion begiruneari dagokionez. Modu berean, hizkuntz errealitateak, horien identitate-ondorioak, sinbolikoak edo praktikoak, oro har ez dira modu objektiboan ikusten. Dena den, Europako herrialde gehienetan hizkuntz gertakariaren inguruko arauen kopuruak (eta arau horien lerrunak) gora egin du, baita hizkuntza politiketara bideratutako bitarteko publikoen kopuruak ere. Hala ere, ardura handiago horretan joera kontraesankorrek bat egiten dute. Batetik, hizkuntz aniztasuna berez balioa dela eta eutsi egin behar zaiola uste dutenak daude. Aniztasuna, batzuetan oztopo moduan ulertuta, gaur egungo diskurtso politikoan balio positiboa da. Horrela gertatzen da nazioarteko esparruan ere, hainbat tresna garatu baitira, hala nola Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna (aurreantzean EEUHEG), Gutxiengo Nazionalak Babesteko Esparru Hitzarmena (ingeleseko FCNM akronimoaren bidez ezagutzen dena) edo ESLAren esparruan adostutako zenbait dokumentu.

Hala ere, babes honetarako motibazioak oso desberdinak dira, eta badi-rudi funtsezko hiru ildo nabaritzen direla. Batzuetan, dokumentu horiek erakusten dute hizkuntz edo kultur aniztasuna babestu beharreko ondare historikoa dela, eta arte- edo natura-ondare moduan har dezakegula. Beste batzuetan, azalpen politikoez azpimarratzen dute aniztasunaren babesa eta sustapena zuzenean ondorioztatzen dela gutxiengoetakoak diren pertsonen duintasuna eta, beraz, haien giza eskubideak errespetatu beharretik. Hirugarren, badirudi aniztasun maila jakin bat babestea eta aitortzea egonkortasun estrategiko edo politiko hutsa lortzera bideratutako tresna dela.

Bestalde, eta itxuraz aurrekoaren aurrez aurre, hizkuntz gertakariaren kudeaketan eta arauketan beste joera bat antzeman daiteke, hau da, estatu jakin bateko hizkuntza nagusiaren aldeko neurriak indartzea. Azken hamarkadetan, Europako herrialde gero eta gehiagok legeriak egin dituzte hizkuntza nagusiak barruan eta kanpoan duen pisua babestu edo bermatzeko. Dinamika hori gure artean maila autonomikoan errepikatu edo mimitizatzen da (kasurako, Kataluniako Estatutu berria). Baina desberdintasuna da, batzuetan, modu horretan kasuan kasuko estatuan gehiengoak eta nagusiak diren hizkuntzak bultzatzen direla (Frantzia, Tirol), eta beste batzuetan modu objektiboan egoera ahulean dagoen hizkuntzaren babes-prozesua (Eskozia) edo normalizazio-prozesua (Euskadi) bultzatu nahi dela. Eta joera ezberdin hauen aurrean biztanleria-mugimenduak oso nabarmenak dira, intentsitateari eta eraginei dagokienez.

Azken finean, migrazio-fenomenoaren ikuspegi bidezko eta eraginkorretik planteatu daitezkeen aukera ideologikoez itxuraz kontraesan batzuk ere badituzte. Badirudi gizarteratze maila egokia immigranteek harrera-gizarteko hizkuntzaren oinarritzko ezagutzak eskuratzea dela. Gizarte horretan zenbait hizkuntzek bat egiten dutenean, oro har, gizarteratzea, lehenengo fasean behintzat, hizkuntza nagusia behar den beste menperatzea dela jotzen da, eta horrek kontraesanak planteatu ditzake eremu urriko hizkuntzen arloko jarra aurrerakoiekin. Aldi berean, migrazio-prozesuak harrera-gizarteko hizkuntz dinamika tradizionaletan eragina du, zalantzarik gabe. Migrazioak etnien arteko komunikaziorako espazioak ireki eta komunikazio-lotura berriak sortzen ditu. Espazio berri horietan, hizkuntza jakin batek arrakasta izango du. Gure gizartean dagoen diglosiaren eraginez, espazio horietan, estatuko hizkuntza da nagusi, eta are gehiago, kultura-integrazioa menperatze horrekin identifikatu ohi da. Normalean immigranteek inportatzen duten hizkuntza ez da izaten behar den besteko indartsua espazio berri horietan estatuko hizkuntza ofizialaren aurrean arrakasta izateko, baina aldi berean hizkuntza immigratuen artean liskar partzialak gerta daitezke, eta horiek sorlekuko herrialdeetan gertatu ez ziren edo leku horietan hasi ziren akulturazio-prozesuak indartzen lagundu dezakete. Batzuetan, migrazio-prozesuak ere erkidego desberdinen artean edo erkidego nagusiarekin harremanak izateko komunikazio-hizkuntza izatearen beharra sortzen du. Komunikazio-hizkuntza horrek, im-

migratutako erkidegoen artean, ez du nahitaez estatuko hizkuntza izan behar, baina gure artean argi eta garbi horrela gertatzen da. Horren guztiaren ondorioz, dinamika orokor moduan, immigranteen kolektiboek gizarteratzen diren inguruan nagusi den hizkuntza berenganatu ohi dute, hau da, gure kasuan, estatuko hizkuntza. Bi hizkuntza ofizial dituzten lurraldeetan, bata edo bestea lehenengo eskuratzea horiek benetan hizkuntza errealitatearen arabera eta ekonomia eta lan esparruan duten indarraren arabera izango da.

Bestalde, gizarte batean hizkuntza-erkidego berriak egotea gutxiengo tradizionalen aldetik bi modutara bizi daiteke: lortu nahi duten espezialitatearen edo legitimitatearen aurreko mehatxu moduan; edo estatuaren barruko esparruan eztabaida planteatzeko babesak lortzeko aukera moduan. Azken hori hizkuntz erkidego ahulenen kasuan errazago gerta daiteke. Edonola ere, etorkinen hizkuntzak hizkuntza historikoeekin bat egitea ez da esparru pribatuan soilik gertatzen, eta integrazio-prozesua ere ez da eskola-esparruan soilik gertatu behar. Aitzitik, hizkuntzaren arloan, espazio publiko berria diseinatu behar da, gizarte postmodernoen hizkuntz aniztasun gero eta handiagoari aurre egiteko formula ofizial berriak barruan hartuta.

Hizkuntzak arautzea eta hizkuntza-politikak diseinatzea erronka konplexua da. Konplexua da, batzuetan, hartutako politikek ez dituztelako itxarondako emaitzak sortzen. Eta, baita ere, giza eskubideen eta gizarte demokratikoetako oinarriko printzipioen errespetuaren esparruan gauzatu behar direlako. Horren ondorioz, zer lotura ezar daitezke herritar zahar eta berrien artean eta hizkuntza immigratuen eta eremu urriko hizkuntza autoktonoaren artean? Gaia bi ikuspuntutatik planteatu dezakegu. Lehenengoa, jatorrizko hizkuntzaren, kasu honetan euskararen, ikuspuntutik, eta etorkinek hizkuntz errealitate horren inguruan duten «integrazioaren» ikuspuntutik. Bigarrena, etorkinek gure gizartera gehitzen dituzten hizkuntzen ikuspuntutik. Jarraian, bi ikuspegi horiek jorratuko ditut, bata bestearen atzetik.

3. Jatorrizko hizkuntzaren ikuspuntutik

Indarreko Nazioarteko Zuzenbidearen analisi oso orokorrean, estatuak haien lurraldean modu ofizialean erabiliko den edo diren hizkuntza edo

hizkuntzak zehazteko erabat subiranoak direla ondorioztatu dezakegu. Egia da estatu bakoitzaren itxurazko askatasun hori ez dela absolutua, giza eskubideen ikuspegitik egindako analisisan zenbait muga aitortu beharko lirateke eta⁵. Hala ere, oinarriko onarpen moduan, sistemak premisa horren arabera funtzionatzen du. Alabaina, autonomia-erkidegoen moduko entitateek ez dute subiranotasunik eta, beraz, ez dira askeak hizkuntza ofizialak hautatzeko. Are gehiago, Espainiaren kasuan, Konstituzioak «Espainiako gainerako hizkuntzak» ofizialtzat aitortzeko betebeharra ezarri du, nahiz eta manu hori beti ez bete (hala nola Asturiasen, Leónen, Aragoin, Murtzian eta Extremaduran). EAERI dagokionez, dakigunez, gaztelaniak eta euskarak ofizialtasun-estatutua dute, teorikoki, baldintza berberetan.

Euskadiko immigrazioari dagokionez, lehenengo kontua da zehaztea ea estatuak nola edo hala ezar dezakeen estatuaren lurraldean bizi diren atzerritarrek hizkuntza ofiziala ezagutu behar dutela. Erantzuna ezezkoa izan behar da nahitaez. Beste kontu bat da ea hizkuntza ofiziala ezagutzea ezar daitekeen atzerriko pertsona batek Espainiako naziotasun juridikoa lortu nahi duenean. Puntu horretan ez dago arauketa zehatzik, izan ere, naziotasuna lortzeko, interesdunak «Espainiako gizartean behar beste integratuta dagoela» soilik frogatu behar du⁶. Zernahi gisaz, manu horren inguruan egin ari diren aplikazioan, gaztelania ezagutzea bertakotzea lortzeko ezinbesteko betekizuna da. Hala ondorioztatzen da baita ere arlo horretako jurisprudentziatik.

Baina kasuan kasuko hizkuntza koofizialari dagokionez, printzipioz ezin da ezer egin nolabaiteko ezagutza eskatzeko atzerritarren zein bertakotuen kasuan. Ildo horretatik, batetik, Konstituzioan espainiar guztiek gaztelania ezagutzeko eginbeharra dutela ezarri da. Hori manu ezohikoa da Europako Konstituzio Zuzenbide konparatuan. Eginbehar hori ez da hizkuntza koofizialen inguruan aldarrikatzen (Kataluniako Estatutuan 2006an

⁵ Ikusi Nazio Batuetako Giza Eskubideen Batzordea: Diergaardt versus Namibia kasua (760/1997 zk.ko komunikazioa), 2000ko irailaren 6ko erabakia. Giza Eskubideen Europako Auzitegia, Zipre versus Turkia kasua, 2001eko maiatzaren 10eko epaia.

⁶ Kode Zibilaren 22.4 artikulua.

egin zen aldaketan izan ezik). Bestetik, bertakotzeko hizkuntza jakin bat ezagutzea eskatuko balitz, gaztelania ezagutzeko eginbeharra dagoenez, inori ezin zaio bertakotzea ukatu hizkuntza autonomiko koofiziala ezagutzen ez duelako.

Modu horretan, autonomia-erkidego elebidunek berezko hizkuntzaren ikaskuntza hezkuntza-sistemaren bidez bakarrik egin dezakete (horren bidez nolabaiteko ezagutza maila ezar dezakete), eta beste arlo batzuetan ikaskuntza sustatzearen bidez, baina ezin dute hizkuntza horren ezagutza eskatu, lanpostu jakin batzuetarako izan ezik, betiere, lanpostu horietan lan egiteko kasuan kasuko hizkuntza jakitea ezinbestekoa bada.

Horrenbestez, batetik, ez dago oinarri juridikorik etorkinekin hizkuntz asimilazio politika gauzatu ahal izateko. Bestetik, EA Eren kasuan eta antzekoetan, estrategia hori ez litzateke oso eraginkorra izango. Egia da estatutrik gabeko beste nazio batzuetan, hala nola Quebecen eta Katalunian, berezko hizkuntzarekiko asimilazioa agintarien helburua dela argi eta garbi eta, batez ere lehenengo kasuan, agintariak arrakasta handiak lortu dituztela horren inguruan. Baina Quebecoko eta Euskadiko egoera juridikoa ez da bera, eta Kataluniako eta Euskadiko egoera soziolinguistikoeak ere ez dute antz handirik. Berezko hizkuntzaren gizarte-indarra bermatu ezin bada, oraintsuko immigrazio-prozesuan hizkuntz asimilazioko politika indartsuak erabateko bazterketa eragin dezake etorkinen aldetik eta bertako atal handi baten aldetik. Hizkuntza ahularen testuinguruan, gizarte-ospea beti ez da handia izaten eta gizarte-sektore berrietara garatzeko aukerak urriak izaten dira, eta beraz, estrategia hori kalterako izan daiteke. Benetan lortu ahal diren emaitza positiboak urriak izango lirateke, eta balizko gizarte- eta politika-kontraindikazioak sakonegiak eta iraunkorrak. Ildo horretatik, bidegabea da estatuko eskemak edo aipatutako erkidegoen eskemen antzekoak kopiatzea. Han funtzionatzen duenak gure kasuan ez du nahitaez funtzionatuko, eta beraz, ez da etorkizuneko estrategia ona berezko hizkuntzaren gizarte-osasunerako.

Egia esan, estrategia alternatiboa ere ez da erraza. Kulturalizazio-tresna handia, zalantzarik gabe, hezkuntza-sistema da, baina horrek muga argiak ditu gure artean. Batetik, immigranteek euskarazko hezkuntza-ereduetara

eraman beharko lituzkete euren seme-alabak. Bestetik, immigrantearekin komunikatzeko hizkuntza gaztelania ez denean, euskararen murgiltzea askoz zailagoa da (Barquin eta Ruiz-Bikandi, 2008), eta euskal eskola ez dago horretarako egoerarik onenean, gehienbat gaztelaniazko gizarte-inguruan kokatzen baita.

Etorkinen artean euskara hedatzeko aukerak oinarri izan behar duen bigarren ardatz estrategikoa gizarte-onura da. Hala ere, euskarak gizarte-aitorpen handiagoa eta gora egiteko aukera gehiago eman ditzakeela dioen usteak itxaron egin beharko du. Immigrazioaren lehen belaunaldian ez da errotuko, ezta immigrazioa lurralde ez-euskaldunean ezartzen denean ere (Aierdi, 139). Aitzitik, aurrera egin ahal izango du pertsona euskaldunekin zuzeneko lotura afektibo eta pertsonalak oinarri dituenen, eta bigarren belaunaldietatik aurrera. Ondore horretarako, abantailarik handiena da bertako biztanleek eta etorkinek ere uste dutela emigratzen duenak jomugako hizkuntza ikasi behar duela. Hala ere, gure gizartean eta antzekoetan, arriskua da jomugako hizkuntza gaztelaniarekin soilik identifikatzea, eta etorkinen artean euskarak duen hedapena benetan urria izatea, betiere, erakundeek eta gizarte osoak hizkuntza erakargarri bihurtzen ez badute irauteko asmoarekin datozen herritar berrientzat. Edozelan ere, gai horren inguruan optimista izatea ez da erraza, betiere, espazio geografiko jakin batzuk ia-ia erabat euskaldun moduan mantentzen ez badira, kasu horretan, gizarteratzeko bertako hizkuntza ikasi beharko litzateke eta. Bestela, gutxieneko «hizkuntz ekosistema» hori higatzen bada, etorkinek eremu urriko hizkuntza ikastea oso zaila izango da, aurkako ondorioa lor dezaketen bitarteko juridikorik ez badago.

Edonola ere, etorkinek euskararekiko duten hurbilketa euskal gizarteak eta erakundeek bertako hizkuntzen eta kulturen aurrean duten harmenaren paraleloa eta elkarrekikoa izango da. Ildo horretatik, espazioak hizkuntza immigratuetara irekitzea ez da justiziarekin eta giza eskubideak errespetatzearekin lotutako kontua bakarrik, kontu estrategikoa ere bada. Eremu urriko hizkuntzaren kasuan, estrategia juridiko hutsek eta ezarpen-estrategiek ziurrenik porrot egingo dute. Nahitaez ulertarazi behar da erkidego politiko berezi honetako kidea izatea etorkinentzat errentagarria dela, baita kulturaren esparruan ere.

4. Etorkinen hizkuntzen ikuspuntutik

Etorkinen hizkuntzen ikuspuntutik, lehenengo eta behin, kontuan hartu behar da hizkuntza horien egoera guztiz desberdina izan daitekeela. Batzuk estatuko edo nazioarteko hizkuntza indartsuak izan daitezke, hiztunen kopuru handiarekin (arabiera, txinera, errumaniera...), eta beste batzuk eremu urriko hizkuntzak, ofizialtasun-estatuturik gabe edo garatzeko zailtasunekin, baita sorterrian ere (kurduera, berberera, kitxua, aimara...). Baina, edozein kasutan, beharrezkoa da horiek guztiak ere, nolabait, euskal gizarteko hizkuntzak direla onartzea eta premisa hori abiapuntu hartuta lan egitea (Uranga, Aierdi et al.).

Puntu honetan bi eztabaida desberdin planteatzen zaizkigu. Lehenengo eta behin, ea gure artean bizi diren etorkinek, bertakotuek zein ez, berezko hizkuntza-eskubiderik duten. Bigarren, nola kudeatu modurik egokienean euskal gizartean gero eta handiagoa den hizkuntza-aniztasun.

4.1. Etorkinak eta hizkuntz eskubideak

Lehenengo gaiari dagokionez, nire premisa da ezin dela giza eskubideen benetako esparrua eraiki pertsonen hizkuntz identitatea gehitu gabe. Hemen giza eskubide linguistiko izenekoak jokoan sartzen dira, baina kategoria bera zalantzan jarri daiteke eta horren inguruan zenbait gogoeta teoriko egin daitezke. Batez ere, hizkuntz eskubideei buruz hitz egiterakoan giza eskubideen bloke bereizi moduan har ditzakegun planteatzen dugu. Hizkuntz eskubide deitzen ditugunak, egiatan, eskubide zibilen oinarritzko edukia-
ren hizkuntz adierazpenak dira. Hala gertatzen da, adibidez, adierazpen-askatasunarekin, adierazitako edukia barnean hartzeaz gain, eduki hori adierazteko erabilitako hizkuntza ere barnean hartzen baita, hizkuntza hori edozein izanda ere⁷. Hizkuntz edukia aurki dezakegu baita ere hurrengo hauen kasuan: norberaren izena izateko eskubidea, bizitza pribaturako eta

⁷ Ikusi Ballantyne, Davidson and McIntyre vs. Kanada kasua, 359/1989 eta 385/1989 zk.ko komunikazioak. Nazio Batuen CCPR/C/47/D/385/1989 agiria, 1993ko maiatzaren 5ekoa.

familia-bizitzarako eskubidea, komunikazio-askatasuna, elkartzeko askatasuna, irakaskuntza-askatasuna edo prozesuko gutxieneko bermeak. Kasu horietan guztietan ez da bidezkoa hizkuntz eskubide substantiboei buruz hitz egitea, eskubide zibilen hizkuntz edukiei buruz baino. Egia esan, horiez gozatzeko ez da eremu urriko hizkuntza baten hiztuna izan behar, eta atzeritartasun-izaerak ez du pisu handirik izan behar, eskubide unibertsalak dira eta.

Zernahi gisaz, arlo pribatutik publikora igarotzen garenean eta aginte publikoei hizkuntza jakin batekin jarrera aktiboa izatea eskatzen diegunean, argumentazioa are konplexuagoa da. Hemen bi bide daude oinarrian. Edo inplikazio publikoa zuzenbideak nola edo hala aitortutako (hizkuntza ofizial edo babestu moduan) zenbait hizkuntzari dagokionez soilik gerta daitekeela ulertzea; edo inplikazio publikoa gizarte eta une bakoitzeko gizarte eta hizkuntz inguruabarren arabera dela ulertzea. Kasu horretan, agintari publikoek hizkuntzaren ondoriozko bereizkeriarik eza ekintza positiboetan ere aplikatu beharko lukete, proportzionaltasun-printzipioak eta justifikazio-printzipio objektibo eta arrazoizkoak errespetatuz. Bigarren aukera hori gizarte jakin batean dauden hizkuntza guztietara irekita egongo litzateke, eta ez litzateke egongo gehiengoaren erabaki arbitrarioen menpe. «Arrazoizko erosotasunaren» ideia (Kanadan «Reasonable Accomodation» izeneko kontzeptua askotan erabiltzen da aniztasunaren kudeaketan) hizkuntz esparruan aplikatzea izango litzateke. Ideia horren bidez, bereizkeriak saihestu nahi dira hizkuntz taldeen artean, une bakoitzean aginte publikoentzat arrazoizkoa izan daitekeen horren arabera. Argi dago gaur egun lehenengo aukeratik bigarrenetik baino askoz hurbilago gaudela.

Nazioartean etorkinen hizkuntz eskubideei buruz hitz egiten duten dokumentuak urriak dira. European, hizkuntz gaien inguruko ardura duen tresna juridiko nagusia EEUHEG da. Testuaren lehenengo artikuluan «etorkinen hizkuntzak» aplikazio-esparrutik kanpo uzten dira. Bestalde, FCNMk ez du bereizketarik ezarri atzeritarrei dagokienez, baina estatuen praktikatik eta horietako batzuen adierazpenetatik ondorioztatu daiteke etorkinek osatutako erkidegoetan arau hori ez dutela aplikatzeko modukotzat jotzen. Ildo beretik, Europako Kontseiluko Parlamentu Biltzarraren 1201. Gomendio-

an⁸ kasuan kasuko estatuko herritartasuna eskatzen da gutxiengo bat naziokotzat hartu ahal izateko. Baina EEUHEGren zein FCNMren interpretazioa eztabaidatu daitezke, eta izatez, Esparru Hitzarmenaren Aholku Batzordeak horren inguruko zenbait artikulua aplikatzen dizkie izaera erregularrereko etorkinei. Europako Kontseiluaren esparruan jarraituz, Langile Migratzaileen Legezko Estatutuari buruzko Hitzarmenean⁹ hizkuntz gaiak 14. eta 15. artikuluetan soilik aipatzen dira. Ildo horretatik, esanguratsua da ama-hizkuntzaren irakaskuntza jatorrizko herrialdera itzultzerantz bideratuta egotea¹⁰. Hitzarmen berean etorkinei harrera-gizarteko hizkuntzaren ikaskuntza errazteko betebeharra jaso da.

Nazio Batuen esparruari dagokionez, Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalak ez du hizkuntzaren gaia gehitu, bereizkeria eragozten duen faktore moduan ez bada. Hala ere, bizi diren herrialdeko naziokoak ez diren gizabanakoen eskubideei buruzko adierazpenaren¹¹ 5. artikuluan jaso da «haien hizkuntza, kultura eta tradizioak gordetzeko» eskubidea dutela. Era berean, Langile Migratzaile guztien eta horien familiakoen eskubideak babesteari buruzko Hitzarmenean¹² ia-ia ez da hizkuntza- edo kulturareferentziarik gehitu. Hezkuntza-eskubideaz gain, 31. artikuluan estatuek langile migratzaileen eta horien familiakoen kultur identitatea errespetatzen dela zaintzeko betebeharra dutela ezarri da. Bestalde, hitzarmen hori Europa mendebaldeko estatuek ez dute berretsi. Era berean, Eskubide Zibil eta Politikoaren Nazioarteko Itunaren 27. artikuluan ezarri da eremu urriko hizkuntzen hitzunez haien hizkuntza erabiltzeko eskubidea dutela. Artikuluan eremu urriko hizkuntzen hitzunak aipatzen diren arren, Giza Eskubideen Batzordeak ezarri du atzeritarrek artikulua honetan ezarritako eskubi-

⁸ Parlamentu Biltzarraren 1201. Gomendioa (1993) Giza Eskubideei buruzko Europako Hitzarmenari, gutxiengoaren eskubideei buruz egindako protokolo gehigarri baten inguruan.

⁹ Europako Kontseiluaren 93. zk.ko Hitzarmena, 1977ko azaroaren 24koa.

¹⁰ *The Contracting Parties concerned shall take actions by common accord to arrange, so far as practicable, for the migrant worker's children, special courses for the teaching of the migrant worker's mother tongue, to facilitate, inter alia, their return to their State of origin* (Hitzarmenaren 15. artikulua).

¹¹ Batzar Nagusiak hartua 1985eko abenduaren 13ko 40/144 ebazpenean.

¹² Batzar Nagusiak hartua 1990eko abenduaren 18ko 45/158 ebazpenean.

deetatik onurak lor ditzaketela¹³. Modu berean, Haurraren eskubideei buruzko Konbentzioaren 30. artikulua¹⁴ aurreko testuaren antzekoa du.

Azken finean, ondorio moduan esan dezakegu zenbait hizkuntza-ahalmen daudela eta atzerritarrek horietaz goza dezaketela oinarritzko giza eskubideen atala direlako eta Konstituziora edo nazioarteko itunetara bilduta daudelako. Bigarren, badirudi hizkuntz babesaren esparru desberdina dagoela eremu urriko hizkuntza bateko hiztuna izatetik eratorritako eskubideak kontuan hartzen ditugunean. Giza Eskubideen Batzordeak adierazi du norbere hizkuntza erabiltzeko eskubidea aitortuta ohiko eskubide zibiletara bildutako edukiaz bestelakoa adierazten dela. Horrez gain, eduki hori dela bide, estatuak neurri positiboak hartzen ditu hizkuntza horietako hiztunen eskubideak babesteko. Hortik aurrera egin beharreko lan teorikoak bi dira. Lehenengoa atzerritarrek gutxiengo linguistikoei dagozkien eskubideez gozatzeko legitimaziorik duten arakatzea da. Bigarrena gutxiengoen eskubide horietara bildutako babes-esparrua zein den identifikatzea da, estatuak horri erantzuna eman beharko baitio nazioarteko legeria betez.

Nazioarteko arauetan hizkuntza-gutxiengoaren definizio juridikorik ez dagoenez, praktikan edozein talde linguistikok estatu jakin batean gutxiengoaren izaera duela eta bere hizkuntza erabiltzeko eskubidea duela alegatu dezake. Ildo horretatik, Europako Kontseiluko Parlamentu Biltzarraren 1492 Gomendioak (2001), Gutxiengo Nazionalen Eskubideei buruzkoak, hurrengoa ezarri du 11. paragrafoan:

«The Assembly recognises that immigrant populations whose members are citizens of the state in which they reside constitute special categories of minorities, and recommends that a specific Council of Europe instrument should be applied to them»

Baina hizkuntz gutxiengoei mesede egiten dieten eskubideak herrialde batean hitz egiten den edozein hizkuntzari aplikatu ahal bazaizkio, desa-

¹³ Nazio Batuetako Giza Eskubideen Batzordea, 23. zenbakiko Iruzkin Orokorra (50), Eskubide Zibil eta Politikoen Nazioarteko Itunaren 27. artikuluari buruz, 1994ko apirilaren 6an (CCPR/C/21/Rev. 1/Add. 5 dok.), 5.2 eta 5.3 paragrafoak.

¹⁴ Batzar Nagusiak hartua 44/25 Ebazpenean, 1989ko azaroaren 20an.

gertu egingo litzateke eskubide zibiletatik eratorritako oinarritzko estatu-tuaren eta erkidego minoritario bateko kide izatetik sortutakoaren arteko bereizketa.

Ikuspuntu juridikotik, gaia oso zaila da, eta politikoki oso delikatua. A priori, badirudi jendeak oro har uste duela herrialde batean tradizioz hitz egiten diren hizkuntzek babes-estatutua merezi dutela, eta estatutu hori ez dela oraintsuko migrazio-prozesuen ondorioz hitz egiten diren hizkuntzena. Hala ere, zuzenbidearen arloan batzuen eta besteen arteko bereizketa egitea istilutsua dela. Gutxiengoak definitzerakoan, ondore horretarako tradizioz bi irizpide erabili izan dira. Lehenengoaren arabera, gutxiengoko kideei naziokoen izaera eskatzen zaie eta, beraz, atzerritarrak, batez ere etorkinak, kategoria horretatik kanpo geratuko lirateke. Nolanahi den ere, konponbide hori partziala eta ezegonkorra da, gero eta etorkizun gehiagok lor dezaketelako Europako estatuetak naziotasun juridikoa hizkuntz identitatea galdu gabe. Naziotasun juridikoaren irizpidea etorkizunean ez da baliagarria hizkuntz gutxiengo «tradizionalak» eta oraintsu ezarritakoak bereizteko.

Bestalde, gutxiengo tradizionala eta horrelakoa ez den bat bereizteko denborazkotasunaren irizpidea erabiltzea ere ez da guztiz baliozkoa epe luzera. Hizkuntza batek noiz uzten dio immigratu izateari? Edo, zein da hizkuntz gutxiengo jakin baten bizi-luzetasuna zenbatzen hasteko abiapuntua? Esan dudanez, EEUHEGren lehenengo artikuluan etorkinen hizkuntzak alde batera uzten dira, baina hizkuntza horiek ez dira Gutunean esanbidez zehaztu. Bestalde, hori gorabehera, etorkinen talde batzuek EEUHEGren babesetik onurak lortzen dituzte haiek hitz egiten duten hizkuntza herrialdean aurretik ere bazegoen¹⁵, eta hori, adibidez, arabiarren edo portugesarren kasuan aplikatu daiteke Espainian. Hori hizkuntza-erkidego berrien artean bereizkeria moduan uler daiteke. Amaitzeko, Gutunaren filosofia emandako ondarea zaintzearen aldekoa da eta kanpoan uzteak esparru horretan esangura izan dezake, baina FCNM giza eskubideetan gehiago justifikatzen da eta, beraz, logikoa da herritar berriengana hedatzea.

¹⁵ Horren adibiderik argiena errusiera da Finlandian, hiztunen kopuruak gora egin baitu nabarmen azken urteetan: European Charter for Regional or Minority Languages's Committee of Experts, *Application of the Charter in Finland*, EEUHEG (2001)3 dok., 2001eko irailaren 20a, 14. or.

Zailtasun horren aurrean, nire ustez, hizkuntz gutxiengoa edo gutxiengo nazionala zer den zehaztasun juridikoarekin definitzen da, edo kontzeptu hori estatu jakin baten barruan kopuruei dagokienez hizkuntza gutxiengo egoeran duen erkidego guztietara hedatzen da. Pragmatismoaren arabera, bigarren aukeraren alde egin behar da lehenbailehen. Horrekin batera, nire ustez, gaur egungo interpretazioan ofizialtasun kontzeptua berriz orientatu behar da, edo bertan behera utzi, gure inguruan nagusi den gizartearen eredu eleaniztunerako zurrunezia baita.

Horrenbestez, hizkuntz gutxiengoaren edo eremu urriko hizkuntzaren kontzeptu objektiboa defendatu behar da. Hizkuntza hori egotea egiteko gai moduan hartu behar da, eta kasuan kasuko estatuaren aitortpenak ez du baldintzatzen¹⁶. Izatez, printzipio hori du oinarri EEUHEGk ere, horren 7. artikulua estatu kide batean hitz egiten diren hizkuntza guztietan aplikatu daiteke-eta, estatuak aitortuta baditu zein ez. Eremu urriko hizkuntzen barruan, berezko hizkuntz gutxiengoak eta tradizioz estatuko edo Europako hizkuntz ondarekoak ez direnak bereziko genituzke. Baina, era berean, gure ustez eskema hori legitimoa da Europako hizkuntz ondarearen kontzeptua modu dinamiko eta aurrerakorrean ulertzen den neurrian (May 2003: 149). Europako gizarte eleaniztunetara gehitzen diren hizkuntzek, albait arinen, estatuko edo Europako esparru erkidean sartzeko aukera izan behar dute (Grin 2003: 185). Horrek ez luke ekarri beharko kontinenteko hizkuntza tradizionalak ahultzea, baina era berean, badirudi ez dela legitimoa hainbat herrialdetan arlo juridikoan ere apurka-apurka ezartzen ari diren hizkuntza-erkidegoei eskubide gehiago ukatzea. Behin hori gertatuta, adibidez, ez da posible izango FCNMren 10., 11. eta 14. artikuluetan ezarritako gutxiengo horien hizkuntz eskubideak ukatzea hiztunen kopuru esanguratsua dagoenean. Hori aitortzen hasi da FCNMren Aholku Batzordea ere zenbait kasutan. Edonola ere, berdintasun-printzipioaren arabera, hiztunen eskubideak asetzeko eremu urriko hizkuntzen mesedetan aplikatuko litzatekeen estatutu hori dela bide, estatuak neurri positiboak hartu behar ditu, eta hori ez da betetzen erakunde publikoen abstentzio hutsarekin (May 2003: 225; Henrard 2000: 47)¹⁷.

¹⁶ Giza Eskubideen Batzordea... *aip.*, 5.2 paragrafoa.

¹⁷ *Ibid.*, 6.1, 6.2 eta 9. paragrafoak.

Azken finean, posiblea edo legitimoa da European tradizioz hitz egiten diren hizkuntzei zor zaien babesaren eta ondoz ondoko migrazio-mugimenduetan inportatu direnen artean muga ezartzea? Aukera bat eremu urriko hizkuntza tradizionalak ofizializatzea da, nazioko hizkuntzekin parekatze juridiko osoa izan dezaten, baina normalean, estatuetako hizkuntz gehiengoak jarrera hori baztertu egiten du, eta Europar Batasuneko hizkuntz politika instituzionala horren adibide ona da. Beste aukera bat da hizkuntza eta erlijioa apurka-apurka parekatzea espazio publikoan duten agerpenari aurre egiteko moduari dagokionez. Hau da, erkidego politiko jakin batek modu ireki eta demokratikoan kudeatuko luke bere barruko hizkuntz aniztasuna, alboratu ezin den errealitate faktiko moduan bereganatuta. Errealitate horretan faktore askok bat egiten dute, hala nola hizkuntza bakoitzeko hiztun kopuruak eta horien pilaketa geografikoaren mailak, baina baita hizkuntzak izaera historikoa duen edo ez eta eremu urriko hizkuntza den edo ez. Aginte publikoek faktore horiek guztiak kontuan hartu beharko lituzkete horien hizkuntz gaurkotzea diseinatzerakoan.

Nire ustez, pertsona guztiek, haien naziotasuna gorabehera, giza eskubideak haien hizkuntzan egikaritzeko aukera izan behar dute, eta horretarako, estatuek arrazoizko neurriak hartu behar dituzte, egoera soziolinguistikoa kontuan hartuta eta tradizioz edo oraintsu ahuldutako erkidegoen mesedetan beti. Adibidez, Gutxiengo Nazionalen Hizkuntza Eskubideei buruzko Osloko Gomendioetan¹⁸ ezarritako hizkuntz eskubideak estatu bateko hizkuntz talde guztietara hedatu daitezke, lurraldeari edo zenbatekoei lotutako baldintzek horretarako aukera ematen badute. Horrez gain, modulazioari lotutako baldintza horiek Europako hizkuntza tradizionaletan ere aplikatu daitezke, eta horren erakusgarri ona EEUHEG da.

Gorago adierazi dugunez, hizkuntz dinamikak berriz bideratzeko tresna giltzarria hezkuntza-sistema da, eta hala ere, horri ezin diogu egotzi prozesu horietan eragina izateko erantzukizun osoa. Horren abantaila bat da hezkuntza-eskubidea titulartasun unibertsaleko eskubide moduan aitortuta dagoela, eta horregatik, etorkin gazteek hezkuntzarako sarbidea ez dute murriztuta izaten normalean. Baina indarreko tresna juridikoek ez dute berma-

¹⁸ 1998an hartu zituen Oslon bildutako adituen talde batek, ESLAko Gutxiengo Nazionaletarako goi-komisarioaren babesean.

tzen oinarritzko hezkuntzaren atal bat ama-hizkuntzan edo norbere hizkuntzan jasotzeko eskubidea. Aukera horrek osasuntsua dirudi prestakuntza-garapen egokirako eta talde bakoitzaren hizkuntz ondarea errespetatzeko. Askotan, hezkuntza-eskubidearen hizkuntza-proiektzio hori, ikasle horien integrazio-argudioak eta etorkizuneko aukerak sustatzea oinarri hartuta ukatu izan da. Baina, oro har, emaitzak eskola-porrot handiagoa edo erabat edo modu partzalean bereganatzea izan dira. Hori saihesteko eta integrazio-arrakasta handiagoa bermatzeko, estatua arrazoizko eta behar den besteko bitartekoak ematen ahalegindu behar da gutxieneko neurria eta pilaketak lortzen dituzten hizkuntz erkidegoek oinarritzko heziketaren atal bat ama-hizkuntzan (hizkuntza ofizialaz gain) jaso ahal izateko, filosofia batukorra erabiliz eta ez kentzailea (Skutnabb-Kangas: 6).

Hezkuntzaren arloan bereizkeriak egitearen aurkako borrokari buruzko Konbentzioaren¹⁹ 2. artikuluan esanbidez ezarri da erlijio edo hizkuntz arrazoen ondorioz hezkuntza-sistema bereziak sortu edo ezartzea ez dela bereizkeriazkoa, legezko gurasoen edo tutoreen nahien arabera hezkuntza ematen badute, betiere, sistema horietan parte hartzea aukerakoa bada. Horren ondorioz, hezkuntza-sistemak haurren heziketa-hizkuntzaren arabera osorik edo modu partzalean banatzea, horien hezkuntza-garapena, autoestimua eta gaitasunak errazteko, ez da bereizkeria-tresna, ezta integrazioaren aurkakoa ere, guztiz kontrakoa baino.

Euskal hezkuntza-sistemaren kasuan, proposamena ez litzateke erabateko bereizketa izango, bereizketa partziala baino, eta horrek ikuspegi batukorra ahalbidetu beharko luke (Siguán: 119). Baldintza idealetan, hizkuntz talde alogenoetako ikasleek, naziotasuna gorabehera, erraztasun publikoak izan beharko lituzkete oinarritzko hezkuntza lehen hizkuntzan jasotzeko, hizkuntza ofizialen inguruko eta hizkuntza ofizialetan egindako ikaskuntza egokiarekin konbinatuta hezitzaile elebidunen bidez. Adingabeak zenbait adinetan eta egoeratan ukitzen dituen immigrazio-fenomenotik eratorritako arazo praktikoak nabarmenak dira, baina hemen, garrantzitsuena epe luze-ara arrazoizkoa eta arrakastatsua den sistema diseinatzeke erabiltzen den filosofia da. Horrek, zalantzarik gabe, eratzen diren hizkuntza-gutxiengoetako

¹⁹ UNESCOren Konferentzia Orokorrak hartua 1960ko abenduaren 14an.

trebatzaileak prestatzea, atzerriko titulazioak azkar homologatzea, beste herrialde batzuekin edo kultur entitateekin material egokiak egiteko akordioak ezartzea, etab. eskatzen du. Hori guztia konplexua izateak ez du esan nahi guztiz baztertu behar denik asimilazio hutseko politikaren mesedetan. Ikastetxean hizkuntza-aukerak zabaltzeak izan dezakeen kostua inbertsioa da etorkizuneko beste kostu batzuei, gizartearen potentzialtasun handiagoari eta gizarteratze irmoagoari begira.

Logikoa den moduan, diseinu horrek aukera, arrazoizkotasun eta proportzionaltasun irizpideak bete behar ditu, baina edonola ere, oso esanguratsua da horren inguruko filosofia publikoa aniztasunaren kudeaketa izatea, gizarteratzeko osagai positibo moduan. Hezkuntzaren esparruan, adibidez, gutxiengo guztientzat, gutxiengo nazionalen hezkuntza-eskubideei buruzko Hagako Gomendioen edukia praktikan ipintzen ahalegintzen dira²⁰. Ikuspegi horren oinarrian bereizkeriarik ez egiteko ideia dago, eta ez talde imigrantei eskubide zehatzak aitortzea. Modu horretan, hezkuntzaren arloan, hezkuntzaren esparruan bereizkeriarik ez egiteko UNESCOren hitzarmenaren 3. artikulua araber, estatuak «haien lurraldean bizi diren atzeritarrei hezkuntzarako sarbidea eman behar diete naziokoen *baldintza berberetan*» (etzana gurea da). Gure ustez, baldintza horiek eskubidearen funtsezko edukiar buruzkoak izan behar dira, eta horrek, zalantzarik gabe, hizkuntzan eta ikasleen hizkuntz gaitasunean du eragina²¹.

Filosofia kulturantzun hori espazio publiko osora hedatu behar da, baina horrek ez du esan nahi berezko hizkuntz normalizazioko prozesua gelditu edo murriztu behar denik. Aitzitik, hemen proposatzen den filosofia batukorra prozesu globalaren atala da, eta gizarte-kohesio handiagoa bilatzen du. Horretarako, hiritar berriek ikusi behar dute aniztasunaren errespetoa eta euren kultura eta hizkuntzen sustapena gizarte honetan inguruko bete ba-

²⁰ Hagan bildutako adituen talde batek 1996ko urrian hartu zituen, ESLAko Gutxiengo Nazionalen goi-komisarioaren babespean.

²¹ Hizkuntzak hezkuntza-eskubidearen funtsezko edukian duen garrantziaren ingurukoa da baita ere Konstituzio Auzitegiak Kataluniako Hizkuntza Normalizazioaren Legeari buruz abenduaren 23an emandako 337/1994 Epaia, 11. oinarri juridikoa. Ikusi, era berean, Giza Eskubideen Europako Auzitegiaren Epaia, Zipre versus Turkia kasua, 2001eko maiatzaren 10ekoa, 275-280. paragrafoak.

tzuetan baino aitorten handiagoa duela. Hori dela eta, proposatzen den eskemak gaur egun dagoen logika instituzionala apurtzen du. Logika honetan, batetik, immigranteentzat giza eskubideen oinarriko kultura-alderdiak ukatzen dira. Bestetik, espazio publikoa arautzerakoan ez zaie herritar berrien izaera aitortzen. Gure kasu berezian, immigranteen taldeak eraginkortasun handiagoarekin integratu nahi dira, hain zuzen ere, aniztasunera gehiago irekita. Ikuspegi ireki horretatik etorkinen kultura-taldeak euskal kultura-munduan integratzea bultzatu daiteke.

Azken finean, ezin da ahaztu asimilazioarekin ez dagoela integrazio efektiborik; aitzitik, gizarte-parametro berriak eraikitzen dira. Erkidego politikoekin zuzenean lotutako identitateak egotea gero eta arraroagoa da, azken horiek bilakatu egiten direlako eta erkidego politikoek haien arteko loturak abiadura handian ezartzen dituztelako, elkarren aurka ez dauden identitate konplexu asko sortuz. Estatu guztiek (eta autonomia-erkidego guztiek) erronka horri erantzuteko betebeharra dute, hizkuntza guztien bidezotasun teorikoa eta balioa berdinak direla ulertuta.

4.2. Hizkuntz aniztasunaren kudeaketa

Idea horiek guztiek planteatutako bigarren eztabaidara garamatzate, gure artean hizkuntz erkidego berriak sendotzean. Aurkeztu ditugun ideiak oinarri hartuta, hizkuntz aniztasunaren kudeaketa irekiagoa eta integraztaileagoa egiteko ideiak planteatu behar dira. Puntu honetan, oinarriko ideia da hizkuntzek ez dutela estatuaren menpe edo zerbitzura egon behar; tresna publikoak hizkuntzen zerbitzura egon behar du, edo hobeto esanda, hizkuntz erkidegoen zerbitzura (Junyent: 237).

Azpimarratzekoa da gure gizarteko hizkuntz aniztasun gero eta handiagoa modu demokratikoan kudeatzeko eraz ari garela, aniztasun hori eragin duen fenomeno gorabehera. Hori dela bide, gai hau immigrazio-politiketatik bereizi behar da, eta beste hizkuntza batzuetako hiztunak herritar berri moduan hartu behar dira. Azken horretara behartzen du Immigratioari buruzko Euskal Planak ere. Horrenbestez, funtsezkoa da aniztasuna kudeatzeko politika zehatza diseinatzea, kasu honetan hizkuntzaren esparruan.

Ildo beretik, komeni da gehiengoaren gizarte-hautematetik ezabatzea gizarte-kohesioa identitate-osagai erkide batzuen arabera dela dioen ideia. Gizarte-harmonia ez da biztanleen kultura-uniformetasunaren arabera, biztanleen elkarrekiko aitortzearen eta errespetuaren arabera baina, hau da, esparru zabalean elkarbanatzen diren balioak ezartzearen arabera. Aitzitik, kulturaren eta hizkuntzaren aldetik uniformeak diren eta gizarte-kohesioa arazo larriak dituzten gizarte asko daude. Gizarte demokratiko aurreratuarentzat, pertsona guztiek haien identitatearen bidez, eta ez identitatea gorabehera, giza eskubideez segurtasunez gozatzea egonkortasun eta legitimitate faktorea da. Ildo horretatik, euskararen kokapen instituzional pribilegiatua errazago legitimatu daiteke gizartean dauden gainerrak hizkuntzek adierazpenerako eta aitortze publikorako bide egokiak aurkitzen dituztenean. Nazio estatuaren eskema klasikoak errepikatzea eta hizkuntza-ikuspegi publikoa bi hizkuntza ofizial egoteari ixtea aukera politiko okerra da, ikuspegi demokratikotik zein estrategikotik, egoerarik murrerenean dagoen hizkuntza ofizialaren etorkizunari aurre egiteko.

Esparru hori zehatzago azaltzeko, bere garaian formulatu genuen hizkuntza-irekitzerako proposamenera joko dugu (Ruiz Vieytez, 2008a). Apurkapurka har daitezkeen neurriak aurkeztuko ditugu jarraian. Behin eta berriro esan dugun moduan, garrantzitsuena ez da zer neurri har daitezkeen, horiek gidatzen dituen ideia politikoa baina. Ildo horretatik, EAEk politika kulturantzuna (edo kultura artekoa, horrela formulatzea nahiago bada) hartzearen aldeko apustua egingo genuke, immigrazioaren eta etorkinen erkidegoekin elkarrekiko egokitzapena egitearen aldekoa. Jarrera formal hau Immigrazioari buruzko Euskal Planek ezarritakoarekin koherentea eta aniztasuna kudeatzeko euskal politika aurreratuaren oinarria izango litzateke.

Jarraian adieraziko ditugun proposamenak Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutunean ezarritako jarraibideak erabiltzen ditu, III. Atalera bildutako jarduera-sektoreei dagokienez. Dokumentu juridiko hori aplikatzeko zaila den arren, guk dugun xederako, sektoreen arabera balizko neurrien egitura oso erabilgarria izan daiteke guretzat. Modu horretan, lehenengo eta behin, «zeharkako jarduerak» ezarri dira, hots, jarduerak instrumentalak, eta jarraian itun horretako 8-14. artikuluetan ezarritako ordena berreskuratzen da.

1. Zeharkako jarduerak

1. Erkidegoan hitz egiten diren hizkuntza guztiei prestigioa emateko ahalegina egitea, batez ere gutxien hedatuta daudenei, hala nola euskarari eta etorkinen sorterriko hizkuntza ez-ofizialei, komunikabideetan kontzientziarazkanpainak eginda eta hezkuntza-curriculumaren bidez.
2. Euskadin hitz egin eta hiztunen behar den besteko kopurua duten hizkuntza guztiei Europako Kontseiluak arlo horretan dituen bi tresnetatik ahal diren neurri guztiak aplikatzea: Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna eta Gutxiengo Nazionalak Babesteko Esparru Hitzarmena.
3. Euskadin bizi diren herritarren hizkuntz erroldak etengabe egitea, horien bidez hizkuntza bakoitzak gure gizartean duen zenbakizko pisua eta horien bilakaera nolabaiteko segidarekin zehaztu ahal izateko.
4. Herritar guztien hizkuntz dinamikei buruzko azterketak eta analisiak egitea hizkuntza ofizialen ikaskuntzari eta hizkuntza ez-ofizialen garapenari eta galerari dagokienez. Batez ere etorkinen eta horien ondorengoen hizkuntz egokitzapena eta mugikortasuna aztertzea, baita hizkuntza jakin batzuetan haien eta gainerako herritarren artean elkar ulertzeko aukerak ere.

2. Hezkuntza

5. Ikasle ez-euskaldunak euskara apurka-apurka ikastea errazten duten hizkuntza-ereduetan sartzeari sustatzea, murgiltze osoa egin gabe.
6. Hezkuntza-curriculumean irakaskuntza-hizkuntza aldatzeko aukera ematen duten espazioak gehitzea, egon dagoen eskaeraren eta baliabide eskuragarrien arabera. Espazio horietan hizkuntza ez-ofizialak apurka-apurka gehitzeko lan egitea, hizkuntz erkidegoetako pertsonak inplikaturik. Espazio horietan, familian beste hizkuntza ez-ofizial batzuk ezagutu edo jasotzen dituzten ikasleei hizkuntza horien oinarrizko gramatika- eta ortografia-alderdiak indartzea.
7. Hurbiltasun geografikoa oinarri hartuta eta egon dagoen eskaeraren arabera, beste hizkuntz erkidego batzuetako ikasleak taldekatzea, hizkuntza horietan hezkuntza-espazioak errazteko. Hori adin edo maila desberdinetako ikasleak edo talde desberdinetakoak taldekatuz ere egin daiteke. Kontua ez

da talde edo gela zehatzak sortzea hizkuntzaren arabera, horiek ezarritako espazio eta ordutegietan eta horretarako erreserbatutako arloetan egitura-tzea baino, gainerako ikasleek beste hezkuntza-osagarri batzuk egiten dituzten bitartean.

8. Erkidego alogenoetako kideak pedagogikoki trebatzera bideratutako politika diseinatu eta ezartzea, apurka-apurka hezkuntza-arloan sartu daitezen beste hezkuntza batzuetako hezkuntza-espazioen irakasle edo dinamizatzailer moduan.
9. Gurasoei edo tutoreei seme-alabak kasuan kasuko hezkuntza-taldeetara askatasunez esleitzeko aukera ematea, nahi ez diren asimilazioak saihesteko eta hizkuntz asimilaziorako aukera ez behartzeko. Agintari publikoek, hizkuntz aniztasunari prestigioa emateko politikaren barruan, euskararen agerpen handia duten hezkuntza-ereduetan zein kasuan kasuko hezkuntzaren zerbitzura sortutako hizkuntz espazioetan sartzeari gomendatuko dute.
10. Hezkuntza-curriculumean munduko hizkuntz aniztasunari, hizkuntz familiar eta hizkuntzen arteko desberdintasunei, kultur kodeei eta euskal gizartearen gehien agertzen diren hizkuntzen lexikoko oinarritzko osagaiei buruzko adigaiak gehitzea. Era berean, hurbileko alfabeto praktikoak erabiltzen irakastea, batez ere zirilikoa, grekoa eta, ahal den neurrian, baita arabiera ere, ikasleek alfabeto horiekin idatzitako testuak irakurtzen ikasi ahal izateko.
11. Gizartearen hitz egiten diren hizkuntzetan material didaktikoak egitea (itzultzea) bultzatzea, bai zuzenean, bai egon dauden argitaletxeen edo eleaniztasun-politikaren babesean sortutako argitaletxe berrien aldetik material horiek egitea sustatuz eta diruz lagunduz.
12. Hizkuntza ofizialaz bestelakoetan egindako eskolaz kanpoko jarduerak osagarriak garatu eta erraztea, zentroetan duten agerpenaren arabera, baita zenbait zentroetako ikasleak taldekatuz ere. Hizkuntza horiek urteroko izaera duten jarduerak puntualetan gutxienez agerpena izatea bermatzea lurralde historiko gutzietan.
13. Hizkuntz gutxiengoekin hezkuntza-lana diruz bultzatzea, soldata-osagarri baten bidez.

14. HHEetan apurka-apurka helduei euskararen eta behar den besteko eskara duten beste hizkuntza batzuen irakaskuntza gehitzea.
15. Irakasle Eskoletan lanpostuak edo ikasketa-bekak erreserbatzea, ama-hizkuntza, familia-hizkuntza edo ohiko hizkuntza moduan Europar Bata-sunean 2004an ofizialak ziren hizkuntzez bestelakoa dutela egiaztatzen dutenentzat.

3. **Justizia**

16. Behar den besteko interpreteak daudela bermatzea hala eskatzen duten prozedura guztietan.
17. Gehien hedatutako hizkuntza ez-ofizialetan lege-testu nagusiak itzuli eta argitaratzea.
18. Ohiko prozedura eta izapide judizialei buruzko informazio-foiletoak argitaratzea, eta informazio hori justizia-administrazioaren web orrian jar-tzea gehien hedatutako hizkuntza ez-ofizialetan.
19. Jendea gehien hedatutako hizkuntza ez-ofizialetan artatzen dela bermatzea erregistro zibilen eta oinarritzko informazioaren esparruetan, behintzat lu-rralde historikoen hiriburuetan.
20. Hizkuntza ez-ofizialetan idatzita egoteagatik dokumentuak edo idatziak onartzeari uko ez egitea. Horien itzulpena erraztea.

4. **Administrazio publikoa**

21. Hizkuntza albait gehienetan interpretazio-telefonoak prestatzea presazko edo ohiko administrazio-izapideetarako.
22. Administrazioari eta horren izapideei buruzko foiletoak eta informazio-kartelak gehien hedatutako hizkuntza ez-ofizialetara itzultzea.
23. Beste hizkuntza batzuetako izen bereziak eta horien grafiak ahal den neu-rrian errespetatzea, hala denean, latindar grafia alboan jarrita.
24. Gure erkidegoan une bakoitzean gehien hedatutako hizkuntza ez-ofizialen ezagutza baloratzea, lanpostu publikoetan sartzeraokan puntuatzeko mo-duko meritu moduan.

25. Jendearen aurreko administrazio-lanpostuak langile elebidunekin betetzea.
26. Hizkuntza-erkidego jakin bateko kide asko dituzten udalerrietan, hizkuntza horretan zerbitzuen kopuru albait handiena jartzea, hala denean, itzulpen zerbitzuen bidez.
27. Eremu urriko hizkuntza-erkidegoetako pertsonak herri-administrazioetan apurka-apurka sartzera bideratutako politika diseinatu eta ezartzea.
28. Hizkuntza ez-ofizialetan idatzita egoteagatik dokumentuak edo idatziak onartzeari uko ez egitea. Horien itzulpena erraztea.
29. Hizkuntza (kultura) aniztasunaren kudeaketa demokratikoa gobernu maila desberdinetan (autonomikoa eta forala) sustatu eta planifikatzeko administrazio-unitatea (zuzendaritza) sortzea.

5. Mass media

30. Sustapen-jardueraren bidez, programazioaren zati bat erkidegoan hitzunen gutxieneko kopurua duten hizkuntza ez-ofizialetan ematen duten komunikabideak sortu, mantendu eta hedatzeari mesede egitea.
31. Titulartasun publikoa duten komunikabideetan hizkuntza ez-ofizialetan egindako programazioa handitzea, emanaldi-kanalak gehituz, telebista digitala erabiliz, aldi bereko bikoizketa-sistemak erabiliz, etab.
32. Eremu urriko hizkuntza-erkidegoei euskal gizartean gehien hedatutako hizkuntza ez-ofizialetan aritzen diren atzerriko komunikabideen harrera erraztea.
33. Eremu urriko hizkuntza-erkidegoetako pertsonen titulartasun publikoa duten komunikabideetako kontrol-organoetan egoteko aukera ematea.

6. Kultura jarduerak

34. Gehien hedatutako hizkuntza ez-ofizialetan literatura-, arte- eta edizio-ekoizpena erraztu eta sustatzea.
35. Euskal literatura-lanen eta gehien hedatutako hizkuntza ez-ofizialetara itzuli daitezkeen gainerako lanen itzulpena erraztu eta sustatzea.

7. Ekonomia eta gizarte bizitza

36. Enpresen eta gizarte-erakundeen aldetik eleaniztasuna garatzeko planen diseinua eta betearazpena sustatzea, zehatz esanda, zerbitzuak beste hizkuntza batzuetan eskaintzea.
37. Administrazio-emakidak erabakitzean edo lizentziak ematean, zerbitzuak hizkuntza askotan ematen diren baloratzea.
38. Eremu urriko hizkuntz erkidegoetako pertsoneri ildo ekonomiko, sozial edo kultureko aholku-organoetan egoteko aukera ematea.
39. Enpresek kontsumitzaileei informazioa ematen dietela bermatzea, batez ere, segurtasunari buruzko arauen ingurukoa, erkidegoan hitz egiten diren hizkuntzen kopuru albait handienera.

8. Mugaz gaindiko harremanak

40. Hizkuntza ez-ofizialeko hiztunen interesak ordezkatu edo defendatzen dituzten taldeen, elkarteen, fundazioen edo irabazteko asmorik ez duten bestelako entitateen eta hizkuntza bera duten herrialdeetako antzeko erakundeen edo herrialde horietako agintari publikoen artean kultura-izaerako harremanak mantendu eta sendotzeari erraztasunak ematea eta harremanok sustatzea.

5. Bibliografia

AGIRREAZKUENAGA, I. (2003), *Diversidad y convivencia lingüística*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia-San Sebastián.

AIERDI, X. (2008), «Larritasun egoeretara hurbiltzea: Hizkuntza aniztasun berriaren eragina hizkuntza gutxituen normalizazio prozesuan», RUIZ VIEYTEZ, E. (zuz.), *Giza eskubideak eta aniztasuna. Erronka berriak askotariko gizarteentzat*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia, 127-154 orr.

BARQUIN, A. eta RUIZ-BIKANDI, U. (2008), «Hizkuntzen kudeaketa eskolan», in AIERDI, X. eta URANGA, B., *Euskara, inmigrazioa eta hizkuntza eskubideak*, Ikuspegi-Unesco Etxea, Bilbo, 43-48 orr.

BASABE, N, ZLOBINA, A. eta PAEZ, D. (2004), *Integración socio-cultural y adaptación psicológica de los inmigrantes extranjeros en el País Vasco*, Soziologiazko Euskal Koadernoak, 15. zk., Eusko Jaurlaritza, Vitoria-Gasteiz.

CARABAÑA, J. (2006), «Los alumnos inmigrantes en la escuela española», AJA, E. eta ARANGO, J. (ed.), *Veinte años de inmigración en España*, CIDOB, Bartzelona, 275-299 orr.

CASTIGLIONE, D. eta LONGMAN, C. (ed.) (2007), *The Language Question in Europe and Diverse Societies. Political, Legal and Social Perspectives*, Hart Publishing, Oxford-Portland.

CEAR-Euskadi (2007), *Estudio sobre el interés y uso del Euskera por parte de la población inmigrante y refugiada*, Cear-Euskadi, Bilbo.

DE VARENNES, F. (2001), «Language Rights as an Integral Part of Human Rights», *Unesco Most journal on Multicultural Societies: Lesser Used Languages and the Law in Europe*, 3. lib., 1. zk.

DUNBAR, R. (2007), «European Traditional Linguistic Diversity and Human Rights: A Critical Assessment of International Instruments», RUIZ VIEYTEZ, E. eta DUNBAR, R. (ed.), *Human Rights and Diversity: New Challenges for Plural Societies*, Humanitarian Net, Bilbo, 85-110 orr.

DUNBAR, R. eta HENRARD, K. (ed.) (2008), *Synergies in Minority protection. European and International Law Perspectives*, Cambridge university press, Cambridge.

EXTRA, G. eta YAGMUR, K. (ed.) (2004), *Urban Multilingualism in Europe. Immigrant Minority Languages at Home and School*, Multilingual Matters, Ltd, Clevedon.

FERNÁNDEZ LIESA, C.R. (1999), *Derechos lingüísticos y Derecho internacional*, Dykinson, Madril.

GRIN, F. (2003), «Diversity as Paradigm, Analytical Device, and Policy Goal», KYMLICKA, W. eta PATTEN, A., (ed.): *Language Rights and Political Theory*, Oxford University Press, Oxford.

HENRARD, K. (2000), *Devising an Adequate System of Minority Protection*, Martinus Nijhoff Publishers, Haga.

HOGAN-BRUN, G. eta WOLFF, S. (2003), «Minority Languages in Europe: An introduction to the Current Debate», HOGAN-BRUN, G. eta WOLFF, S. (ed.), *Minority Languages in Europe. Frameworks, Status, Prospects*, Palgrave Macmillan, New York.

JUNYENT, C. (1998), «Aplicaciones de la Declaración universal de Derechos Lingüísticos. Aspectos estatales y regionales: medio, contactos y dinámica sociolingüística», *Las políticas lingüísticas a partir de la Declaración Universal de Derechos Lingüísticos*, Mediterrània, Bartzelona.

KASARES, P. (2004), *Hizkuntz eskubideak Euskal Herrian. Zer eskubidez ari garen eta zertan diren*, Cuadernos de Derechos Humanos, 31. zk., Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.

KONTRA, M. (1999), «Some Reflections on the Nature of Language and its Regulation», PACKER, J. (ed.): *Special Issue on the Linguistic Rights of National Minorities, International Journal on Minority and Group Rights*, 6. lib., 3. zk., 281-288 orr.

KYMLICKA, W. eta PATTEN, A. (2003), «Language Rights and Political Theory: Context, Issues, and Approaches», KYMLICKA, W. eta PATTEN, A., (ed), *Language Rights and Political Theory*, Oxford University Press, Oxford.

LARIOS PATERNA, M.J. (2006), «El derecho a la educación de los inmigrantes», AJA, E. eta ARANGO, J. (ed.), *Veinte años de inmigración en España*, CIDOB, Bartzelona, 247-273 orr.

MAY, S. (2003), «Language, Nationalism and Democracy in Europe», HOGAN-BRUN, G. eta Wolff, S. (ed.), *Minority Languages in Europe. Frameworks, Status, Prospects*, Palgrave Macmillan, New York.

O'REILLY, C. (2003), «When a Language is Just Symbolic: Reconsidering the Significance of Language to the Politics of Identity», HOGAN-BRUN, G. eta WOLFF, S. (ed.), *Minority Languages in Europe. Frameworks, Status, Prospects*, Palgrave Macmillan, New York.

PATTEN, A. (2003), «What Kind of Bilingualism?», KYMLICKA, W. eta PATTEN, A., (ed.), *Language Rights and Political Theory*, Oxford University Press, Oxford.

PEREZ FERNANDEZ, J.M. (koord.) (2006), *Estudios sobre el estatuto jurídico de las lenguas de España*, Atelier, Bartzelona.

ROMAINE, S. (2002), «The Impact of Language Policy on Endangered Languages», *Unesco Most Journal on Multicultural Societies: Protecting Endangered Minority Languages: Sociolinguistic Perspectives*, 4. lib., 2. zk.

RUBIO-MARIN, R. (2003), «Language Rights: Exploring the Competing Rationales», KYMLICKA, W. eta PATTEN, A., (ed.), *Language Rights and Political Theory*, Oxford University Press, Oxford.

RUIZ VIEYTEZ, E. (2003), «La Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias, ¿un instrumento más para la protección de las minorías lingüísticas?: contenido, límites y oportunidades», *Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias, Una perspectiva sobre su aplicación*, EKE Foundation, Iruñea, 19-67 orr.

——— (2006), *Minorías, inmigración y democracia en Europa. Una lectura multicultural de los derechos humanos*, Tirant lo blanch-Universidad de Valencia, Valentzia.

——— (2008a), «Ideas para gestionar la diversidad lingüística», AIERDI, X. eta URANGA, B., *Euskara, inmigrazioa eta hizkuntza eskubideak*, Ikuspegi-Unesco Etxea, Bilbo, 31-35 orr.

——— (2008b), «New minorities and linguistic diversity. Some reflections from the Spanish and Basque perspectives», *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe (JEMIE)*, 6. lib., 2. zk.

——— (2009), «Constitutions, Languages, Definitions and the European Charter for Regional or Minority Languages», *Llengua i Dret*, 51. zk., 227-253 orr.

SIGUAN, M. (2001), *Bilingüismo y lenguas en contacto*, Alianza editorial, Madril.

SKUTNABB-KANGAS, T. (2004), «The right to mother tongue medium education: the hot potato in human rights instruments», II Simposio Internacional Mercator *Europa 2004: ¿Un nuevo marco para todas las lenguas?*, Tarragona, 2004ko otsaila.

SKUTNABB-KANGAS, T. eta PHILIPSON, R. (ed.) (1995), *Linguistic Human Rights. Overcoming Linguistic Discrimination*, Mouton de Gruyter, Berlin/New York.

URANGA, B., AIERDI, X. et al. (2008), *Hizkuntzak eta inmigrazioa*, Ikuspegi-Unesco etxea, Bilbo.

UNZURRUNZAGA, A. (2007), «Derechos lingüísticos de la población inmigrante», *Mugak*, <http://www.mugak.eu/busqueda/search?q=documentos>

——— (2008), «¿Qué hacemos con la pluralidad lingüística realmente existente?», AIERDI, X. eta URANGA, B., *Euskara, inmigrazioa eta hizkuntza eskubideak*, Ikuspegi-Unesco Etxea, Bilbo, 36-39 orr.

——— (2008), «Aniztasun berrien harira. Zenbait erizpide inmigrazioaren kudeaketarako», *Cuaderno de trabajo*, 41. zbk., Gipuzkoako SOS Arrazakeria, 2008ko azaroa.

URRUTIA LIBARONA, I. (2006), *Derechos lingüísticos y euskera en el sistema educativo*, Pamiela, Iruñea.

WELLER, M. (ed.) (2005), *The Rights of Minorities: A Commentary on the European Framework Convention for the Protection of National Minorities*, Oxford University Press, Oxford.

WOEHLING, J.M. (2005), *The European Charter for Regional or Minority Languages*, Council of Europe, Estrasburgo.

ZAPATA, M. (2008), «Euskara, inmigrazioa eta hizkuntza-eskubideak», AIERDI, X. eta URANGA, B., *Euskara, inmigrazioa eta hizkuntza eskubideak*, Ikuspegi-Unesco Etxea, Bilbo, 49-54 orr.

ZAPATA SOLANO, M. (2006), *Etorkinak eta hizkuntza-ereduak*, Soziologiako Euskal Koadernoak, 20. zk., Eusko Jaurlaritza, Vitoria-Gasteiz.

Haur etorkinen euskara: eskolaren eta inguru euskaldunaren eragina

MANTEROLA, Ibon eta LARDIZABAL, Eider
Euskal Herriko Unibertsitatea¹

Jasotze data: 2010-07-14

Onartze date: 2010-07-14

Lan honetan euskal eskolaren egungo erronka handienetakoa den ikasle etorkinen euskalduntzea aztertzen da. Zehazki, adin ezberdineko sei ikasle etorkinen euskararen ikaskuntza aztertzea da helburua, horretarako, ikasleek testu-genero batean (ipuin-kontaktetan) dituzten trebetasunak eta zailtasunak aztertuz. Hizkuntzaren alderdi testual-diskurtsiboak eta gramatikalak dira aztergai. Emaitzek erakusten dute ikasleek, oro har, ipuin-kontaktetarako hainbat trebetasun testual-diskurtsibo (kontaktetarako autonomia, planifikazioa) bereganatu dituztela eta baita euskal gramatikaren ezaugarri bat ere (ergatiboa). Baina ikasleen artean dauden aldeak ere nabarmentzen dira. Ondorioztatzen da ikasle etorkinen euskarazko trebetasunen atzean D ereduko eskolatzeari dagoela, baina baita eskolaz kanpoko inguru euskaldunaren eragina ere.

Hitz-gakoak: ikasle etorkina, euskararen ikaskuntza, murgilketa, ipuin-kontakteta.

Este artículo aborda uno de los retos actuales de la escuela vasca: el aprendizaje del euskera por alumnos inmigrantes. Se trata de analizar el aprendizaje del euskera en seis alumnos inmigrantes de diferentes edades, partiendo de las capacidades y dificultades que muestran estos alumnos en la producción de un género textual preciso: la narración oral de cuentos. Se estudian elementos discursivo-textuales y gramaticales. Los resultados reflejan que, en general, los alumnos se han apropiado

¹ Ikerketa hau EHUren ikasleentzako lankidetzarik gabeko bati esker eta honako ikerketa-proiektuen laguntzarekin egin da: UPV/EHUko (9/UPV 00033.130-13614/2001), Eusko Jaurlaritzako (IT-262-07), eta MEC/MICINN eko (BFF2003-05196; HUM2006 - 11862 ; FFI 2009 – 13956).

de capacidades textuales-discursivas de la narración oral como la autonomía narrativa y la planificación, y también de propiedades gramaticales del euskera como la marcación del caso ergativo. Sin embargo, también se resaltan las diferencias entre los alumnos. Las conclusiones apuntan a la escolarización en euskera (en inmersión) y también al entorno social euskera-parlante entre los factores clave para el aprendizaje del euskera por alumnos inmigrantes.

Palabras clave: alumnos inmigrantes, aprendizaje del euskera, inmersión, narración de cuentos.

Ce travail étudie le plus grand défi de l'école basque qu'est l'apprentissage du basque des élèves immigrants. Plus précisément, il s'agit d'étudier l'apprentissage du basque chez six élèves immigrants d'âges différents, en étudiant pour cela les capacités et les difficultés que ces élèves rencontrent dans un genre de texte précis (le conte). Sont étudiés les aspects discursifs et grammaticaux de la langue. Les résultats nous montrent que les élèves ont en général assimilé une certaine capacité discursive pour le conte (autonomie dans le récit, planification), ainsi qu'une marque grammaticale (l'ergatif). Apparaissent également d'autres différences entre les élèves. On en conclut que tant l'enseignement du basque par immersion que le contexte sociolinguistique basque parlant favorisent le développement du basque chez ces élèves immigrants.

Mots-clés : élève immigrant, apprentissage du basque, immersion, conte.

This paper examines the learning of Basque in immigrant students, which is one of the biggest challenges that has to be addressed by the Basque school today. Specifically, the aim is to analyse the learning of Basque of six immigrant students of different ages, and to do so by analysing the students' competence and difficulties in one text type (storytelling). The textual-discursive and grammatical aspects of the language were then examined. The results show that the students have largely acquired certain textual-discursive skills for storytelling (autonomy in the telling, planning), as well as one of the features of Basque grammar (ergative). But the differences between the students are also clear. The conclusion reached is that crucial roles in immigrant students' Basque competence are played by being schooled in the D [Basque-medium] education model and by the influence of the Basque speaking environment outside school.

Key Words: immigrant student, learning of Basque, immersion, story telling.

1. Sarrera

Lan honen helburua murgilketa bidez eskolatutako eta herri euskaldun batean bizi diren ikasle etorkinen euskararen ikaskuntza aztertzea da. Testuinguru eta baldintza oso jakin batean euskalduntzen ari diren ikasleek jardungo dugu, beraz. Inguru euskaldunean bertakotuz eta eskolan ere dena euskaraz eginez ikasle etorkinek euskaraz lortutako trebetasunak ikertu nahi ditugu. Horretarako, ikasleek ahoz ekoiztutako ipuinak izango dira aztergaiak.

Etorkinen etorrerak eskolaren eremuan orain arte ezezagunak edo landugabeak ziren hainbat auzi sortu du. Esate baterako, hor dago eskola-kulturaren auzia. Jatorrizko lurraldean hemen bezalako eskolatzearen kulturarik ez duten ikasleak bertako eskola-kulturara ohitzea ez da lan samurra. Ikasle iritsi berriak eskolak gure gizarteetan daukan paperaz jabetzea beti ez da dirudien bezain begien bistakoa, edo iritsi berria «ikasle bihurtzea» bera ere askotan zaila gerta daitekeen prozesua da. Beste auzi nagusi bat, eta artikulu honi oso lotua dagoena, hizkuntzena da. Europako Parlamentuak nabarmentzen du etorkinak integratuko badira, funtsezkoa dela harrera hizkuntzak ikastea (1998, Etxeberria eta Elosegiren lanetik (2009) hartua). Etorkinak hartzen dituen gizarteko hizkuntza edo hizkuntzak ikasi gabe, nekez bertakotuko da kanpotik datorrena.

Hari honi tiraka, eskolako hizkuntzaren garrantzia ere nabarmentzen da. Eskolan erabiltzen den hizkuntza menderatzea oso baldintza garrantzizkoa da eskolan emaitza onak lortzeko. Hatsarre honek edozein ikaslerentzat balio du, noski, baina garrantzia berezia hartzen du etorkinen kasuan, sarritan, eskolara txikitari ez baina beranduxeago iristen baitira. Ondorioz, iritsi berritan menderatzen ez duten hizkuntza batean euren adinerako beharrezkoak diren eskola-edukiak barneratzea ez da batere lan samurra.

Hatsarre hauek euskal eskolaren testuingurura dakartzate Etxeberria eta Elosegik (ibid.), euskal eskolak ikasle etorkinekin dituen erronkak honela laburtuz: batetik, ikasle etorkinek euskara ikastea; bestetik, jatorrizko hizkuntzak mantentzea; eta noski, eskolan arrakasta lortzea, honek bermatzen baititu gizarte eta lan integrazioa.

Ikasle etorkinen eskolatzean kontuan hartu beharreko beste alderdi bat da ikasle etorkina ikasle-mota berria dela hizkuntzei dagokienean, edo behintzat, orain arte oso hedatua ez zegoen ikasle-mota dela: etxetik ez euskaldun eta (kasu askotan) ezta gaztelaniadun ere ez diren ikasleak dira, eta gainera, euskararen (eta askotan, gaztelaniaren) ikaskuntza lehen haurtzaroan ez baizik eta (kasu askotan) lehen hezkuntzan edo beranduago hasten dute.

Dударik gabe, ikasle etorri berri hauek euskaraz zer nolako maila lortzen duten jakitea funtsezkoa da ikasle hauei behar bezalako irakaskuntza eskaintzeko. Eremu honetan kokatzen da gure lantxo hau. Etxeberria eta Elosegiren (ibid.) lana ere beste ekarpen bat da zentzu honetan. Lehen hezkuntzan eskolatzen hasitakoek ez bezala, txikitatik eskolatutako haur etorkinek bertako ikasleen pareko emaitzak lortzen dituzte ahozko zein idatzizko ulermen eta adierazpen frogetan.

Gure ikerketan parte hartu duten ikasleak murgilketa bidez eta oso tes-tuinguru euskaldunean bertakotzen ari dira. Interesgarria gerta liteke jakitea halako baldintzetan gureratutako ikasleek euskaraz nola egiten duten ikertzea. Gainera, abian ditugun beste lan batzuekin batera (Beloki et al., 2005; Almgren et al., 2008; prentsan; Idiazabal & Manterola, prentsan), murgilketa bidezko euskararen ikaskuntzaren ikerketan sakontzeko aukera emango digu.

Sarrera honen ondotik, etorkinen eskolatzeaz hainbat datu emango dugu, gure ikerketa immigrazioaren fenomeno berri honetan kokatze alde-ra. Hirugarren atalean zehar gure datu-bilketa aurkeztuko ditugu: besteak beste, datuak non bilduak izan diren, ikasleen ezaugarriak zein diren eta ikasleen ekoizpenak biltzeko zein bitarteko erabili dugun. Laugarren atala ikasleen ekoizpenak aztertzeko izango da. Eta bosgarren puntuan ikasleen azterketetatik ateratako emaitzak eztabaidatuko ditugu. Aurrera begirako hausnarketatxo batekin itxiko dugu lan hau.

2. Immigrazioa eta eskolatzea

Azken urte hauetan batez ere, Hego Euskal Herriko etorkinen kopuruak gora egin du nabarmen. Zehazki, 1998 eta 2008 artean, 200.000 etorkin

iritsi dira lau herrialdeetara, biztanleen %1 baino gutxiago izatetik ia %5,6 izatera pasatuz (Aierdi, 2008).

Osa eta Aierdi berak liburu honetan bertan idatzitako orrialdeetan azaltzen da gertakari honek euskararen egoerari zenbateraino eta nola eragiten dion. Nabarmen liteke, esaterako, etorkinak euskarak indar gutxi duen guzietara etorri direla batez ere. Ondorioz, gehienek euskararekin duten kontaktua urria da, batere izatekotan.

Eskolatzea dela eta, lehendabizi azpimarratu behar dena da etorkinen gutxiengoa doala eskolara (zehatzago esanda, derrigorrezko eskolaldira), etorkinen bi herenek 20 eta 44 urte arteko adina baitute. Eskolara doazenen artean, Euskal Autonomia Erkidegoan A eredia da gehien aukeratzen dena (%41). B eredian etorkinen %29 dago eta D eredian, berriz, %30. Datu hauek, ordea, asko aldatzen dira herrialdearen arabera, ereduak aukeraketan eragina daukalako herrialde bakoitzeko eredu-egiturak. Adibidez, Gipuzkoan D eredian dago etorkinen %51, baina kontuan hartu beharra dago Gipuzkoan A eredia ez dagoela batere hedatua eta ondorioz, ikasle etorkinak B eta D ereduetara bideratzen direla. Aldiz, Bizkaian baina batik bat Araban, askoz ere gehiago dira A eredian ikasten duten haur etorkinak.

Immigrazioak Hego Euskal Herrian daukan banaketa eta presentzia ikusita, ondoriozta genezake gure ikerketa honetan aztertzen dugun populazioa joera nagusitik kanpo dagoela: euskara oso presente dagoen herri batean bizi dira eta eskolatze-eredua D dute. Beraz, gogoan izan behar da jarraian aurkeztera goazenak ez duela inondik inora ere Euskal Herriko ikasle etorkinen gehiengoaren kasua azaltzen. Dena dela ere, baldintza jakin eta zehatz batzuetan euskalduntzen ari den ikasle-talde batek zer-nolako euskara trebetasunak lortzen dituen erakuts dezake. Baldintza zehatz horiek zein diren hurrengo atalean azalduko dugu.

3. **Ikasle etorkinen euskara aztergai**

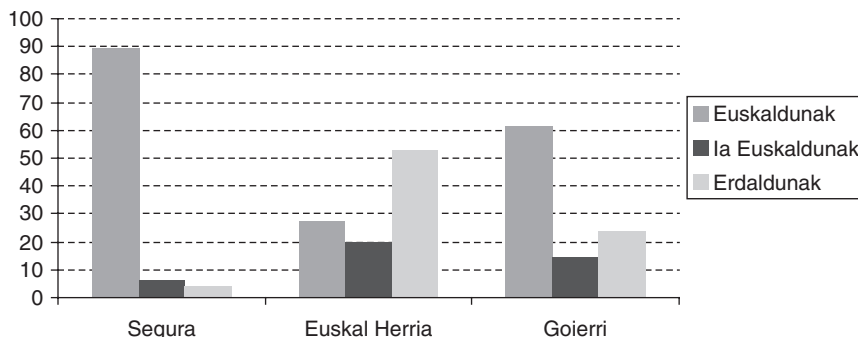
Lau azpiataletan banatu dugu ikerketaren aurkezpena. Lehendabizi ikasleak bizi diren testuinguru soziolinguistikoa zehaztuko dugu. Ondoren, 3.2. atalean, ikasle etorkinen eskolatzea azalduko dugu. Ikasle bakoitzaren datu

zehatzak 3.3. atalean eman ondoren, ikasleen ekoizpenak biltzeko dispositiboa aurkeztuko dugu.

3.1. Testuinguru soziolinguistikoa

Aztergai ditugun ikasleak Seguran bizi dira. 1.300 biztanle inguru dituen herri oso euskalduna da Segura.

1. grafikoa. Euskara gaitasuna, 2001

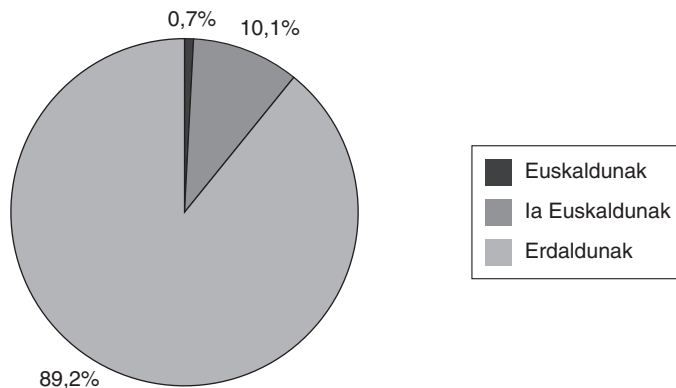
Iturria: Euskararen Datu Basea (www.soziolinguistika.org/edb/). Egileek egokitu.

Goiko grafikoan ikus daitekeenez, euskararen ezagutza portzentajea oso handia da Seguran. Euskal Herriko herririk euskaldunenetakoa da Segura. Izan ere, Euskal Herrian euskaldunen portzentajea %30era iristen ez den bitartean, Seguran ia %90ekoa da. Segura Goierri eskualdean dago, eta Goierri ere asko dira euskara dakitenak. Ez Seguran bezainbeste, baina Euskal Herriko eskualderik euskaldunenetakoa bada. Izan ere, Zegama, Zerain, Idiazabal, Mutiloa edo Ormaiztegi herri oso euskaldunak dira. Aldiz, Beasain eta Ordizia, Goierriko herririk hazienak, erdaldunagoak dira.

Gure ikerlan honetan haurrak ditugunez aztergai, interesgarria izan daiteke Seguran haurren hizkuntza gaitasuna zertan den jakitea. Jarraiko grafikoak erakusten duen moduan, Segurako haur gehien gehienek (ia %90ak)

dakite euskara; euskaldunak eta ia euskaldunak batera hartuta, ia %100era iristen da portzentajea.

2. grafikoa. Euskara gaitasuna Segurako haurrengan (2 - 14 urte), 2001

Iturria: Euskararen Datu Basea (www.soziolinguistika.org/edb/)

Euskararen erabileraren datu zehatzik ez badakigu ere, pentsa liteke apur bat baxuagoa dela. Gainera, azkenaldian Segurara inguruko herri erdaldu-nagoetako jendea etorri da eta litekeena da horrek apur bat jaitsi izana euskararen erabilera. Hala ere, euskaren erabilera handia da Seguran.

Euskara da kaleko hizkuntza nagusia. Umeen artean, gazteen artean, hel-duen artean, eta belaunaldien artean ere euskara da hizkuntza nagusia. Etxe gehienetan euskaraz egiten da. Aisialdia ere euskaraz da Seguran: eskolaz kanpoko jarduerak, eskola-kirola, esaterako, euskaraz egiten da. Kirol elkar-teetan ere, oro har, euskaraz egiten da eta udako udaleku irekiak ere eus-kara huts-hutsean izaten dira.

Ziurrenik, euskararen erabilera handi honi esker dago bizi-bizirik Segurako euskara ere. Belaunaldien arteko transmisioak tinko dirau, eta hau adierazle baliagarria izan liteke euskarak Seguran duen bizi-indarra neurtzeko.

Aisialdia, lagunartea edo etxea bezalako ahozko esparru informaletan ez ezik, esparru formaletan ere euskara asko erabiltzen da. Esaterako, bada

Seguran irrati bat, Segura Irratia, eta honek ere ia dena euskaraz ekoizten du. Ikus-entzunezkoetan, Euskal Telebistako lehen kateaz gain, eskualdeko telebista kate bat ere bada, Goierri Telebista. Hemen ere den-dena euskaraz ekoizten da, ia salbuespenik gabe.

Idatzizko hizkuntzari dagokionez ere euskararen erabilera nabarmena da Seguran, bai esparru informalean, baita formalean ere. Hedabideei dago-kienez, prentsa idatzia euskaraz badago, gaztelaniazkoarekin batera. Badi-tugu tokiko idatzizko hedabideak ere, *Goierriko Hitza* eta *Goierritarra*, bes-teak beste. Hauek ere euskara hutsean dira. Horrez gain, hizkuntza paisaia ere (seinaleak, komertzioetako errotuluak, publizitatea...), batez ere euskaraz da. Udaletxeko oharrak elebidunak dira baina gaztelania hutsez ez dago ezer.

Euskararekiko jarreraren datu zehatzik ez badugu ere, pentsa liteke euskararen aldeko jarrera oso garbia dagoela Seguran. Horrez gain, esan behar da, eskolatzea ere, noski, euskaraz egiten dela Seguran. Jarraian datu zeha-tzagoak.

3.2. Eskolatzearen ezaugarriak

Seguran ikastetxe bakarra dago, sare publikokoa. Bertan Haur eta Lehen Hezkuntzako ikasketak egin daitezke. Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza egiteko, ordea, bertan ez dago aukerarik eta kanpora irten beharra dago, Beasainera normalean (gutxi batzuk Lazkaora edo Ordiziara).

Segurako eskolan D ereduak bakarrik dago. Datu zehatzik ez badugu eman ere, Segurako euskararen ezagutza datuak ikusita (3. eta 4. grafikoak), pen-tsa liteke ikasle gehienentzat etxeko hizkuntzan izaten dela eskolatzea. Ez da hau, ordea, aztergai ditugun ikasle etorkinen kasua. Hauek ere D ere-duan eskolatzen dira, baina D ereduak murgilketa-eredua da hauentzat, hau da, etxekoa ez den beste hizkuntza batean eskolatzen dira.

Ikasle etorkinak, gainera, lehen aldiz euskararekin kontaktuan eskolan jartzen dira. Segurako eskolan bada harrera-gela bat, euskararekiko lehen kontaktu hori laguntzeko pentsatua, eta behin lehen kontaktua egin ondo-

ren ere, beharra duten ikasleei euskara-errefortzuak eskaintzen zaizkie. Dena dela, ikasle bakoitzaren kasua ezberdina izanik, laguntza-gela honek beharren arabera funtzionatzen du. Ikergai ditugun ikasleak horren lekuko.

3.3. Ikasle etorkinen datuak

Adin ezberdineko sei ikaslek hartu dute parte gure ikerketan. 1. taulak adierazten duen moduan, euskararekiko kontaktua ere adin ezberdinetan egin dute.

1. taula. Etxeko hizkuntza, adina eta euskararekin kontaktuan daramaten denbora

	K ²	H	R	Z	A	S
Adina	5;10 ³	7;04	7;06	8;02	9;09	11;10
Euskararekiko kontaktua	3;08	2;04	1;07	3;08	3;08	2;04
Lehen hizkuntza	Arabiera ⁴	Portugesa	Portugesa	Bulgaria	Arabiera	Portugesa

Adinez gazteena denak hiru urte eta erdi pasatxo darama euskara ikasten. Ikasle honen kasua etxetik gaztelaniadun izanik eskolan txikitatik euskara ikasten hasten diren bertako ikasleen antzeko kasua da. Diferentzia etxeko lehen hizkuntzan dago, noski. Eta honen ondorioa, gainontzeko bost ikasleen kasuan bezala, ez da nolana hikoia: irakasleek ez dute ikasle on lehen hizkuntza ezagutzen. Ziurrenik, ikasle etorkinen murgilketa bidezko

² Ikasleen izenen lehen hizkiarekin izendatuko ditugu ikasleak.

³ Lehen zenbakiak urtea adierazten du. Puntu eta koma ondoren datorrenak, hilabetea. 5;10 = bost urte eta hamar hilabete.

⁴ Arazo batzuk direla medio, ezin izan dugu jakin zein den K-ren eta A-ren etxeko lehen hizkuntza, baina arabiera izan daitekeelakoan gaude. Honez gain, bi ikasle hauek Segurara iritsi aurretik Zaldibian bizi izan ziren, baina eskolara apenas joan gabe.

ikaskuntza-irakaskuntzak duen berezitasun bat da hau. Izan ere, murgilketa «estandarren» ezaugarrietako bat da irakasleak ikaslearen etxeko hizkuntza ezagutzea (Idiazabal, 2003). Eta hau ez da beti betetzen ikasle etorkinekin. Aztergai ditugun ikasleak horren lekuko.

K ez beste ikasle guztiak adinez nagusiago hasi ziren euskara ikasten. Eta denek ez daramate denbora berbera euskararekiko kontaktuan: H ikasleak bi urte eta erdi pasa, R ez da bi urtera iristen, Z-k eta A-k hiru urte eta erdi pasatxo, eta azkenik, ikasle helduenak, ia bi urte eta erdi.

Euskara ikasteko laguntza bereziak direla eta, denetarik dago aztergai ditugun ikasleetan. Ikasle helduenak gelatik kanpoko laguntza pixka bat behar izan zuen iritsi eta lehenengo bost hilabeteetan. Z-k ere hilabete batzuetan gelaz kanpoko errefortzua jaso zuen, H-k bezala (azken hau, ordea, ikerketan parte hartzeko garaian oraindik ere laguntza jasotzen ari zen). Gainontzeko hirurek, ordea, ez dute inolako laguntza berezirik behar izan hizkuntza dela eta. Beraien irakasleen arabera, haur hauek ez zuten material berezirik erabili eta ez zitzaien aparteko lanik eman hizkuntza lantzeko asmoarekin. Lehenengo egunetik beraien ikaskideekin batera egon ziren gelan, inolako jarduera bereziren beharrik gabe.

Hurrengo atalean ikasleen euskara ekoizpenak biltzeko erabilitako dispositiboa aurkeztuko dugu.

3.4. Ekoizpenak biltzeko dispositiboa

Ikasleei aurrez entzundako ipuin bat kontatzeko eskatzen zaie. Aurrena heldu batek (ikertzaileak) Mattin Zaku ipuina kontatzen die ikasleei⁵. Hamabi marrazkiz osatutako liburuaren laguntzaz kontatzen die ipuina helduak, eta marrazki hauek ekintza zein egoera nagusien adierazle dira. Sei ikasleek batera entzuten dute helduaren kontaketa.

Mattin Zaku ipuina horrela labur liteke: Mattin Zaku bere amarekin bizi da, eta oso behartsuak dira. Aldaketa bat gertatzen da, ordea, Mattin

⁵ Mattin Zaku Arratibel eta Zubizarretaren (2001) *Txomin Ipurdi* ipuinaren bertsio egokitu bat da.

Zakuk erregearen gaztelura joatea pentsatzen baitu, dirua eskatzera, eta hala, bidean barrena abiatzen da zaku eta guzti. Mattin Zakuk bidean hiru pertsonaia «magiko» aurkitzen ditu (azeria, otsoa eta ibaia) eta hirurak zakuan sartzen ditu. Gaztelura iristean, dirua eskatzen dio erregeari, baina erregeak, dirurik eman nahi ez, eta aurrena oilo erraldoietara, gero zaldi basatien artera eta azken-azkenik herriko plazara, sutara, bidaltzen du. Egoera latz hauetako bakoitzean hiru pertsonaia magikoez laguntzen diote Mattin Zakuri. Azeriak oilo erraldoiak akabatzen ditu, otsoak zaldiak, eta ibaiak, berriz, sua itzaltzen du. Erregeak, azkenean, Mattin Zakuri dirua ematen dio. Etxera bueltatu, eta Mattin Zaku bere amarekin aberastuta bizitzen da...

Helduak marrazkiak baliatuz egin duen kontaketa entzun ondoren, ikasleen artetik bi hartu, eta batek besteari kontatzen dio ipuina. Ipuina entzun duten gainerako haurrak beste gela batera eramaten dira. Haur kontalariak marrazkiak ditu lagungarri, baina ez dizkio haur entzuleari erakusten; honen bidez saihestu nahi dena da bi haurrak marrazkiei begira deskribaketa hutsa egiten jardutea.

Ondoren, ipuina entzun duen haurrak hirugarren lagunari kontatuko dio, sei ikasleek gauza bera egin arteko katea osatuz. Ondorengo hau da ikasleei ipuina kontatzen hasi aurretik emandako kontsigna: «ondo-ondo kontatu behar diozu ipuina zure lagunari, grabatu egingo dugulako, eta gero haur txikiagoek entzungo dutelako. Gainera, zure lagunak beste bati kontatu beharko dio gero».

Ikasleek ipuinak ekoitz ditzaten prestatutako komunikazio egoera honek baditu beste hainbat ezaugarri: kontsignaren bidez hasiera batean ipuin-kontalariari ematen bazaio ere hitza, litekeena da haurrak laguntza behar izatea kontaketa momenturen batean, adibidez, hitz jakinen bat falta zaiolako edo ekintzaren bat ahaztu zaiolako. Halakoetan, helduak edo ipuina entzuten ari den beste haurrak parte har dezake kontaketa. Baina bestela, printzipioz, kontalariari dagokio ipuin-kontakteta aurrera eramatea.

Sei ikasleen ipuin-kontaktak bidez grabatu eta transkribatu egin dira, Hizkuntzaren Jabekuntza eta Erabilera ikertaldean horrelako corpusak transkribatzeko erabili ohi diren irizpideekin.

4. Ikasleen ipuinen azterketa

Ikasleek ekoiztutako ipuinak aztertzeke orduan hiru alderdiri begiratu diegu, hizkuntzaren bi maila ezberdinetan kokatzen diren hiru alderdiri: testuaren/diskurtsoaren mailan kokatzen dira kontaktetarako autonomia (4.2.) eta egitura narratiboa (4.3.). Eta perpausaren gramatikaren esparrukoa da ergatibo kasuaren ekoizpena (4.4.). Lehen aztergaia, 4.1. atalekoa, ipuinen luzerari dagokiona da. Kontaktetarako autonomia eta egitura narratiboaren azterketari esker, ikasleek dituzten hainbat trebetasun diskurtsibo aztertuko ditugu. Eta ergatiboaren ekoizpena behatuz, gramatika-mailako alderdi bati behatuko diogu.

Testu/diskurtso mailako alderdien azterketa Bronckartek (1996/2004) Interakzionismo Sozio-diskurtsiboa (ISD) deitzen den markoan eraikitako testu-arkitekturaren proposamenean oinarritzen da⁶. Bronckarten arabera, diskurtsoa hizkuntzaren erabilera edo hizkuntza-jardura da, eta testuan gauzatzen da. Hortaz, diskurtsoaren edo hizkuntzaren erabilera aztertzeke, testura jo behar da.

Testuaren azterketari hainbat ikuspegitatik hel dakiok. Bronckartek hiru maila edo dimentsio nagusi bereizten ditu: testuaren azpiegitura orokorra, testuratze mekanismoak eta ardura enuntziatiboa. Testuaren azpiegitura orokorra testuaren planifikazioari dagokio. Testuratze mekanismoen mailan, berriz, konexio, izen kohesio eta aditz kohesio mekanismoak sartzen dira. Testuaren progresio tematikoa edo eduki tematikoaren kateatzea aztertzen da testuratze mekanismoak behatuz. Bestela esanda, testuaren koherentzia tematikoari dagokio testuratze mekanismoak. Ardura enuntziatiboa da testu-arkitekturako hirugarren maila. Ardura enuntziatiboa testuaren koherentzia pragmatikoari dagokion aztergaia da. Hain zuzen ere, testuan agertzen diren ahots enuntziatiboen eta modalizazioen kudeaketa da testuaren maila honetan kokatzen dena.

⁶ Ahozko testu-generoen irakaskuntzaz Dolz eta Schneuwlyk (1998) idatzitako liburu ezagunean ere proposamen berbera da oinarria. Larringanek (prentsan) egiten duen ISDren aurkezpena ere gomen-dagarria da. Halaxe dira, baita ere, Idiazabal eta Larringanen (1998), Idiazabal eta Garcia Azkoagaren (2005) eta Plazaola eta Alonsoren (2007) euskarazko lanen bildumak, ISDren baitakoak.

Ikasleen ipuinetan aztertuko ditugun bi alderdiak testuaren azpiegitura orokorrean koka litezke. Kontaketarako autonomia aztertzeak erakutsiko digu ikasleak zenbateraino diren gai ipuin-kontakteta bere gain hartzeko. Ipuinaren ekoizpena euren kabuz egiteko daukaten maila erakutsiko digu honek. Egitura narratiboaren bidez, berriz, ikasleek ipuinak planifikatzeko daukaten abileziari begiratu diogu, hau da, ipuineko eduki tematikoa antolatzeko trebetasunak behatu ahal izango ditugu.

Ergatiboaren ekoizpena dela eta, albo batera utziko dugu aditzeko ergatibo komuntadura-marken azterketa. Soilik aditzaren argumentuetan ergatiboa behar bezala erabiltzen den behatuko dugu.

4.1. Ipuinen luzera

Ikasleek ekoiztutako testuen nolabaiteko tamaina neurtze aldera, lehenik eta behin ipuin-kontaktetaren luzerak aztertu dira. Hitz kopuruetatik hasita, ikasleen artean denetarik ikusten da. K ikaslea da ipuinik laburrena ekoizten duena, 205 hitzekoa eta Z, aldiz, luzeena, 359 hitzekoa.

2. taula. Ipuinen luzera eta kontaktetaren iraupena

	K	H	R	Z	A	S	Heldua
Hitz-kopurua eta kontaktetaren iraupena	205 hitz 3' 43"	322 hitz 5' 22"	225 hitz 3' 46"	314 hitz 5' 00"	359 hitz 4' 43"	300 hitz 3' 09"	737 hitz 5'40"

Ipuin-kontaktetaren iraupena dela eta, S ikasleak hiru minutu pasatxoan kontaktzen du ipuina. Pixka bat gehixeago irauten dute K eta R-ren ekoizpenek, eta hortik gora, A, Z eta batez ere H-ren ekoizpenak. Aipa liteke, dena dela, hitz-kopuruak eta iraupenak ez datozela guztiz bat. Adibidez, K ikasleak S-k baino denbora gehiago egiten du ipuina kontaktzen, horregatik ez du, ordea, ipuin luzeagoa kontaktzen.

Helduak ikasleei kontatutako ipuina askoz ere luzeagoa da, ikasleen artean ipuinik luzeena dena baino bi aldiz luzeagoa baita (359 hitz A-k, 737 helduak).

4.2. Kontaketarako autonomia

Kontaketarako autonomia aztergai interesgarria da ikusteko ea ikasleek zenbateraino lortzen duten ipuin-kontaktaren jarduera euren kabuz egitea. Ipuin-kontaketa testu-genero monologala da, edo behintzat, ipuin-kontaktaren kudeaketa kontalariari dagokio. Kontaketan luzeretara berriro joz, adibidez, A-ren kasuan, kontaketarako autonomia-mailak erakutsiko du ea zenbateraino ekoiztu duen hitz-kopuru hori bere kabuz bakarrik. Edo denborari begiratuta, azter liteke ia bost minutu ipuina kontatzen jarduterakoan zenbaterainoko laguntza behar izan duen.

Ikasleen artean hiru maila bereiz litezke kontaketarako autonomiari dagokionez. 3.taulak erakusten duen bezala, R, Z eta S ikasleek erabateko autonomia daukate ipuina kontatzerakoan. Hau da, helduak kontsignarekin hitza eman ondoren («*hasi ipuina kontatzen*»), ikasleak bere gain hartzen du testuaren ekoizpena eta bukaerara arte bere kabuz moldatzen da, helduaren inolako esku hartzerik behar izan gabe.

3. taula. Kontaketarako autonomia

	K	H	R	Z	A	S
Autonomia-maila	txikia	handia	erabatekoa	erabatekoa	handia	erabatekoa

H eta A ikasleek, berriz, helduaren laguntza pixka bat behar dute ipuina kontatzeko. Oro har begiratuta, autonomia handia daukate, baina momentu zehatzen batean edo bestean, ipuin-kontaktetan kateatuta geratu eta helduaren esku hartzea behar izan dute aurrera egiteko. Hona hemen adibide bat:

(1)

1. H: *Matin Zaku*⁷ // baten behin e *Matin eta / Matin Zaku eta bere ama pobre bizi zienen eta / bere ama esan zion be- Matin Zakui / Matin Zaku / ezteu- eztaukagu dirurik! / e / jun erregeren gaztelua! / bale! / eta gero jun zan basotik eta ikusi zon / hau zer zan? (helduari galdezka) /*
2. Heldua: *azeria /*
3. H: *ta gero aurkitu zon azeria eta esan zon / nahi al duzu nirekin etorri? /*

Adibide honetan ikusten da nola behin ipuin kontaketa hasiera emanda, momentu zehatz batean ikasleak helduaren laguntza behar duen ipuineko elementuren batekin. Kasu honetan, H ikasleak ez du asmatzen «azeria» nola esaten den. Behin helduak konponbidea emanda, ikasleak aurrera egiten du, helduak emandako soluzioa («azeria») bere ekoizpenean txertatuz, gainera.

Adinez txikienak den ikasleak arazo gehiago dauzka ipuina kontatzeko orduan. Autonomia-mailarik baxuena daukan ikaslea da, zentzu honetan. Hona hemen ikasle honen kontaketatik pasarte pare bat:

(2)

1. Heldua: *oso ondo / (3'') hasi kontatzen ipuie oain /*
2. K: *nola zan hau? (isilka helduari galdetu, marrazkian Mattin Zaku seinalatuz) /*
3. Heldua: *Mattin Zaku /*
4. K: *Mattin Zaku / eta bere ama // egun batean / e esan zion bere ama- txok / jun naz- / e / jun e- / (begiradarekin helduari laguntza eske)*
5. Heldua: *nora? / gaztelura? /*
6. K: *gazelura eta ekarri dilue (=dirue) // ta gero esan zion /ta gero eukitu zun otsoa /*

Helduak hitza eman bezain laister («hasi kontatzen ipuie oain»), ikasleak lehen zailtasunarekin egiten du topo eta protagonistaren izenarekin ezin asmatua adierazten du keinuka (marrazkia seinalatuz). Helduaren laguntzarekin (hirugarren hitz hartzean) aurrera egiten du, baina berehala berri-

⁷ Transkribaketetan «/» bidez isiluneak adierazten dira. Bi marrek («//») marra bakarrak («/») baino isilune luzeagoa adierazten dute.

ro ere helduarengana jotzen du laguntza eske. Aipa liteke laguntza-beharra adierazi dueneko bi kasuetan, helduak emandako konponbideak («Mattin Zaku» eta «gatzelura») bere ekoizpenetan txertatzen dituela, 4. eta 6. hitz hartzeetan.

(3)

1. K: sakun sartu // ta gero / e e e / eraman dute / eraman dute (*marrazkian erregea seinalatuz, helduari laguntza eske*)
2. Heldua: erregearengana /
3. K: erregea-ren-gana ta esan zuten / esan zun e / oi / esan zon // e- erraman (=eraman) (*begiradarekin helduari laguntza eske*)
4. Heldua: oilategira!
5. K: oila-tegira! eta ez! / eta utzi hor! / bale? / ta gero // ta gero / e e zaldi / e / oilar- / oilarrak guztik e akabatu egin dute // eta gero esan zuten / e- erraman / e (*begiradarekin laguntza eske helduari*)

Adibide hau K ikaslearen ipuinean aurrerago dagoen pasarte bati dago-kio. Bertan ikusten da ipuin hasierako joera berbera daukala ikasleak, helduari laguntza sarri eskatzen baitio. Hitz zehatz batzuek sortzen diote aurrera egin ezina K ikasleari: «erregearengana», «oilategira». Baina behin helduak konponbidea emanda, ipuineko ekintzak kontaktzen jarraitzen du.

Kontaktetarako autonomiaren azterketak erakusten du ikasle ia denek lortzen dutela ipuinak euren kabuz kontaktzea. A eta H-k behar izandako laguntzatxoak eta batez ere K ikaslearen etengabeko laguntza-beharra lirajteke salbuespenak. Euskaraz autonomia-maila hau lortu izana azpimarragarria da, hizkuntza ekoizpenaren kontrola adierazten baitu ipuin-kontakteta bezalako testu-genero monologal bat modu horretan euren kabuz egiteak.

K ikasleari dagokionez, erakutsi dugu gainontzekoen aldean helduaren laguntza sarriago behar duela. Baina ikusi dugu, baita ere, helduaren laguntza jaso ostean bere kabuz aurrera egiteko trebetasuna ere badaukala. Eta hau aipagarria da, izan ere, lehen hizkuntzaren jabekuntzan bost urte ingururekin hasten baitira haurrak hizkuntza ekoizpenean helduaren laguntzatik askatzen (Serra et al., 2000). K-ren kasuan, gainera, ez gara lehen hizkuntzaz ari, baizik eta bigarrenaz.

4.3. Egitura narratiboa

Laugarren atalaren sarreran aurreratu bezala, ipuinetako egitura narratiboa aztertuz ikasleek ipuinak planifikatzeko duten trebetasuna aztertuko dugu. Nahikoa ezaguna da ipuinetako edukiak hasiera, korapiloa eta bukaeraren arabera antolatzen direla. Badira, ordea, edukien planifikazio hori baino eredu apur bat landuagoak edo konplexuagoak. Adamek (1992) bost atal nagusi bereizten ditu kontaktetan eta proposamen horixe baliatuko dugu lan honetan. Hauek dira atal edo fase horiek: hasierako egoera, desorekaldia, ekintzen garapena, orekaldia eta amaierako egoera. Hasierako egoera ipuinaren hasierari dagokio. Desorekaldia deitzen den atalean Mattin Zakuk diru bila etxetik alde egitea sartzen da. Ekintzen garapena ipuineko ekintza gehienak biltzen dituen atala da (laguntzaile magikoak aurkitzea, gatzelura iritsi eta erregeak jarritako frogak laguntzaileei esker pasatzea...), noski, ipuineko atalik luzeena. Orekaldian Mattin Zakuk dirua lortzen du erregearen eskutik, eta bukaerako egoeran, Mattin Zakuren etxeratzea eta aberastasun-egoera agertzen dira.

Ikasleen ekoizpenetan begiratu duguna da ea fase edo atal horiek agertzen diren. Baina ez dugu aztertu atal bakoitzeko ekintza eta egoera guztiak agertzen diren, baizik eta ipuineko atalak agertu agertzen diren ikusi dugu, izan zehaztasun txikiarekin edo zehaztasun handiarekin.

4. taula. Egitura narratiboa

	Hasierako egoera	Desorekaldia	Ekintzen garapena	Orekaldia	Bukaerako egoera
K	ez	bai	bai	bai	bai
H	bai	bai	bai	bai	bai
R	bai	bai	bai	bai	bai
Z	bai	bai	bai	bai	bai
A	bai	bai	bai	bai	bai
S	bai	bai	bai	bai	bai

4. taulak adierazten duen moduan, K-5;10 ikaslearen ipuinean izan ezik, gainontzeko guztietan atal guztiak ageri dira. K-5;10 ikasleak hasierako egoerarik gabeko ipuina kontatzen du. Honelaxe hasten du ipuina:

(4)

K: egun batean / e esan zion bere amatxok / jun naz- / e / jun e- / (...)
gatzelura eta ekarri dilue (=dirue)

Ikusten denez, K ikaslea zuzen-zuzenean desorekaldiko gertaerak kontatzen hasten da. Hori bai, aipa liteke ipuinaren iraganeko denbora-ainguraketa markatu egiten duela «behin batean» testu-antolatzailearen bidez.

Beste ikasle guztien ipuinetan bost atalak ageri dira. Baina azpimarratu behar dugu atal horiek ez direla ipuin guztietan modu berean agertzen. Bartzuetan eduki tematiko gehiago agertzen da, besteetan, gutxiago. Konparatu, esaterako, hasierako egoera bi ipuin hauetan:

(5)

Z: Mattin Zaku / bizi zien Mattin Zaku eta bere ama etxe batean /

(6)

A: Mattin Zaku // Ma- Mattin Zaku eta bere ama / oso pobreak ziren eta ez zeukan batere diruak eta herri horretan bizi zirenak oso aberatsak zi- / oso / e: / (...) pobreak ziren /

Bosgarren adibidean pertsonaien aipamena eta lekuaren zehaztapena egiten dira. Seigarrenean, berriz, pobretasun egoeraren tratamendu landuagoa ikusten da, ez bakarrik pertsonaiei pobretasuna egotziz («oso pobreak ziren»), baita hori beste hitz batzuekin adieraziz ere («eta ez zeukan batere diruak»). Gainera, pobretasun egoera hori pertsonaieetatik atera eta orokortu egiten da, beste subjektu berri bat sortuz («herri horretan bizi zirenak») eta horri ere pobretasuna egotziz («herri horretan bizi zirenak... pobreak ziren»). Ezin aipatu gabe laga, noski, bigarren adibidean topatzen diren beste hainbat fenomeno, hauek ere interesgarriak, nahiz eta egitura narratiiboarekin ez izan hainbesteko loturarik: pertsona / numero komunztadurakatsak («oso pobreak ziren eta ez zeukan batere diruak»), edo ahozkoztatzen

bereak duen errorearen tratamendua («oso aberatsak zi- / oso / e: (...) po-break ziren»).

Egitura narratibora bueltatuz, beraz, ondoriozta liteke ikasleen testuek ipuin itxura izan badutela eduki tematikoaren aldetik, hau da, oinarri-oinarriko planifikazio-trebetasunak ageri dira ikasleengan. Gehiago ala guxtiago, denek kontatzen dituzte Mattin Zaku ipuineko atal guztiak. K ikaslearen hasierako egoerarik gabeko testua litzateke salbuespen bakarra. Baina kontaktetarako autonomiaren kasuan esan bezala, bospasei urteko haurren ipuinetan oso ohikoa da eduki tematikoaren antolaketan hutsuneak egotea (Berman & Slobin, 1994).

4.4. Ergatibo kasuaren ekoizpena

Diskurtso/testuaren eremutik perpausaren gramatikako esparrura egingo dugu ergatibo kasuaren ekoizpena aztertzeko. Aditzaren argumentuetara mugatuko dugu ergatiboaren ekoizpena, hau da, lan honetan ez dugu aditzeko ergatibo markaren ekoizpena aztertuko, eta beraz, alde batera utziko dugu argumentuaren eta aditzaren arteko komunztaduraren azterketa⁸.

Ikasleen ergatiboaren ekoizpena behatzeko hiru aukera ezberdin bereizi ditugu: ergatiboaren ekoizpen zuzena ((7) eta (8)), ergatiboaren ekoizpen okerra, edo beharrik gabe ergatiboa ekoiztea (9), eta azkenik, ergatiboaren ekoizpen falta, hau da, behar denean ergatiboa ez ekoiztea ((10) eta (11)):

Ergatiboa zuzen

(7)

K: **erregeak** esan zon / ze nahi dezu?

(8)

Z: **Mattin Zakuk** / jarraitu egin zuen bidea / eta / otsoarekin topatu zen eta galdetu zion **otsoak** /

⁸ Barreña eta Almgrenek (2009), ergatiboaz gain, absolutibo, partitiboa eta datiboaren ekoizpena ere aztertzen dute corpus berean.

Ergatiboa oker

(9)

H: eta / gero **oilok erraldoiek***² esaten e / ai zien **Matin Zaku** dana /

Ergatiboa falta

(10)

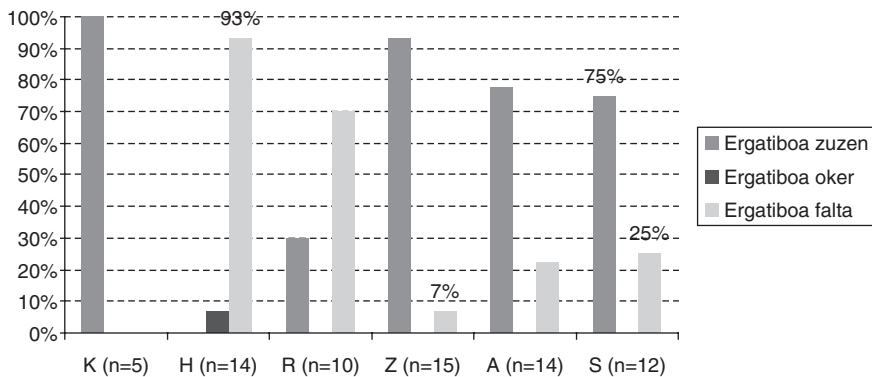
H: esan zon ***Matin Zaku** / dirua nahi dut! / eta sartu zan gaztelua eta esan zon // dirua nahi dut! / ta ***erregea** esan zon / ez / hemen alferrarentzat ez dago dirurik

(11)

S: da esan zion ***Mattin Saltu** dirua nahi zola da kiston diru pilloa eman zioten

3. grafikoan biltzen dira ikasleen emaitzak eta nahikoa argi ikusten da ikasleen artean antzekotasunak eta aldeak, bietatik daudela. K ikasleak, esaterako, ergatiboa ekoizten duen bost aldietan zuzen egiten du. Z ikasleak ekoizpen zuzenen portzentajea % 90etik gorakoa du, eta hori K ikasleak baino hiru aldiz adibide gehiago ekoiztuta. A eta S ikasleek antzera jokutzen dute: ergatiboa zuzen darabilte % 70etik gora.

3. grafikoa. Ergatibo kasuaren ekoizpena

Bestelako emaitzak dauzkate H eta R ikasleek. Hri dagokionez, ergatiboa beharrik izan gabe ekoizten du kasu batean. Dena dela, (9)-ko adibidea da, eta bertan adierazi dugun bezala, adibidea ez da oso garbia. Hren gainontzeko adibide guztietan ergatiboa falta da ((10) edo (11) bezalakoak). Absolutibo kasuaz baliatzen da, ergatiboa behar zuenean. Azkenik, R ikaslea dela eta, ez du Hk bezain sistematikoki jokatzen ergatiborik ez ekoizterakoan, baina gehiagotan egiten du horrela, eta adibideen % 30ean bakarrik ekoizten du ergatiboa.

Esan liteke, beraz, aditzaren argumentuetan ergatibo kasua ekoizteko orduan hiru multzotan banatzen direla ikasleak. K eta Z ikasleek beti edo ia beti zuzen eta behar denean bakarrik ekoizten dute ergatibo kasua. A eta S ikasleek, aldiz, ergatiboa behar den zenbait kasuetan ez dute ekoizten. Eta azkenik, R eta batez ere H ikasleak ergatiboa behar denean ez ekoizteko joera daukate.

5. Emaitzen eztabaida

Eskualde euskaldunean bizi eta euskaraz eskolatutako ikasle etorkinak euskaraz nola moldatzen diren ikusteko helburuarekin abiatu gara lan honetan. Horretarako, ikasleek ipuinak ekoizteko dispositibo bat erabili da, eta ikusi dugun moduan, ikasleen euskararen datu oso interesgarriak jakiteko aukera ematen du.

Aurrez heldu baten ahotik entzundako ipuina euskaraz kontatzeko nahikoa autonomia badute ikasle etorkin ia denek. Hau garrantzitsua da, ipuin-kontaktak hizkuntzaren erabilerarekiko kontrola eskatzen baitu. Lagunarteko solasean hitzaren kudeaketa eta kontrola unean-unean eta mintzakideen artean kudeatzen den bezala, ikasleei eskarazi zaien testu-generoak hizketaren monologizazioa (De Weck, 1994) eskatzen du, hau da, kontalariak bere kabuz hizketa kontrolatzea edo kontalariak bere jarduna kudeatzea. Ezaugarri hau berea dute ahozko erabilera formalek edo publikoek (Schneuwly, 2003/2005). Kontuan izanik autonomia-maila handia edo erabatekoa duten ikasleak euskara ikasten txikitzen ez baizik eta lauzpabost, sei edo bederatzi urterekin hasi zirela, azpimarratzeko

emaitza da hau, dudarik gabe. Hizkuntzaren erabilera landuen ezaugarrietako bat bereganatua dutela dirudi, eta hori, euskara txikitatik ikasten hasi gabe.

Bost urte dituen ikasleak autonomia-maila txikiagoa erakutsi du. Ipuin-kontaktetan zehar sarri helduarengana jo behar izan du ipuina ekoiztearen hizkuntza jarduera bukaeraraino eramateko. Baina autonomia-falta ohikoa da bospasei urteko haurrengan (Bamberg, 1987; Berman and Slobin, 1994). Guk geuk ere Mattin Zaku ipuin bera egoera komunikatibo berean ekoiztu duten bospasei urteko beste hainbat ikaslerengan ere autonomia-falta bera ikusi dugu. Ikasleotako batzuek euskara etxeko hizkuntza dute, eta beste batzuk, berriz, eskolan bizpahiru urtetatik ikasten ari dira (Almgren et al., 2008; Almgren et al., prentsan). Zentzu honetan, K ikaslearen jokabidea ez da batere arraroa.

Ipuinetako egitura narratiboari dagokionez, ipuinetako atal guztiak ageri dira ia ikasle denen ekoizpenetan. Ipuinak planifikatzeko oinarritzko trebetasunaz jabetu direla esan liteke. Hemen ere salbuespena K ikaslea izan da baina berriro azpimarratu behar da etxetik euskaldun zein eskolan txikitatik euskaldundu diren ikasleengan ere topatu ditugula egitura narratibo osatugabea duten ekoizpenak. Dena dela, gainontzeko ikasleen ipuinak ere ez dira berdinak egitura narratiboari dagokionez. Izan ere, ipuinaren atal nagusiak ekoizteak ez du esan nahi denek ere konplexutasun berberarekin «betetzen» dituztenik atal horiek (gogoratu (5) eta (6) adibideen arteko aldea).

Ergatibo kasua dela eta, aldeak agertu dira ikasleen artean. Biren ekoizpenak beti edo ia beti zuzenak izan dira. Hauen aldean, beste bi ikaslek ergatiboa sarriago utzi dute ekoiztu gabe. Eta azkenik, beste bik ergatiboa ez ekoizteko joera erakutsi dute. Ezeizabarrena et al. (prentsan) lanean ikusi dugu etxetik euskaldun (euskara H1) zein eskolan euskaldundutako (euskara H2) bi haur taldek bost eta zortzi urterekin ergatiboaren ekoizpenean ez dutela berdin-berdin jokatzen. Euskara lehen hizkuntza dutenek bost urterako ergatiboa behar bezala ekoizten dute (behar denean erabiliz). Aldiz, etxetik erdaldun izanik euskara eskolan txikitatik ikasitakoek akats gehiago egiten dute. Ergatiboa ekoiztu gabe uzten dute sarri-sarri. Bai bost

urterekin, eta berdin zortzirekin ere. 12 haurrek osatutako taldeen emaitza orokorrak dira hauek, talde joerak, nolabait esateko. Talde barruan litekeena da haur batzuek beste batzuek baino hobekiago moldatzea. Horregatik, agian urrutiegi joatea litzateke adieraztea gure ikerketako ikasle etorkin batzuen (K, A, Z eta S-ren) emaitzak H2 taldekoenak baino hobeak direla ergatiboaren ekoizpenean. Datuak sakonago begiratu beharko dira. Dena dela, ezaugarri bat partekatzen dute etxetik euskaldunek, txikitatik euskaldundutakoek eta ikasle etorkinek: behar ez denean ez dute ergatiboa ekoizten (gogoratu (9) adibidea).

Oro har, beraz, esan liteke aztergai ditugun ikasle etorkinek euskaraz hainbat trebetasun lortu dutela. Zalantza askorik gabe baieztatu liteke ikasleok euskararen ikaskuntzan erakutsitako emaitza on hauek ikasleak bizi diren testuinguru euskaldunean kokatu behar direla. Eskolaren eraginak nabarmena dirudi hor. Murgilketa bidezko irakaskuntzak emaitza onak eman ditzakeela berriro baieztatzen da. Eskolaz kanpoko euskararen erabilerak hedatuak ere badu zerikusirik, noski. Ikasle hauek etxetik kanpo euskarazko testuinguruan murgilduak daude eta baldintza horietan euskara ikastea posible da. Ipuin-kontaktetan aztertutako alderdiek behintzat hori erakusten dute.

6. Azkena

Sarreran adierazi bezala, ikasle etorkinen etorrerak erronka berri ugari ekarri dio eskolari. Ikerketaren beharra nabarmena da. Artikulu honetan, ikasleak euskaraz nola moldatzen diren aztertzeke lehen saiotxo bat egin da. Ikasleen artean dauden diferentzietan ere ez gara apenas sartu. Ipuinak sakonago aztertu beharko dira, ikusteko, adibidez, ea adinaren arabera aldeak dauden, edo ea euskara adin ezberdinetan ikasten hasi izanak eragirik baduen. Halaber, ikasle bakoitzak euskararekiko lehen kontaktutik ipuinaren grabaketa egin arteraino egindako euskararekiko ibilbidea sakonago aztertu behar litzateke. Nola ez, ikasle hauek ikasgelan egiten dutena aztertzeak ere pista ugari emango liguke euskaraz lortutako maila azaltzeko orduan.

Inondik ere bazterrean utzi behar ez litzatekeen beste ikergai bat ikasle hauen etxeko hizkuntzen garapena da. Harrera-hizkuntzak ikastearekin batera jatorrizko hizkuntzak galtzea munduan hedatuegi dagoen fenomeno da, zoritxarrez. Dударik gabe, hemen ere erronka handia dauka eskolak. Zenbat eta ikerketa gehiago egin esparru hauetan guztietan, orduan eta tresna zehatzagoak garatu ahal izango dira erronka berriei behar bezala erantzuteko.

Bibliografia

ADAM, J.M., 1992, *Les textes: types et prototypes*. Paris : Nathan.

AIERDI, X., 2008, « Hego Euskal Herriko atzerri immigrazioa », *Jakin*, 165 (2008), 11-30.

ALMGREN, M., BELOKI, L., IDIAZABAL, I. & MANTEROLA, I., 2008, « Acquisition of Basque in successive bilingualism: data from oral storytelling », in P. SIEMUND, & N. KINTANA (ed.), *Language Contact and Contact Languages*. Amsterdam : John Benjamins, 239-259.

ALMGREN, M., IDIAZABAL, I. & MANTEROLA, I., « Euskararen ikaskuntza H1 eta H2 gisa 5 eta 8 urte bitartean », *Euskera*, 1-2 (2009) 683-721.

ARRATIBEL, J. & ZUBIZARRETA X., 2001, *Txomin Ipurdi*. Donostia : Erein.

BAMBERG, M.G., 1987, *The Acquisition of Narratives*. Berlin : Mouton de Gruyter.

BARREÑA, A. & ALMGREN, M., 2009, « Similarities and differences observed in case marking in the acquisition of Basque as L1, 2L1 or child L2 », *Ergativity 2009 kongresuan aurkeztutako komunikazioa*. Bilbon, 2009ko azaroaren 5ean.

BELOKI, L., IDIAZABAL, I. & MANTEROLA, I., 2005, « Bost urteko haur elebidunen euskerazko ipuin-kontaktak ». *Bat Soziolinguistika Aldizkaria*, 56 (2005) 79-96.

BERMAN, R. & SLOBIN, D., 1994, *Relating events in narrative : a crosslinguistic developmental study*. Hillsdale, New Jersey : Lawrence Erlbaum.

BRONCKART, J.-P., 1996, *Activité langagière, textes et discours. Pour un interactionnisme socio discursif*. Paris: Delachaux et Niestlé. Gaztelaniazko itzulpena: 2004, *Actividad verbal, textos y discursos. Por un interaccionismo socio-discursivo*. Madrid : Infancia y Aprendizaje.

DE WECK, G., 1994, « Las dificultades de lenguaje al comienzo de la escolaridad », *Infancia y Aprendizaje*, 23 (1994) 55-68.

DOLZ, J. & SCHNEUWLY, B., 1998, *Pour un enseignement de l'oral. Initiation aux genres formels à l'école*. Issi-les-Moulineaux : ESF.

ETXEBERRIA, F. & ELOSEGI, C., 2009, « Basque, Spanish and Immigrant Minority Languages in Basque Schools », in J. CENOZ (ed.), *Teaching through Basque. Achievements and Challenges*. Clevedon : Multilingual Matters.

Europako Parlamentua, 1998, *Étude sur l'éducation: l'Enseignement des immigrés dans l'Union Européenne*. Luxenburgo.

Euskararen Datu Basea. www.soziolinguistika.org/edb/

IDIAZABAL I., 2003, « Euskal Irakasteredu elebidunak etorkizunari begira », in M. ATXAGA (ed.), *Euskaltzaleen Biltzarraren Mendeurrena. Sabino Arana Elkargoaren Jardunaldiak 2001*. Bilbo : Fundación Sabino Arana Elkargoa, 341-353.

IDIAZABAL, I. & LARRINGAN, L.M. (ed.), 1998, *Koherentzia, kohesioa eta konexioa: testuratzte baliabideak. Hizkuntzaren azterketa eta irakaskuntza*. Gasteiz : EHU eta Arabako Foru Aldundia.

IDIAZABAL, I. & GARCIA, I. (ed.), 2005, *Euskal testuen azterketa eta euskararen irakaskuntza. Ikerketak eta gogoetak*. Ikastaria, 15.

IDIAZABAL, I. & MANTEROLA, I., « Euskal eredu elebidunak, murgilketa eta hizkuntzen irakaskuntza bateratua: kontzeptuen berrikusketa », *Euskera*, 54 (2009) 2-1. zatia, 463-504.

LARRINGAN, L.M., « Testua, testu-generoa eta hizkuntza ikas/irakaskuntza », *Euskera* 54 (2009) 2-1 zatia, 505-539.

PLAZAOLA, I., ALONSO, M.P. (ed.) 2007, *Testuak, diskurtsoak eta generoak. Euskal testuen azterketa korrontea*. Donostia : Erein.

SCHNEUWLY, B., 2003, « Enseigner la parable publique : une approche socio-historique », in Programme national de pilotage, *Didactiques de l'oral*. Caen : CRDP de Basse Normandie, 58-67. Euskarazko itzulpena : « Jendaurreko hizketaren irakaskuntza: hurbiltze sozio-historikoa », in IDIAZABAL, I. & GARCIA AZKOAGA, I. (ed.), 2007, *Ahozko hizkuntza: euskararen azterketarako eta didaktikarako zenbait lan*. EHUko ikasmaterialeen sare argitalpenak. <http://testubiltegia.ehu.es/>

SERRA, M., SERRAT, E., SOLÉ, R., BEL, A. & APARICI, M., 2000, *La adquisición del lenguaje*. Barcelona : Ariel.

Etorkinak eta euskara. Sakanako esperientzia

ZESTAU BARAIBAR, Begoña
Sakanako Mankomunitatearen Immigrazio Zerbitzuko Teknikaria

Jasotze data: 2010-07-14
Onatze data: 2010-07-14

20.000 biztanle inguru ditu Sakanak (Nafarroa). Horietatik, %7,8 etorkina. Euskararekin batera gaztelania, arabiera, errumaniera, bulgariarra, wolof, amazigh... entzun daiteke bertako kaleetan.

Etorkinak eta euskara binomioan tinko aritzen da Sakanako Mankomunitatea lanean: euskararen berri zabaltzen; hizkuntza minorizatua dutenekin identifikazioa, lotura afektiboak sortzen; ama hizkuntzaren garrantzia lantzen; euskararekiko emozio zein jarrera baikorrak sustatzeko jarduerak antolatzen... Nola hori dena? Koherentziaz jokatzuz, beraienarekiko benetako interesa adieraziz, enpatiaz, zinezko hurbiltasunez, elkarlana bultzatuz, lehenengo harrera pausoak sakandarrok emanaz, baikortasunez, kulturartekotasunaren bidetik pauso txikiak emanaz... Baditugu hori dena posible egiten duten eredu batzuk.

Hitz gakoak: Sakana, etorkina, hizkuntza minorizatua, elkarlana, kulturartekotasuna.

La comarca de Sakana (Navarra) tiene en torno a un 7,8% de población inmigrada. El castellano, rumano, búlgaro, árabe, wolof, amazigh... son junto con el euskera algunos de los muchos idiomas que se escuchan en sus calles y pueblos.

Desde la Mancomunidad de Sakana se viene trabajando en el binomio inmigración y euskara: favoreciendo la identificación y afecto con quienes hablan una lengua minorizada; informando de la existencia del euskera; promoviendo actitudes y sentimientos positivos hacia nuestro idioma... Todo ello actuando coordinadamente, con coherencia y empatía; mostrando un interés real hacia lo que es suyo;

con actitud positiva; y caminando por el sendero de la interculturalidad. Algunas experiencias nos dicen que es posible conseguirlo.

Palabras clave: Sakana, persona inmigrada, lengua minorizada, trabajo en común, interculturalidad.

Sakana (Navarre) compte environ 20.000 habitants. 7,8% d'entre eux sont des immigrants. A côté du basque, on peut entendre dans les rues de cette commune de l'espagnol, de l'arabe, du roumain, du bulgare, du wolof, de l'amazigh,...

Les immigrants et la langue basque ont une relation très étroite et travaillent en binôme dans la communauté de communes de Sakana : diffusion de l'information sur la langue basque, identification avec les autres langues minorisées, naissance de liens affectifs ; travail sur l'importance de la langue maternelle ; organisation de rencontres en vue de favoriser des émotions et des comportements positifs vis-à-vis de la langue basque... Comment cela est-il possible ? En jouant sur la cohérence, en manifestant un véritable intérêt envers eux, en favorisant un travail de collaboration empreint d'empathie et de proximité, les habitants de Sakana se montrant accueillants, positifs, en faisant des petits pas vers l'interculturalité...

Mots-clés : Sakana, immigrant, langue minorisée, collaboration, interculturalité.

The Sakana area (Navarre) has about 20,000 inhabitants. 7.8% of them are immigrants. Spanish, Arabic, Romanian, Bulgarian, Wolof, Amazigh, etc. can be heard alongside Basque in the streets there.

The Association of Town Councils in Sakana has been working hard on the immigrant-Basque binomial: by spreading information about Basque, by identifying with those who have a minority language, by creating affective bonds, by working on the importance of developing the mother tongue, by organising activities to foster positive emotions and attitudes with respect to Basque, etc. How is all this done? By acting consistently, by expressing a real interest in the immigrants' languages through empathy and sincere proximity, and by promoting co-operation, while the inhabitants of Sakana take the initiative when receiving the newcomers, and to all this is added a dose of optimism while small steps are taken along the road of interculturality, etc. We have some models that make all this possible.

Key Words: Sakana, immigrant, minority language, co-operation, interculturality.

1. Sarrera

Sakanako eskualdea Euskal Herriaren erdigunean kokatua dagoen harana da. Nafarroako ipar-mendebaldeko eskualdea da, 15 udalez osatua. Hiru azpi-eskualdetan banatu daitezke Sakanako udalak: Arakil (Irurtzun, Arakil, Irañeta, Uharte Arakil, Lakuntza, Arruazu) Aranatz (Ergoiena, Arbizu, Etxarri Aranatz) eta Burunda (Bakaiku, Iturmendi, Urdiain, Altsasu, Olazti eta Ziordia). Eta azpi-eskualde bakoitzean zerbitzu gehienak (osazun zentroak, gizarte zerbitzuak, euskara zerbitzuak...) biltzen dituen gune bat dago: Altsasu (Burundan), Etxarri Aranatz (Aranatzen) eta Irurtzun (Arakilen).

Sakanako udalerririk zenbait zerbitzu eskaintzeko Mankomunitatean bildu dira: ur hornidura, zaborren bilketa, euskararen sustapena, etxeak zaharberitzeko bulegoa, kirol zerbitzua, eta duela oso gutxi immigrazio zerbitzua, etorkinei harrera egokia emanez, Sakanan gizartera daitezzen.

20.000 biztanletik gora ditu Sakanak. Horietatik, %7,8 etorkina da. Talderik esanguratsuenak Marruekos eta Ekuador aldetik etorritakoenak dira, Errumania eta Bulgariarren taldeak atzetik dituztelarik.

Immigrazioaren fenomeno nahiko berria da Sakanan, baina egia da erabateko gorakada egin duen fenomeno dela. Hala, 1998. urtean etorkinen portzentaia, %0,73koa zen, 2000. urtean %1,69koa eta gaur egun %7,8koa, datu ofizialen arabera.

Hala eta guztiz, hazkunde hori Nafarroa mailan baino mantsoagoa izan da. 2000. urtean Nafarroak %1,73ko etorkin portzentaia zeukan, eta Sakanak %1,69koa. 2008an aldiz Nafarroak %10,4ko etorkin kopurua zeukan, Sakanaren %7,8aren aurrean.

Sakanako herri ezberdinetan zehar, etorkin kopuruaren banaketa erabat ezberdina da. Egia da portzentai kopururik altuena, biztanle kopuru altuena duten herrietan kokatzen dela (Altsasun %7,9; Irurtzunen %15,4... adibidez), eta estrategikoki Iruñea nola Gasteizerako sarbidean kokatuak dauden herrietan batzen dela etorkinen kopuru handiena (aipaturiko bi herriak adibide berriro).

Euskara da gaztelaniarekin batera Sakanako hizkuntza. Euskarazko bi komunikabide daude Sakanan: *Guaixe* Astekaria, etxeetan banatzen dena, eta Belexe Irratia, Sakana eta inguruko eskualdeei buruzko informazioa egunero ematen duena. Azken urte hauetan, immigrazioa dela eta, bi hizkuntza hauetaz gain, beste hizkuntza batzuk entzun daitezke Sakanako herrietan zehar: arabiera, errumaniera, bulgariarra, wolof, amazigh... Horien artean arabiera, errumaniera eta bulgariarra ere ikus/irakur daitezke kale, taberna, ikastetxe, gizarte zerbitzu, udal, pareta... eta gune publiko anitzetan.

Zonalde industrialia da Sakana: metalgintza eta eraikuntzan batipat. Etorkinak lanbide horietan aritzen badira ere nagusiki, azken boladan zerbitzuen arloan jarduteak gora egin du (ostalaritza, eta pertsona heldu zein neska-mutilen zaintza batik bat).

Sakanako Mankomunitateak beti erakutsi du sentiberatasun berezia Sakanan bizi diren etorkinak bertan integratzeari dagokionez. Hala, asko izan dira bertako euskara zerbitzutik hasiera batean eta gaur egun immigrazio zerbitzutik ildo ere horretan gauzatu diren egitasmoak.

2005.urtean etorkinek Sakanan bizi zuten egoeraren inguruko inkesta bat burutu zen. *Ongi etorri Sakanara* gida, eta hezkuntza gida batzuk argitaratu ziren ondorengo urteetan hizkuntza ezberdinetan (euskara, gaztelera, ingelesa, frantsesa, arabiera, errumaniera, eta bulgariarra).

Euskal hizkuntza eta kulturara hurbiltzeko ikastaroak, D ereduaren aldeko matrikulazio kanpainak, etorkinentzako harrera planak, etorki(zu)nak, jardunaldiak eta saria... eta abar luze bat garatu da etorkinen integrazio-rako bideak/ateak ireki/erraztea helburu.

Etorkinak eta euskara binomioan tinko aritzen da Sakanako Mankomunitatea lanean, ezinbestekoa baita ildo horretan aritzea eta are gehiago etorkinen integrazioaz ari bagara.

Hala, asko dira irekitako lan bideak:

- euskararen berri ematea zenbait etorkinei (askok behin hemen daudela ikasten baitute euskara hizkuntza bat dela);
- hizkuntza minorizatua duten etorkinekin identifikazioa, berdintzen gaituenarekiko lotura afektiboak sortzea;

- ama hizkuntzaren garrantzia lantzea (beraiena den hizkuntzari ez uztea, eta seme-alabei erakutsi ahal izateko bideak irekitzea, erraztea); euskararekiko emozio baikorrak sentituaz berarekiko jarrera baikorrak sustatzeko jarduera ezberdinak antolatzea (euskarara hurbiltzeko ikastaroak helduentzat, aisiari begira euskarazko jarduerak txikienentzat...);
- argitaratzen den dena hizkuntza ezberdinetan kaleratzea, euskara oinarriko hizkuntzat hartuz, baina beraiena den ama hizkuntzarekiko errespetua eta jakinmina adieraziz;
- kezkatzen dituzten gaien inguruko informazio zehatza eta zuzena helaraztea (seme-alaben matrikulazioari begira egindako kanpainak, gaztelera ikasiko ez duten beldurraren inguruan informazio zuzena zabalduz...)
- aberasgarri ditugun ezberdintasunen gainetik, berdintzen gaituzten ikur kulturaletan (hizkuntza beste askoren artean) indarra jartzea, horrela kulturartekotasuna landuz, hau da, kultura ezberdinetako pertsonen arteko hartu-emanak.

Ez da lan erraza, ezta egun batetik bestera lortuko dena. Gauza asko baitira kontuan hartu beharrekoak: kanpotik, munduko leku ezberdinetatik Sakanara bizitzera etorri diren auzokide berrien premiak eta beharrak; euskararekiko ezagutza edo ezagutza eza, eta berarekiko interesa; gaur egungo krisi ingurunea; lana egiteko aukerak edo aukera ezak; haranaren zabalera fisikoa; hemendik-hara mugitzeko aukerak edo zailtasunak; bizipen afektiboak; han utzitako mundu eta bizimoduaren bete ezina (familia, elikadura, klima, hizkuntza, ohiturak, bizia ulertzeko era, harremanen egituraketa, gizon-emakumeen arteko rolak, erlijioa, hizkuntza, hizkera, lurra bera...)

Baina koherentziaz jokatzuz, beraiena denarekiko benetazko interesa adieraziz, enpatia landuz, zinezkoa den hurbiltasuna eskainiz, profesionalen arteko elkarlana landuz, eta beraienganako lehen pausoak sakandarrok emanaz, pixkanaka-pixkanaka lortuko dugu –baikortasuna bihotzetan– Sakanara bizitzera etorri diren etorkinen integrazioari bideak erraztea, ateak irekitzea, etorkinak eta euskara binomia eskutik hartuta kulturartekotasunaren bidetik pauso txikiak ematen ikustea. Lortuko dugulakoan gaude.

2. Historia pixka bat. Sakanako mankomunitatearen immigrazio zerbitzua sortu zenekoa

Sakanako Mankomunitateak beti erakutsi du sentiberatasun berezia immigrazioari dagokionez, eta Sakanan bizi diren etorkinak bertan integraztearen inguruan.

Hala, Sakanako Mankomunitatearen Euskara Zerbitzuaren ekimenez, etorkinei zuzendutako euskara ikastaroak, hizkuntza anitzetan (euskara, gaztelera, ingelesa, frantsesa, arabiera, errumaniera, eta errusiera) kaleratutako hezkuntza eta baliabide gidak, etorki(zu)nak jardunaldiak zein sariak, eta gisako ekimenak garatu izan ditu 2005. urtetik hasita.

Urte horretan bertan inkesta bat egin zen, Sakanan bizi ziren etorkinen egoera zein zen ezagutzeko asmoz.

Beste ondorio askoren artean, etorkinei zuzenduriko immigrazio zerbitzu baten premia agerian geratu zen inkesta horren bidez. Bere egunerokoan aurki zitzaketen egoera/zailtasun/premiei erantzuna edo irtenbidea emango zien zerbitzu bat.

Hortaz, Immigrazio Zerbitzua sortu bitartean, eta Nafarroako Gobernutik jasotako dirulaguntza baten bidez, Etorkinentzako Harrera Plan (EHP) bat garatu zen Sakanako Mankomunitatean (gizarte zerbitzuetako beste mankomunitateekin batera) 2006 eta 2007. urteetan zehar euskara zerbitzuarekin koordinazio estuan, besteak beste.

Hasiera horietan EHP horrek, urtean lau hilabeteetako iraupena soilik izan zuen, hau da, behin eta Nafar Gobernutik diru-laguntza jaso eta gero gauzatzen zen plana, irailtik abendura bitartean hain zuzen, bai 2006an nola 2007an.

Esperientzia laburrak baina emankorrek izan ziren biak. Gogobetetze maila altuak sortu zituen, bai sakandar berrietan nola bertako biztanlerian. Parte hartze maila altua izan zen bi urteetan, eta zerbitzura egindako eskaera kopuruak nabarmen egin zuen gora 2007. urtean. Gisa guztietako eskaerak: lana bilatzekoak, gaztelera zein euskara ikastekoak, gizartean parte hartzeko bideak eta moduak, jarduera ezberdinak antolatzeak, ghettoen

sorrera ekiditzeko eskaerak... bai etorkinek nola sakandarrek zein bertako gizarte eragileek egindako eskaerak izan ziren denak.

Gauzak hala, Sakanako Mankomunitateak etorkinen integrazioa begira apustu itzela egin zuen, eta 2008.urtean Immigrazio Zerbitzua sortu zuen. Horrek aurrerapausu ikaragarria suposatu zuen, EHP gehiago ez etetea ekarri baitzuen batetik, eta ordutik gaur arte Harrera Plan horretan garatzen diren jardueren gehiengoa sakandar orean (sakandar berriak barne alegia) proposamenetatik abiatzea bestetik.

Hala, Immigrazio Zerbitzuak, sakandarren zerbitzua izateko bidean pauso txikia baina esanguratsua eman zuen.

Ordutik etengabe ari da lanean Immigrazio Zerbitzua, etorkinentzako harrera plana garatzen; immigrazio fenomenoaren aurrean Sakanako biztanlegoa sentsibilizatzeko jarduerak garatzen; kultura ezberdinetako pertsonen artean hurbiltasuna eta amankomuneko ikurrak bilatzen; elkarren arteko topaketak proposatzen eta bideratzen; berdintasunean oinarritutako hartu-emana lantzen; egitazko berdintasunerako bidea jorratzen...

3. Etorkinekin zertan? kontzeptuak argitzen...

Kultura ezberdinak elkarren ondoan dauden ingurune batean, ugariak dira hori dela eta eraiki daitezkeen eskenatokiak. Sakanak egin du bere aukera, baina hori baino lehen argi ditzagun oso laburki bada ere immigrazioaren inguruko hainbat kontzeptu.

Asimilazioa

Akulturazioa ere deitzen zaio. Egoera honetan, auzo berriek (etorkinek) ikaragarritzko esfortzua egiten dute iritsi diren gizarte berrian integartzeko: harrera gizartearen kultura ikurrak barneratzea hain zuzen, hau da, ikur horiek asimilatzea, bereak diren kultura ikurrak galtzera iristerarino, kasu askotan.

Oso egoera erraza da harrera gizartearentzat, baina kostu handikoa etorkinentzat, beraien izatearen galera suposa baitakieke (akulturazioa).

Baina egoera hau oso urrun dago benetako integrazioetik.

Kulturaniztasuna

Kulturaniztasuna bi kultura ezberdin edo gehiago elkarren ondoan egote soilarekin ematen den egoera da, hau da, kultura bat baino gehiago bizi diren gunectan ematen dena.

Elkarbizitza horren nolakotasunean dago gakoa ordea.

Eman liteke egoera bat non ezberdinak diren kulturak elkarren ondoan bizi diren, elkarrekiko errespetua adieraziz, baina horretan soilik geratuz. Hori ere benetako integrazioetik urrun geratzen den egoera litzateke.

Zentzu horretan, kulturaniztasunak badu beste kulturekiko errespetua oinarritzat, baina horretan geratzen da, harago joan gabe, gehixeago sakondu gabe.

Kultura artekotasuna

Egoera honetan, kultura ezberdinetako pertsonak, errespetua adierazten dute besteekiko eta elkarren artean. Ezberdina denarekiko. Baina ezberdintasun horri balio baikorra ematen diote, aberastasun iturritzat hartzen dute. Hala ere, eta horren gainetik, amankomuneko ikurrei ematen diote balio nagusiena, ezberdintasunetatik abiatuz, amankomuneko guneak bilatzeari, hurbiltze puntuei.

Hau da, ezberdina denari balio baikorra ematen diote, aberastasun iturri bezala ikusten dute, baina horren gainetik, «ezberdinak» diren pertsonak dituzten amankomuneko ikurrak, berdintzen dituzten arloak bilatzen ditu, eta horiei ematen die indarra eta balioa.

Zentzu horretan, ezinbestekoa bihurtzen da kultura ezberdinetako pertsonen arteko hartu-emana, harremanetan sakontzea.

Integrazioa

Prozesu graduala da, zeinetan harrera gizartera etorritako auzokide berriek partehartze aktibo eta osoa duten maila guztietan (politikoa, soziala, kulturala, ekonomikoa...).

Bere indarra bizirik dagoen harremanean dago, kulturalki ezberdinak diren pertsonen arteko harremanean, horrek ezberdinak egiten dituzten ikur kulturalak galtzera eramango ez dituelarik.

Ez da puntu fijo, mugiezina. Oso alderantziz, prozesu aldakorra da, bizia, erabatean berdefinitzen ari dena. Bere erantzunkizuna publikoa da, gizarte osoaren esku dago (gobernu, izate anitzeko erakunde eta entitateak, banakoak...), eta pertsonaren garapenean maila guztietan eragiten duen prozesua da: maila juridikoan, politikoan, kulturalan, hezkuntzan, osasun arloan, lan munduan, harremanak izateko garaian...

Estereotipoak

Pertsona edo talde baten inguruan dauden sinismenak dira: «ijitoak lapurrak dira»; «hegoamerikarrak alferrak», «euskaldunak terroristak»...

Orokortasunetara garamatzate estereotipoek, eta horrek gehienetan akatsetara.

Bai zentzu baikorreetan nola ezkorreetan ematen dira «beltzek ikaragarritzko erritmoa dute» izan liteke estereotipo baikor baten adibidea.

Komunikabideetan entzundakoan dute oinarria, eta gure barruan sortzen dira aurreritziak justifikapen bezala.

Oso mingarriak izaten dira orokorrean pairatzen dituen pertsonarentzat, talde ikurrak pertsonari gehitzen baitzaizkio, bere banakotasuna ukatuz nolabait.

Talde ezberdinen inguruan daukagun informazio zabala sailkatzeko baliagarri suerta daitezke, baina hala ere, informazio hori nahiko azalekoa izaten da orokorrean. Horregatik tentu handiz ibili beharreko kontua da estereotipoena.

Aurreiritziak

Jarrera da.

Hitzak berak dioen bezala, iritzi bat egitean datza, baina aldez aurretik iritzi bat egitea.

Orokorrean okerreko jarrera da, hau da, parean/aurrean/ondoan daukagun pertsona/taldearen inguruan daukagun irudi okerra zuzena ez dena.

Jarrera ikasia da, sentimentu bat sortzen diguna; sentimendu honek jokabide bat hartzera garamatza, horien artean bazterkeria.

Adibidea: ijitoak lapurrak direlako sinismenetik abiatzen bagara, estereotipo ezkor honek beldurra sentitzera eraman gaitzake; eta sentimendu honek iheserako jarrera hartzera, edota talde honekiko bazterkeria jarrera hartzera.

Migrazioa

Migrazioa ematen da pertsona edo talde bat bere jatorri gunetik beste batera desplazatzen denean.

Desplazamendu horrek ordea, ezaugarri batzuk bete behar ditu migrazio izan dadin:

- ingurune fisikoa: geografikoki bereiztuta dauden bi zonaldeen arteko desplazamendua behar du izan.
- denbora: denboran iraunkorra behar du izan, esanguratsua edota betirako ematen dena.
- arlo soziala: aldaketa esanguratsua suposatzen du ingurune bai fisikoan nola sozialean.

Asko dira migratzeko arrazoiak (ekonomikoak, politikoak, kulturalak...) baina migratzearen azken helburua egoera hauek hobetzea da, bizi baldintzak hobetzea, azken finean.

Etorkina

Migrazio prozesu bat hasi ondoren harrera gizartera iritsi den pertsona da. Aldi berean, bere lurraldean migratzaile bihurtzen da, bere jatorria utzi duen unetik.

Sakanako Mankomunitatearen Immigrazio Zerbitzutik, sakandar berriez, edota auzokide berriez hitz egitea egokiago deritzogu. Etorkin hitzak berak bukatzen ez den prozesu baten ikutua baitu, etorkin izateari inoiz utziko ez balio bezala.

Modu berean, Immigrazio Zerbitzutik, eta orain arteko ibilbidea motza izan dela kontutan hartuz, emandako pausuak txikiak izan badira ere, kultura artekotasunetik ibiltzeari egokiago dela deritzogu.

Hori da Sakanako Mankomunitatearen Immigrazio Zerbitzuaren apos-tua, sakandar berriekin kulturartekotasunaren bidean pausoak ematen jarraitzea elkarbizitza baikor eta osasuntsu baten bila, zinetarako, eta sakandar berrien integrazioarako ezinbestekoa dugun beraien partehartze aktibo eta benetakoa maila guztietan.

Orain artean izandako esperientzia labur bezain emankorretan oinarritzen gara, zeinaren bidez, ohartu garen gehiago direla berdintzen gaituzten ikurrak, ezberdintzen gaituztenak baino.

Izan ere Sakanan badugu lelo bat: desberdinak gara **Sakanan**, hau da, Sakanan bizi garen auzokideok desberdinak bagara ere, (bakoitza bere sinis-men, ohitura, erlijio, hizkuntza, festa zein ospakizunekin, balio, harremantarako egituraketa modu propioekin, bizi filosofia batekin, sukaldatzeko era bereziekin..., Sakanan denak berdinarak gara, eskubide zein betebeharrak berdinarak dituzten bizikideak.

Bakarrak egiten gaituzten ezberdintasun horiek aberastasun iturritzat hartzen ditugu Immigrazio Zerbitzutik.

Jarrera honek arrazoi ezberdinengatik izan edo ditugun estereotipoak hausten hastera garamatza, eta hainbat pertsonetik izan ditzazkegun aurreiritzien jabe egitera, eta horiek eraldatzeko esfortzu edo eginahal txikiak ematera, gizarte kohesioa lortzearen, alegia.

Erabatean aldatzen ari den Sakanan gaude, kulturalki ezberdinak diren adierazpenak gero eta nabarmenagoak eta ugariagoak diren Sakanan.

Gustatu ala ez, badirudi hori dela etorkizuna.

Badirudi immigrazioaren fenomenoak gero eta gehiagora jarraitzeko joera izanen duela datozen urteetan, arrazoi anitzengatik, eta modu ezberdinetan; baina geldiezinako fenomenoak izanen dela esan liteke.

Hortaz, eta kulturalki anitza den Sakana denon artean osatuko dugunez, goazen ba ezberdintasunetatik abiatuz, baikortasunez beteriko elkarbizitza antz, norberaren identitatea eta kultura ikurrak galtzeko beldurrik gabe, batak ez baitu derrigor bestea zertan ekarri behar.

Zentzu horretan, Sakanako Mankomunitatearen Immigrazio Zerbitzuak ateak irekiak ditu immigrazioaren inguruan edozein gauza antolatuz, jakin, proposatu... nahi duen edonori, bai sakandar nola sakandar berriei.

Bidea ez da xamurra, ezta erraza ere izango ziurrenik. Eta emaitzak ere ez ditugu egun batetik bestera ikusiko. Baina aldeko aldagai asko ditugu: kulturartekotasunaren bidetik abiatzeko hartutako erabakiak emandako emaitza baikorrak, eta bide horretatik sakontzen jarraitzeko arrazoi asko ematen dizkigunak; Sakanako bizilagunaren jarrera baikorra sakandar berrien integrazioari begira, eta sakanako gizartean partehartzera gonbidatzeko prestutasuna eta nahia; ezberdintasunetatik ikasteko gogoia, amankomuneko ikurretan indarra jarriaz... Immigrazio Zerbitzura luzaturiko proposamenen gorakada nabarmena...

4. Immigrazio zerbitzua

Argitu beharra dago, Immigrazio Zerbitzutik garatzen den Etorकिनenzako Harrera Plana (EHP), Sakanako Mankomunitateetik abiatzen dela baina bertan dauden oinarritzko gizarte zerbitzuetako hiru mankomunitateekin batera (Irurtzungoa, Etxarri Aranazkoa eta Altsasukoa). Hau da, egitasmo hori lau mankomunitateek elkarrekin gauzatzen dute 2006. urteaz geroztik.

Argitu beharra dago ere, naiz eta Etorkinentzat Harrera Plana izan, plan hori ez zaie sakandar berriei soilik eskaintzen; orduan baztertu/bereizi egiten baikenituzke, eta ez integraziorako bideak ireki edota erraztu. Hortaz, gure helburuen aurka joko genuke.

Plana aurrera eraman ahal izateko Nafarroako Gobernutik jasotzen den diru-laguntza eskuratu ahal izateko baldintzari erantzuten dio izenak.

Baina harrera plan hori sakandar guztiei zuzenduta dago: adin, jatorri, genero... guztietako sakandarrak, etorri berriak eta hala ez direnak; etorri berrien artean beraien egoera juridiko-administratiboa edozein delarik.

Hau da, Sakanan bizi den orori, biztanle guztiei zuzendutako plana da.

Alde bakarra, plan horretatik bideratzen diren jarduera ezberdinen helburuetan dago.

Hortaz, EHP hortatik garatzen diren jarduera guztiak, sakandar berriak eta sakandarrak elkartzen ditu, hori baita gure ustean, kulturartekotasuna lantzeko bidea, eta integraziorako bideak errazteko modu egokietako bat: kultura ezberdinetako pertsonak elkarren artean hartu-emana suposatuko duen harremanean jartzea.

Harrera Plan horretan, pertsonaren garapenean eragiten duten arlo ezberdinetara bideratutako jarduerak jorratzen dira: lana, hezkuntza, osasuna, emakumea, formakuntza, haur eta gazteria, partehartzea, gizarte zerbitzuak, tratu berdintasuna, harrera... jatorri ezberdinetako pertsonen integrazioaz ari baikara, hortaz, ezinbestekoa bihurtzen da pertsonaren garapenera begirako arlo denak jorratzea.

Jakin badakigu elkarbizitza ez dela erraza, horregatik, Immigrazio Zerbitzuak bere egitekoez gain formakuntza ikastaro ezberdinak antolatu: osasun arlokoak, lana bilatzekoak, gaztelera ikastaroak, arabiera ikasteko ikastaroak, sukaldaritza, ...; kulturen arteko topaketak antolatu: mus-40 karta joko topaketak, munduko arrozak, munduko pintxoak...) ... zubi lana egiten du sakandar eta sakandar berrien artean. Elkar ezagutza erraztuko dituen guneak bideratuz, Sakanako judeari osoari parte hartzeko ateak zabalduz, etorkizuneko Sakana kulturantzari kulturartekotzunera abiatzeko bideak/zubiak zabaltzen ditu.

Plana horretatik abiatzen diren jarduerak horretarako baliogarri suertatzen dira. Gehienetan zubi lan hori egiteko tresneria bihurtzen direlarik.

Hala, arlo ezberdinei eragiten dieten jarduerak antolatuz eta garatuz, jatorri kultural ezberdinetako pertsonen arteko elkar ezagutza lehendabizi eta hartu-emanan gero landuz gabiltza Immigrazio Zerbitzua dela medio kulturartekotasunaren bidetik.

Hasiera batean, errazago suerta daitezkeen jarduerak landuz (sukaldaritza, jolasak...), ondoren, zailago edo kontuzkogoak diren jardueretarako bideak/tarteak irekiaz: hizkuntza anitzen ezagutza suposatzen duten topaketak adibidez.

Zentzu honetan Sakanako gizarteak badu gaia hori lantzeko aukera itzela, jatorri ezberdinetako pertsona/talde askori beraien ama hizkuntzaren egoerarekin identifikazioa eta ulermena eskaini baitakieke. Eta identifikazioa, ama hizkuntzarekiko afektibitate/ulermen/baikortasun/onarpen hori, kulturalki ezberdina denarekin harremanetan hasteko oso bide interesgarri eta aproposa bihurtzen da, kontu handiz jorratu beharrekoa bada ere askotan.

Bada sakandar berrien aldetik Sakanako gizartean partehartzeko gogoia eta nahia, orokorrean integratzeko benetako nahia ere; baina aldi berean bada ere nondik hasi ez jakite bat, nora jo ez jakitea.

Ez da denbora gehiegi Sakanan immigrazioaz modu jarraian eta zehatzean lanean/hizketan/sentsibilizazio lanetan ari garela, baina errealitatera hurbiltzen ari garen heinean, ikusi dugu hurbilpen pausoa esanguratsua eman dezakegula, eta ematen ari garela.

Horregatik, auzokide berrien presentzia eskatzeko joera hartu dugu, eta aurrera eraman nahi dugun harrera plan horren bidez garatuko ditugun sakandar ororen proposamen eta ekimenak aurrera eramateko sakandar berrien parte hartze aktiboa baldintza bihurtu dugu. Bestela ezinezkoa baita plana aurrera eramateaz gain, benetako integrazioaz hitz egitea.

Bermatu behar dugu sakandar berrien benetako partehartzea gizartean, maila guztietan, horren lorpena graduala izanen bada ere.

Ez dugu bapatean, egun batetik bestera lortuko, baina EHP horretarako aukera egoki suertatzen ari zaigu. Hasteko modu aproposa.

4.1. Immigrazio zerbitzuaren egitura eta funtzionamendua

Lau ardatz nagusitan banatzen da Immigrazio Zerbitzuaren egitekoa.

4.1.1. *Arreta zuzena*

Immigrazioarekin zerikustekoa duen edozein gauzarekin datozen pertsona, talde, elkarte, erakunde, entitateri ... jarreta zuzena eskaintzea da, hau da, jasotako eskaera, zalantza, proposamen, ideei irtenbidea/erantzuna ematea.

Hori erraztearren, egiteko hori betetzearren, Sakanan garraio publikoaren ugaritasun eza dela eta, eta bailararen zabalera kontuan izanda, immigrazio teknikaria mugitu egiten da astean hiru egunez modu honetan:

- Astelehenetan Etxarri Aranazko Gizarte Zerbitzura
- Asteartean Irurtzango Gizarte Zerbitzura
- Ostegunetan Altsasuko Gizarte Zerbitzura
- Asteazken eta ostiraletan Mankomunitatearen egoitzan izaten da, eta bestela zerbitzuak behar duen edonon.

Jendaurrerako ordutegia 7:45tik 15:00etara izaten da printzipioz, baina ordutegia malgua da, premien arabera.

Hala, erraza da makina bat jarduera arratsaldez edota asteburu garaian egitea, alegia, behin eta beraien antolakuntza eta garapen prozesuan parte hartu behar dutenek horretarako nahikoa denbora dutenean (bai sakandar berriak nola ez direnak).

4.1.2. *Programaturiko jarduerak*

Aldez aurretik definituak dauden ekimenak dira. Nafarroako Gobernuak diruz lagunduak gehienak, urteroko deialdian zehazki hala eskatu eta gero. Hala ere, aipatu behar da hemen, gizarte eragile anitzekin (osasun arlokoak,

hezkuntza mundukoak, astialdikoak, sindikatu zein lan mundukoak, gizarte zerbitzuetakoak, udal langileak, udaltzainak, elkarte gastronomiko-kulturallak, kirol zein kultura teknikariak, etorkinen elkarte anitzak...) zerbitzutik daramatzagun elkarlanari esker, gero eta gehiago direla garatzen diren jarduerak eta horretarako diru-laguntzarik jaso ez ditugunak.

Esan nahi genuke honekin, nahiz eta diru-laguntzak neurri handi batean mugatu zerbitzuaren urteko programaketa, egunerokoaren ondorioz, premien arabera antolatzen diren jarduerak ere gero eta gehiago direla.

Adibide gisa:

- Formakuntza ikastaroak Gizarte Zerbitzuetako profesionalei zuzendua: etorkinekin zuzenean lanean ari diren profesionalak immigrazio kontuetan janztea da helburua. Urtero errepikatzen da, beraz, formakuntza jarraia da. Gero eta gehiago dira jarduera honetan parte hartzen duten profesionalak, eta horren premia adierazten dutenak.
- Generoa eta Immigrazioan formakuntza ikastaroa Altsasuko udal langileei zuzendua. Aurten berrikuntza suposatzen du, orain artean ez baitzen halako egitasmorik diruz lagundu.
- Sakandar berriei zuzenduriko formakuntza ikastaroak: osasuna, lana, euskara eta euskal kulturara hurbiltzeko ikestaroak, gaztelera eta arabiera beraien ama hizkuntza gal ez dezaten.
- Sakana sentsibilizatzerako bideratutako jarduerak: Immigrazio Zerbitzuari logoa jartzeko lehiaketa; immigrazioaren inguruko materiala erostea eta banatzea Sakanako liburutegi ezberdinetan.
- Hilero kolaborazioak zonaldeko bi euskal komunikabideetan immigrazioaren inguruko gaiak jorratuz (hiyab edo zapiaren inguruan; immigrazioaren eragin eta ondorioak jatorrian nola harrera gizartean; familia egituraketak kultura ezberdinetan... besteak beste).
- Haur eta Gazteriaren partehartzea ekarriko duten jarduerak: argazki lehiaketa, munduko jolasak eta ipuinak, ludoteka ezberdinetan lan saioak, nazioarteko futbol txapelketa, gazteen arteko topaketa gastronomikoa,...

- Kulturen arteko topaketa egiten duten jarduerak: Olentzero festa, kulturen arteko aste gastronomikoa, mus-40 karta joko topaketa...

4.1.3. *Ekimenei laguntza*

Kultura ezberdinetako pertsonen arteko topaketa lantzen duten ekimenei laguntza ematean datza. Hala aurten egin direnak:

- munduko arrozak
- munduko pintxoak
- gastronomia topaketa
- arabiar klaseak haurrentzat zonaldeko hainbat herritan
- bigarren eskuko azoketen parte hartzeko aukera.

4.1.4. *Denetarik pixka bat*

Sakanako gizarte eragile guztiakin izandako elkarlanetik abiatuta sortzen diren ekimen, lantxo, jarduerak aurrera eramatean datza: *Guaixe* eta *Beleixen* kolaborazioak; Bilbon jardunaldietan parte hartzea; ikerketetan ere Madrilen...

Mankomunitatean kalitateko Q zigilua lortzeko lana.

EHP prestatu, garatu eta bere ebaluaketa.

Laguntza pertsonalak sakandar berriei, hala behar den kasuetan arrazoi ezberdinak direla eta.

Izate pertsonalagoa eta hortaz konfidentziala duten egoerei erantzutea bazterkeria egoerak saihestearren, integrazioa erraztearren... Laguntza eta jarraipen banakakoa eta pertsonala hala behar duten pertsonen gizarte berriari integra daitezten...

Bitartekaritza linguistikoaren kudeaketa horretarako premia dagoen egoeretan.

Eta zerbitzuarekin zerikusia duen edozein gauza, inon idatzita ez egonagatik egunerokoak aurrean jartzen dizkigunak eta erantzun beharrekoak.

Lau urte dira jada EHP garatzen hasi ginela. Immigrazio zerbitzua oso zerbitzu berria da. Lan asko dago egiteko, baina hala ere uste dugu kulturartekotasunaren bidetik eman ditugun pausuak, txikiak izanagatik, ongi emanak daudela, egoki hasi dugula bidea.

Horren adierazle, hasi zenetik gero eta gehiagora doazen eskaerak immigrazio zerbitzura; handitzen ari den jarduera eta parte hartzaile kopurua (1.000 pertsonetik gora azken bi urteetan urte bakoitzean).

Immigrazioaren inguruan lan egiteko proposamenak gero eta gehiagora ari dira; gero eta gehiago dira gai honen inguruan eta etorkizunari begira elkarbizitza baikorraren alde azaltzen diren sakandarrak eta sakandar berriak.

Emaitzak ez ditugu gaur jasoko, ez eta bihar ere, baina emandako pausuen baikortasunak etorkizun armonikorako oinarriak jartzen ditu.

Antolatutako jarduera ezberdinetan izandako jendearen jarrera, erantzun baikorra, eta zerbitzuarekiko zorionak (hainbat erakunde ofizialen eskutik jasotakoak barne), adierazten digute Sakanan badagoela gaia hauekiko sentiberatasun berezia.

Horrek etorkizuna baikorrago jartzen du, baikortasun hori lortzea denon esku dagoela ahaztu gabe, Sakanako Mankomunitatearen Immigrazio Zerbitzuak, bere atea irekitzen ditu parte hartzera, iradokizunak, zein kexak... jartzera, ideiak konpartitzera, proposamenak gauzatzera... izan ere immigrazio zerbitzuak bizirik dagoen zerbitzua izan nahi baitu; sakandar eta sakandar berri guztiena izatea.

5. Etorkinak eta euskara

Eta honetan guztian non dago euskara? Zein leku dauka euskarak sakandar berrien integrazioaz, gizareratzeaz ari bagara? Galdetuko dio batek baino gehiagok bere buruari agian.

Hala da bai, sakandar berrien integrazioa begira ezinbesteko binomioa da etorkinak eta euskara.

Euskara presente dago gure egunerokoan, egitekoan, jarduera orotan eta bakoitzean, aho-bihotzetan, eskuorrietan, agur bakoitzean... bazter guztietan.

Sakandar berriak euskalduntzea helburu, hasiera batean ardatz zehatz bat gehiago bezala jorratzen genuen etorkinak eta euskara binomioa, eta helburu horren lorpena bideratu ziren hainbat eta hainbat ekimen.

Helburu zabala, orokorra zen eta da, baina egunerokoak erakutsi digu helburu zabal hori lortzeko badaudela lehenago jorratu beharreko beste hainbat helburu.

Hala, eta zeharkako modu batez euskara sakandar berrien bizi-bihotzetara hurbiltzeko asmoz, xume bezain garrantzitsuak diren ondorengo helburu zehatzak finkatu eta lortzeko bidean gabiltza lanean Sakanako Mankomunitatearen Immigrazio Zerbitzutik eta Euskara Zerbitzuarekin elkarlanean besteak beste. Hauek dira gaur egun etorkinak eta euskara binomioan ditugun helburu zehatzak:

- euskararen inguruko informazioa helaraztea modu zuzen eta hurbilean (aurrez-aurrekoan) Sakanara iritsi berriei (asko eta asko baitira euskara hizkuntza bat dela ez dakiten sakandar berriak; behin bertara iritsi eta ondoren jakin/ikasi/entzun dutenak euskara hizkuntza bat dela; Sakanako hizkuntza ofiziala dela gaztelaniarekin batera).
- euskara hutsean seme-alabak matrikulatzearen inguruko okerreko informazio/ustek zuzentzea, informazio zuzena helaraztea, alegia, D ereduan seme-alabak matrikulatzeak dakartzan onurak eta aukerak Sakanan integratzeari begira eskaintzen dituen aukerak...)
- haurrak D ereduan matrikulatuz gero gaztelera ikasiko ez dutenaren mitoarekin haustea, eta horren inguruko informazio egokia zabaltzea.
- lan munduari begira, eta helduen gizarteratzeari begira euskara ikasteak dituen onuren berri ematea.
- euskararekiko jakinmina piztea eta sentipen/bizipen baikorra sustatzea.

Eta hori nola gauzatu?

Jarrera kontua da neurri handi batean. Konstantzia eta denbora lagun; ilusioa, enpatia, baikortasuna eta irrifarra profesionaltasunarekin batera; eta

oztopo ugariak (krisi egoera, ikastaroen premia, diru-laguntzen murrizketa, aurkitzen ari garen analfabetismo maila altua, garraio publikoaren eskasia, egoera pertsonalak, erreferente bihurtu diren hainbat gizarte eragilek euskara ez jakitea...) kontuan edukitzea ezinbesteko tresneria dira gure helburuak lortzeko bidean.

Ezer baino lehen, sakandar berrien ama hizkuntzarekiko interesa, jakinmina, ezaugarriak ezagutu eta ikasteko jarrera adieraztea eta beraien hizkuntzan agurrak edota esaldi txiki zein errazak ahal den guztietan erabiltzea, esatea, estrategia baliogarria da.

Haiek gurean integra daitezen nahi badugu, gureaz jabetzea, gurea den euskara ikastea nahi badugu, lehenik eta behin, Sakanako harrera gizarteak izan beharko du horretarako atak irekitzen dituenak, etorri berriekiko hurbilpen pausoa ematen duena, beraiengana abegikorki hurbilduko zaiena. Gurera etor daitezen itxoin gabe, hurbil gaitezen gu beraien guneetara, elkarteetara, biltzen diren plaza/gune publikoetara, lokutorioetara... Harrera gizarteak onartzen dituela, ezagutu nahi dituela senti dezaten. Hurbilpen hori nabari dezaten. Iritsi diren harrera gizarte den Sakana goxo zein gozo senti dezaten, beraiekiko jakinmina suma dezaten: haien bizimodu, ohitura, festa, ospakizun, harreman, hizkuntza... jakinmina eta benetako interesa.

Immigrazio Zerbitzutik ateratzen diren esku-orri guztiak 5 hizkuntzatan kaleratzen dira: bertan ofizialak diren euskara eta gaztelera, eta horiekin batera, arabiera, errumaniera eta bulgariera.

«Keinu» honekin mezu anitza bidali nahi zaie sakandar berriei: beraien ama hizkuntza ezagutu nahi dugula, beraienarekiko interesa, kontuan hartzen ditugula norberarenberaien premiak (norberaren hizkuntzan komunikatzeko premia), beraien hizkuntza ikustarazi egin nahi dugula –bide batez beraiek izatea ere harrera gizartean ikustarazten dugularik– eta beraienarekin batera ere gure ama hizkuntza hor doakiela, eskaini nahi diegula euskararen ezagutza, hurbilpena, euskararen gozotasuna eta xamurtasuna.

Bide horretatik, hizkuntzarekiko afektibitatea igortzen da, guk geure hizkuntzari, eta baita beraiek beraien ama hizkuntzari ere. Horrek hizkuntza

ezberdinetako pertsonen arteko afektibitate-konplizitatea dakar, ondorioz bizitzaren beste gunetara zabal daitekeena.

Beraien hizkuntzan agurtzeak ikaragarriko hurbilpena sortzen du, eta harrera gizartean partehartzeko bidea ikaragarri leuntzen.

Ezinezkoa da sakandar berri orekin harreman zuzenean aritzea (biderik eraginkorra izango bada ere), baina oso posible dena da beraien komunitatean erreferente diren pertsonetara heltzea. Horrek gero «domino» efektua ekarriko baitu ziurrenik beraien artean, eta hortaz, bidali nahi dugun mezua iristea, zabaltzea, bermatuko du.

Parte hartzen duten ekimen orotan, agurra lehenik eta behin euskaraz egin eta ondoren beraien ama hizkuntzan; banatzen diren sarietan esaldi oroigarria euskara hutsean agertzea; umorea, gozamenerako tarreak euskararekin lotzea, harremanatzea... dira oso baliogarri ditugun beste estrategia batzuk.

Euskara ikasteko ikastaroetarako diru-laguntzak erraztea da beste bide bat.

Guk/zuk-zuek binomioan jardutea erabatean amankomuneko kontuak gauzak bilatuz: guk aita esaten dugu, zuk/zuek nola esaten duzu/zue arabieraz? eta errumanieraz? eta bulgariaraz? woloferaz?...

Beraien presentzia ikustarazi euskal komunikabideetan, elkarrizketak eginez, bai ahozkoak nola idatzizkoak. Ahozkoetan beraien hizkuntzan hitzegiteko tarrea utziz, gero euskarara pasatzeko (bai itzulpenez edo dagokion moduan egoera/kasuaren arabera...). Gurean mintzatzea nahi badugu, utz diezaiegun lehenengo beraienean mintza daitezen, hala gainera, sentsibilizazio lan bat egiten da harrera gizartearekin: Sakanan gaur egun elkarren ondoan dauden hainbat hizkuntza ezberdinen egoera, ikurrak, presentzia eta izatearen inguruko sentsibilizazioa.

Euskararen izatea ezagutu ondoren, bereganako hurbilpen txiki baina gozagarria izan ondoren, berarekiko nolabaiteko afektibitatea piztu ondoren, norberaren ama-hizkuntzaren egoerarekin identifikazioa bilatu bada... hori lortu bada, askoz ere errazagoa izanen da Sakanara bizitzera etorri diren sakandar berrien euskalduntze prozesua hastea, eta ondorioz, helburu orokor horri ekitea.

Hala eta guztiz ere, ezin ahatz dezakegu, askotan beraiei eskatzen dieguna ez dugula guk, harrera gizartean bizi garenok askotan betetzen. Hau da, askotan helburu bezala daukagu Sakanara iritsi berriak euskararekiko jarraia baikorra, errespetuzkoa, eta epe laburrean euskara ikasteko pausuak ematen hastea. Eta aldi berean, beraiekin harreman zuzenean dabiltzan profesional askok ez dute jarrera hori ere izaten, ezta euskaraz hitzik ere egiten...

Horregatik da hain garrantzitsua zonaldeko gizarte eragile guztiekin elkarlanean aritzea, esfortzuak bateratzeko, giza baliabideak probexteko, mezu bateratua bidaltzeko, eta egitekoa benetan eraginkorra izateko.

Hau da, koherentziaz jokatzeko, azken finean. Predika dezagun ereduarekin.

Beraz, gurean ditugun akatsak edota koherentzia falta zuzentzeko ariketan jardutea ere oso gomendagarria eta eraginkorra suertatzen da, kanpotik etorritakoei ezer eskatu aurretik.

Honek guztiak alegia denbora eskatzen du. Denbora, koherentzia, konstantzia, egiten ari den lanaren baliogarritasunaren sinismena, eta aurrean daukagun pertsona/taldearen gaitasunen aldeko jarrera.

Sakandar berriekin harreman zuzenean ari den edozein diziplinetako profesionalak bai euskararekiko nola beraiekin izandako lehenedabiziko harremanetik oroitzapen, sentsazio, bizipen ona, baikorra uztean dago gakoa.

Bidegurutze batean gaude. Geziek norabide bat baino gehiago adierazten digute: «asimilaziorantz», «kulturaniztasunerantz», «kulturartekotasunerantz»... Asimilazioa alde batera utziaz, jo dezagun kulturaniztasunean murgilduta gauden sakandar oro (betikoak eta iritsi berriak) etorkizuneko Sakana kulturanitza kohesio sozialera eta elkarbizitza baikor eta osasuntsu batera eramanez gaituen helmugara.

Baikortasunez, bestearekiko errespetuz, jakinminez, euskara aho-bihotzean, beste hizkuntzak ere, ezberdintasunetatik ikasteko gogoz, ilusioz, umorea... bidelagun, jarrai diezaiogun «kulturartekotasunerantz» adierazten duen geziari.

Harri koxkorrez, oztopoz beteriko bidea izanen da ziur aski, baina baikortasunez, abegikortasunez eta profesionaltasunez, oztopo horiek neurri handi batean baikorki gainditzeko egoeran gaude.

Hasi berri dugun bide horretan zehar ibili nahi duen edonork orain eta beti izango du Sakanan horretarako aukera.

Gurera gehitzen den sakandar oro (iritsi berriak barne alegia) beti ongi etorria izanen baita.

Abegikortasunez bada, nahi duzuen arte.

Etorkinak eta euskara.

XIV. Jagon Jardunaldiak: Ondorioak

OSA, Erramun

EHIko Hizkuntz Ardunduna eta Euskaltzaindiko Sustapen Batzordeko idazkaria

Hizkuntzaren erabileran eragina duten gizartearen alde guztiak, bai eta hiztunek bizi dituzten kultura-arauak, itxaropenak eta testuingurua ere biltzeko zein haietan eragiteko eratu zuen Euskaltzaindiak JAGON SAILA. SAILAREN barruan dagoen Sustapen Batzordeak, azken urteotan, euskal gizartearen puri-purian dauden gaiak aztertu eta aztergai izan dituen gaiei buruzko iradokizunak egin ohi ditu ia urtero, *Jagon* Jardunaldien bidez.

Horiek horrela, aurtengo XIV. Jagon Jardunaldietan, Euskal Herrian azken urteotan indartu den fenomeno bat jorratu da beren-beregi: etorkinen gaia euskararen perspektibatik, hain zuzen. Gaia zenbait ikuspegitatik garatu da, besteak beste, ikuspegi soziodemografikotik, soziolinguistikotik, juridikotik, hezkuntza alderditik, etab.

Ondorioak laburbiltzerakoan:

1. Xabier Aierdi eta Erramun Osaren esanetan, etorkinak, normalean, atzerritarrak izan zein ez izan, hartzen dituen gizartearen ezaugarriak islatzen dituen ispilu handi bat izan ohi dira. Ezaugarri horien isla oharkabean igarotzen da bertako biztanleentzat, naturaltasun osoz bizi baitituzte, balizko kontraesanaz jabetu gabe. Gauzak horrela, nahikoa maiz eskatzen zaie etorkinei bertakoek bete beharrik ez duten zenbait kultura- edo gizarte-arau betetzeko, horien artean hizkuntza ezagutzearena. Euskarak dituen arazoak, pertsona hauen etorrerarekin areagotu egin badaitezke ere, ez dira sortu berriak, bertako gizarteak eusten baitie arazo horiei bere horretan kasik.

2. Erramun Baxok eta Jean-Baptiste Coyosek Euskal Herri kontinentalean helduaroan euskara ikasten ari diren motibazioak-eta aztertu dituzte. Ikerketaren arabera, azterketan esku hartu duten herritarrentzat motibazio nagusiak dira euskaldunen arteko komunikazioa (%29), nortasunaren adierazpena (%22) eta euskal kultura bereganatzea (%16). Etorkinen motibazio nagusiak dira euskaldunekin komunikatzea ere bai (%25), ondotik euskal kulturaren jabekuntza (%22) eta integrazioa (%18). Bi jatorri multzoentzat motibazio ahulena euskara lanerako da (%5 eta %4). Orokorki, euskara ikasterakoan, herriko ikasleen nahikundea praktikoagoa da etorkinena baino. Azken hauen kezka nagusia da beren tokia atzematea euskaldunen artean.
3. Eduardo Javier Ruiz Vieytezen arabera, etorkinen hizkuntz aniztasunaren eta gizarteratzearen arteko lotura ez da ondo aztertu. Hala ere, garrantzi handiko osagaia da, batez ere gizarte konplexu eta askotarikoen kasuan, hala nola euskal gizartean. Horren eraginez, tradiziozko zenbait ideia eta onarpen berriz hausnartu behar dira. Hizkuntzak pertsonen identitatearen funtsezko osagaiak dira, eta horren ondorioz, pertsona horiei dagozkien eskubideekin lotuta daude. Giza eskubide batzuek titularraren eta testuinguruaren arabera aztertu behar diren edukiak edo hizkuntz osagaiak dituzte. Herritartasunaren kontzeptu barne-hartzailea oinarri hartuta, beharrezkoa da hizkuntz identitate berriek gure eskema politiko-demokratikoetan duten eginkizunari buruzko galdera egitea. Bestaldetik, behar-beharrezkoa da gizartean dagoen hizkuntz aniztasuna kudeaketa demokratikoa arautzea, parte-hartzeko aukerak handituz eta identitate ezberdinen presentzia egokia ziurtatuz.
4. Euskarari dagokionez, edozelan ere, eta immigrazioaren kudeaketa helburutzat hartuta, oso garrantzitsuak lirateke:
 - A. Hainbatek nabarmendu dutenez, euskara modu eraginkorrean erakutsiko duten eredu pedagogikoak eta hezkuntza sistema berri baten diseinua burutzea. Inguruabar horretan, Joaquim Dolzen hitzaldiaren ondorio nagusienak zera diosku: irakaskuntza eleaniz-

tuna, posiblea izateaz gain, onuragarria da norbanakoaren garapen kognitiboari eta hizkuntza gutxituen iraupenari begira. Alabaina, eginkizun hori bideratzeko, Hizkuntzen Didaktikak eskaintzen dituen aukerak ondo pentsatuak, ganoraz ikertu eta etengabe ebaluatuak izan behar dute. Horiek horrela, Ibon Manterolak eta Eider Lardizabalek erakutsi digute haur etorkinek euskara ondo ikasten dutela zenbait baldintza betetzen direnean. Alegia, eskolan arreta egokia eta eginkizun esanguratsuak euskaraz egitea eta testuinguru euskaldunean bizitzea ahalbidetzen denean. Bestalde, aurkeztu dituzten emaitzen arabera, estatistikoki esanguratsuak ez izan arren, haurrek bigarren edo beste hizkuntzen ikasteko gaitasuna 4/5urte baino askoz beranduago arte mantentzen dute. Ikerketa honetan, 11 urtekoek 5ekoak baina hobeto ikasi baitute euskara.

- B. Aierdik eta Osak azpimarratu dutenez, ezinbestekotzat jotzen da gurea bezalako errealitate nazional batean, immigrazio eta integrazio politika propioak garatzeko eskuduntza. Bestalde, barrura begira, euskararen inguruan diharduten sektoreei ere euren oinarri teorikoak berrikusteko eskatu behar zaie eta, era berean, euskaratik oso urrun sentitu eta sentitzen diren sektoreei errespetu intelektuala eta jarrera dizplizientea abandonatu beharra ere eskatu behar zaie.
5. Udal edo eskualde jakinetan immigranteen integrazioa (ez asimilazioa) ahalbidetzeko egindako ahaleginak aurkeztu direnean, Begoña Zestau Baraibarrek azpimarratu du, besteak beste, etorkinak etxekotu eta integratu nahian, Sakanan immigrazio zerbitzua nola sortu zuten, etorkinak euskarara hurbiltzeak daukan garrantzia eta, hartarako, elkartzen gaituzten ikurretatik abiatu eta beraien kultura eta hizkuntzak aintzat hartu beharra; Iratxe Lasak, aldiz, gune oso euskaldun batean, Markina-Xemeinen, non immigranteen kopurua biztanleria osoaren %13 den, Euskara Zerbitzuak ikusi duena azpimarratu du. Horren arabera, ezin ditugu etorkinekin bertako erdaldun elebakarren artean euskara sustatzeko erabiltzen ditugun irizpide eta mezu berberak erabili; ezin dugu, bertako herritar erdaldun askorekin lortu ez

duguna, eurentzako nahitaezko bihurtu. Lehendabiziko helburua euskararekiko jarrera ona izatea izan behar du. Heldu berriak dira, eta ez dute euskararekiko inolako jarrerarik, beraz ezin dugu euren artean jarrera txarrak zabaldu daitezen utzi. Eta, jakina, ekidin behar dugun lehendabiziko arazoa aurreiritziak dira. Izan ere, bada etorkinen etorrera hizkuntza normalizazioaren prozesuan eragozpena edo atzera pausua dela pentsatzen duenik ere.

Bilbon, Euskaltzaindiaren egoitzan, 2009ko azaroaren 20an